

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DENİZLİ YÖRESİ SÜNNET TÖRENLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Yadigar ÖZTÜRK

Sivas
Nisan 2018

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DENİZLİ YÖRESİ SÜNNET
TÖRENLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yadigar ÖZTÜRK

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Uğur BAŞARAN

Sivas
Nisan 2018

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Halkbilimi (Folklor) Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Geçmişten Günümüze Denizli Yöresi Sünnet Törenleri
Savunma Tarihi : 25. 04. 2018
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Uğur BAŞARAN

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Dr. Öğr. Üyesi Erhan ÇAPRAZ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özlem DEMREN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Uğur BAŞARAN

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Yadigar ÖZTÜRK tarafından hazırlanan Geçmişten Günümüze Denizli Yöresi Sünnet Törenleri başlıklı tez, kabul edilmiştir. / /

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

27/04/2018
Yadigar ÖZTÜRK

ÖNSÖZ

İçinde bulunduğumuz yüzyıl gerek yaşam tarzı gerek örf ve adetler konusunda giderek küreselleşmekte ve toplumlar arasında ve toplumun çeşitli kesimleri arasındaki gelenek ve görenek farklılıkları giderek azalmaktadır. Haberleşme ve ulaşım ağlarının gelişmiş olmasıyla adetlerin hızla yayılması ve aynı hızla tüketilmesi halkbilimin bu değerleri derleyerek yazıya geçirmesi ve bunları gelecek nesillere aktarmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışma sünnet törenlerinin gerek geçmişi gerekse bugünü hakkında bir izlenim kazandırma, yörenin sünnetle ilgili karakteristik özelliklerini ortaya çıkarma, günümüzde küreselleşmenin etkisiyle literatürümüze yeni eklenen adetleri sunma gayesiyle hazırlandı.

Çalışma giriş bölümüyle birlikte üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve alanı ile birlikte çalışma alanının tarihi, sosyolojik ve kültürel özelliklerine değinilmiş; sünnetin tanımı, kapsamı ve tarihi gibi konular üzerinde durularak daha önce bu konuda yapılan çalışmaların değerlendirilmesi yapılarak yapılan çalışmanın önemi ve gerekliliği ortaya konmuştur.

Birinci bölümde Denizli yöresinde “sünnet” kavramının halkın zihninde ne anlama geldiği ve “sünnet”in niçin yapıldığı araştırma sonuçlarından hareketle ortaya konmuştur.

İkinci bölümde sünnet törenine karar verme aşamasından sünnet töreninin sonunda hediyelerin sayılmasına kadar tüm aşamalar ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Sünnet törenlerinin tüm aşamaları hem ayrıntılı bir biçimde anlatılmış hem de bu aşamaların geçmişle bugün arasında ne gibi farklılıklar arz ettiği, değişim ve dönüşümleri tespit edilerek ortaya konmuştur.

Çalışma boyunca kaynaklık eden ve bildiklerini bizden esirgemeyen kaynak kişiler başta olmak üzere, çalışmamızın başında yöre profili hakkında bize bilgi sunan Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Şerif KUTLUDAĞ’a, çalışmamızla ilgili bazı kaynaklara ulaşmamızda yardımlarını bizden esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Mustafa ARSLAN’a, kaynak kişilere ve özellikle “Debildek” geleneğini öğrendiğimiz birincil kaynağa ulaşmamızı sağlayan ve bize yol gösteren Muhammet Kahraman’a, yazdıklarıyla ve internet ortamından bize gönderdiği yazılarla çalışmalarımıza destek olan Değerli Yazar Hasan Kalimci’ye, çalışmalarım esnasında bana gerek maddi gerekse manevi destek olan tüm arkadaşlarıma ve ilgi ve desteğini benden hiç esirgemeyen ve her zaman arkamda olduklarını bildiğim değerli aileme ve son olarak çalışmamıza yön veren ve bize yol göstererek tezimi tamamlamamda gayretlerini esirgemeyen Değerli Hocam, tez danışmanım Doktor Öğretim Üyesi Sayın Uğur BAŞARAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1
1.ARAŞTIRMANIN KONUSU ve ALANI	1
1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi.....	1
1.2.Araştırma Alanı	2
1.2.1. Araştırma Alanının Tarihi Özellikleri.....	2
1.1.2. Denizli Adının Kökeni	5
1.1.3. Denizli Yöresi Coğrafi Özellikleri	6
1.1.4. Sosyal ve Ekonomik Özellikleri.....	11
2. SÜNNETİN TANIMI VE KAPSAMI.....	14
2.1. Sünnet Nedir?.....	14
2.2. Sünnetin Tarihi.....	16
2.2.1. Eski Yunan Mitolojisinde Sünnet	18
2.2.2 İslamî Kaynaklarda Sünnet	19
2.3. Türklerde Sünnet	22
2.3.1. Türk Destanları ve Halk Hikâyelerinde Sünnet	23
2.4. Türkiye Selçuklularında Sünnet.....	26
2.5. Osmanlıda Sünnet	26
3. SÜNNET TÖRENLERİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	30
3.1.Surnâmeler ve Suriyye Kasideleri.....	31
3.2.Kitaplar.....	33
3.3.Tezler.....	34

3.5.Makale ve Bildiriler	37
4. DENİZLİ YÖRESİ SÜNNET TÖRENLERİYLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	39
4.1. Kitaplar.....	39
4.2. Tezler.....	41
4.3. Makaleler.....	44
4.4. Diğer Kaynaklar	45
I.BÖLÜM	47
I. DENİZLİ YÖRESİNDE SÜNNET KAVRAMI VE SÜNNETİN ÖNEMİ.....	47
1.1. Denizli Yöresinde “Sünnet” Kavramı ve Kullanımı	47
1.2. Denizli Yöresinde Sünnet Niçin Yapılmaktadır?.....	49
II. DENİZLİ YÖRESİNDE SÜNNET TÖRENLERİ	51
2.1. Sünnete Karar Verme	51
2.1.1. Sünnet Yaşı	53
2.1.1.2. Sünnet Yaşı geçtiği Halde Sünnet Olmayan Çocuklara Karşı Çevresindekilerin Tutumu.....	54
2.1.2.Sünnet Olacak Çocuk Sayısı	56
2.1.2.1. Sünnet Olacak Çocuğun Tek veya Çift Olması Durumunda Yapılan Uygulamalar	58
2.1.2.2. Komşu veya Akraba Çocuklarının Bir Arada Sünnet Edilmesi.....	59
2.1.3. Sünnet Mevsimi.....	61
2.1.4.Sünnet Günü	63
2.1.5. Sünnetli Olarak Doğan Çocuklar	64
2.1.6. Zorunlu Hallerde Yapılan Değişiklikler.....	65
2.2. Fakir ve Öksüz Çocukların Sünneti	65
2.2.1.Varlıklı Ailelerin Sünnet Törenlerinde Sünnet Ettirme	65
2.2.2. Evlenme Düğünlerinde Sünnet Ettirme.....	68

2.2.3. Toplu Sünnet Şölenlerinde Sünnet Ettirme.....	68
2.3. Sünnet Töreni Hazırlıkları.....	71
2.3.1. Bayrak Asımı	74
2.3.2.Sünnet Odası	75
2.3.3. Sünnet Çocuğunun Kıyafeti	78
2.3.4. Sünnet Çocuğunun Annesinin Hazırlıkları	82
2.3.5. Sünnet Çocuğunun Babasının Yaptığı Hazırlıklar.....	82
2.3.6. Sünnet Töreni Yemekleri ve Hazırlıkları.....	83
2.3.6.1.Araç ve Gereçlerin Toplanması	84
2.3.6.2. Düğün Odunu	85
2.3.6.3. Düğün Ekmeği	86
2.3.6.4. Keşkek Dövümü.....	86
2.3.6.5. Sarma Yapımı.....	87
2.3.7. Sünnet Töreninin Yapıldığı Mekânlar	87
2.3.8. Sünnet Törenine Davet Aşaması.....	90
2.3.8.1. Sünnet Davetiyeleri.....	90
2.3.8.2. Davetiyeyi Dağıtanlar	93
2.3.8.3. Denizli ve Çevresinde Davetiye Geleneğiyle İlgili Oluşturulmuş Deyimler.....	94
2.3.8.4.Eski Davetiye Gelenekleri.....	95
2.3.8.5. Sünnet Davetiyesi Sözleri	96
2.4. Sünnet Töreni Aşaması	98
2.4.1. Kına Gecesi	99
2.4.2. Sünnet Töreni	104
2.4.2.1. Sünnet Törenlerinde Gerçekleştirilen Eğlence ve Gösteriler.....	107
2.4.2.1.1. Mehteran Gösterisi	107

2.4.2.2.2. Diğer Eğlence ve Gösteriler	111
2.4.3. Sünnet Hediyesi.....	112
2.4.3.1. Hediyelerin Kayıt Altına Alınması	113
2.4.4. Sünnet Bağışı.....	115
2.4.5. Sünnet Törenlerinde İkram Edilen Yemekler	116
2.4.5.1. Eskiden İkram Edilen Yemekler	117
2.4.5.1.1. Yemekçi ve Diğerleri	120
2.4.5.2. Günümüzde İkram Edilen Yemekler.....	121
2.4.6. Çocuğun Gezdirilmesi.....	124
2.4.6.1. Sünnet İşlemi Öncesi Türbe veya Cami Ziyareti	128
2.4.7.Sünnet İşlemi.....	129
2.4.7.1. Sünnet İşleminde Odada Bulunan Kişiler ve Fonksiyonları	131
2.4.7.1.1. Kirve.....	131
2.4.7.1.2. Sağdıç	132
2.4.7.1.3. Sünnet Çocuğunun Dedesi	133
2.4.7.1.4. Debildekçi	134
2.4.7.2. Sünnet İşlemi ile Eşzamanlı Yapılan Diğer Uygulamalar	134
2.4.8. Sünnet İşlemi Sonrası.....	137
2.4.8.1. Hayır Aşısı	139
2.4.8.2. Sünnet İşleminde Kesilen Parça.....	139
2.4.8.3.Sünnet İşleminde Sonra Sünnetçiye Verilen Hediyeler	140
2.4.8.4. Sünnet İşlemi Sonrası Çocuğun İyileşmesi.....	140
2.4.9. Sünnet Törenlerinde Gelen Hediyelerin Tespit Edilmesi	141
2.4.10. Sünnetçi ve Özellikleri	142
2.4.11.Sünnet Anıları	145

2.4.12. Törenlerinin Değişimi ve Dönüşümü Hakkında Kaynak Kişilerin	
Tespitleri	148
SONUÇ	153
KAYNAKÇA	155
ÖZ GEÇMİŞ	167

ÖZET

Denizli’de geçmişten günümüze sünnet töreni geleneklerinin incelendiği bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde yani giriş kısmında sünnetin tanımı ve kapsamı ile ilgili bilgilere yer verilmiş, çeşitli kültürlerde sünnet uygulamaları ile ilgili özelliklere değinilmiş daha sonra genelden özele doğru gelinerek geçmişten günümüze Türk kültüründe sünnet uygulamaları ile ilgili bilgilere yer verildikten sonra bu konuda daha önce yapılmış çalışmaların kritiği yapılarak ortaya konmuştur.

Tezin ikinci bölümünde ise asıl araştırma konumuz olan Denizli yöresinde “sünnet” kavramının ne ifade ettiği ve niçin yapıldığı gibi konular üzerinde durulmuştur.

Tezin üçüncü ve son kısmında ise Denizli yöresi sünnet törenlerinin tüm aşamaları kronolojik sıraya göre sünnete karar vermeden sünnet törenlerinin sonrasına kadar ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Sünnet törenleri ile ilgili Denizli yöresinin kendine özgü yapısı ortaya çıkarılmıştır. Özellikle “oku” geleneği, çocuk tek ise horoz kesme, sünnet işlemi esnasında çocuk tek ise horoz kesme, “Debildek” çalma geleneği, sağdıçlık geleneği” vb. uygulamalar Denizli yöresinin kendi şahsına münhasır özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamalara dair tespitler tezin içerisinde verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sünnet, tören, geçmişten günümüze, Denizli, düğün

ABSTRACT

This study in which Circumcision traditions from past to present consists of three parts.

In the first part, in other words, in the Introduction, information about the description of a circumcision and its context are included; the features related to practise of circumcision in varied cultere's is mentioned. Furthermore, previous evaluations in this subject is pointed out after information related to circumcision practices in Turkish culture from past to present, by deduction is included.

In the second part, it is based upon the main search topic; what the concept of "circumcision" means for Denizli area and why it is carried out etc.

In the third, final part, the whale process of circumcision ceremony in Denizli area, from past to present, from pre-decision making until past-circumcision ceremony is explained in a detailed way. Denizli's own attitude to the circumcision ceremonies are revealed. Especially tradition of study, rooster cutting tradition for the only son in the family during the process of the circumcision, tradition of playing debildek, tradition of grooonsmnan are encountered as Denizli's own rituals. The detection of these rituals are included in the thesis.

Key Words: Circumcision, ceremony, from the past to now, Denizli, wedding.

GİRİŞ

1.ARAŞTIRMANIN KONUSU ve ALANI

1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi

Denizli yöresinde gerçekleştirilen sünnet törenlerinin kendine özgü yapısı ve geçmişten günümüze geçirdiği değişim ve dönüşümler araştırma konumuzun çerçevesini oluşturacaktır.

Bu çalışmanın genel amacı, Denizli yöresinde geçmişten günümüze gerçekleştirilen ve erkeklığe ilk adımın simgesi olan sünnet törenlerinin dünden bugüne geçirdiği değişimi ve dönüşümü halkbilimsel olarak incelemek ve ortaya koymaktır.

Denizli yöresi sünnet törenlerinin araştırılmasına öncelikle sünnet törenleri konusunda daha önce yapılmış çalışmaları incelemekle başlanmıştır. Öncelikle Türkiye genelinde bu konuda yapılmış çalışmaları daha sonra da Denizli halk kültürü ve sünnet törenleri ile ilgili yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Araştırma konusunun çerçevesini belirlemek için bu önemliydi. Aynı zamanda bu, çeşitli yer ve zamanlarda gerçekleştirilen sünnet törenleri ile Denizli yöresi sünnet törenlerini mukayese edilebilmesini sağladı.

Alan çalışmasına öncelikle çevremizde yapılan sünnet törenlerinin gözlemlenmesiyle başlanmıştır. Zira sünnet törenleri konusunda ön bilgi edinmeden kaynak kişilerle mülakat yapmak verimsiz olabilirdi. Gözlemlerimiz sonucunda araştırma konumuzun derleme soruları oluşturuldu. Fakat araştırma yaptıkça ve yeni bilgiler edindikçe bu soruların sayısının arttığı görüldü ve sorular bu doğrultuda güncellendi.

Derleme çalışmalarına konuyla yakından ilgili uzman ve araştırmacı kişilerle görüşülmekle başlandı Onların verdiği bilgiler ışığında araştırma yönlendirildi. Araştırmada toplumun bütün kesimlerinden ve çeşitli yaş gruplarından kişilerle görüşülmeye çalışıldı. Bu görüşme kayıtlarından bazıları çalışmada doğrudan alıntı yapılarak “kişisel görüşme kaydı” şeklinde kaynak gösterildi. Gözlem sonuçlarından elde edilen veriler de eklenince sünnet törenleri ile ilgili bu çalışma ortaya çıktı.

1.2.Araştırma Alanı

Araştırma alanımızı başta Denizli merkez olmak üzere Denizli'ye bağlı diğer ilçe, belde, köy ve kasaba gibi yerleşim birimleri oluşturmaktadır.

1.2.1. Araştırma Alanının Tarihi Özellikleri

Denizli'nin üzerinde bulunduğu Çürüksu Vadisi ve Büyük Menderes havzası yerleşmeye çok müsait olması sebebiyle tarih öncesi devirlerden bu yana pek çok yerleşime sahne olmuştur (Gökçe 2000: 24).

Denizli yöresinde en eski iskân Beyce Sultan Höyüğü'ndeki kazıların gösterdiği gibi MÖ 5- 4000'lere kadar gitmektedir. Bu tarihlerden beri Denizli'nin şimdiki toprakları yerleşim yeridir. Ancak MÖ 3.000 yıllarına kadar bu topraklarda kimlerin yaşadığı bilinmemektedir. Denizli toprakları; 3. ile 2. bin arasında Hattiler, 2.000 içinde Hitit devleti çağında Arzava krallığına dâhil olduğu tahmin ediliyor. Bu bölgeye Avrupa'dan gelenlerin yerleşmeleri ve Phrighia adını bırakmalarından sonraki zaman ise MÖ 1000 yılından itibaren daha iyi takip edilebilmektedir (Türktaş 2012: 2).

Denizli'nin yakın çevresindeki uygun alanlar antik şehirlerin kurulmasına imkân vermiştir. Bunları sırasıyla şöyle sıralayabiliriz:

Denizli'nin ortasında yer alan Çürüksu Vadisi'nde (Lykos) Antalya ve Tavas ovasına açılan geçitlerin uygun yerlerinde Laodikeia bulunmaktadır. Yine Honaz'ın 5-6 km kadar kuzeyinde Kolossae, Çürüksu'nun ilerisinde Çökelez'in batı eteklerinde Hiyerapolis, daha batıda ise Sarayköy yakınlarında Karura, biraz daha içeride ve doğuda Attouda yer alır. Denizli'nin kuzeyinde bugünkü Çal ovasının İsabey kasabası yakınlarında Lunda, Çal'da Mosyna, Ortaköy'de ise Dionisopolis, bunların kuzeyinde Motella ve Peltai, şimdiki Işıklı yerinde de Eumenia; Çardak gölünün batı kıyısında Sanaos, güneydeki Karaağaç ovasının ortasında Themision, daha güneyde ise Eriza yer alır. Tavas ovasında o yüzyıllarda da üç yerde kuzeyde Herakleia (Kızılcabölük ve Vakıf yakınları); ortada Apollanaia ve bugün Kale olarak değişen Tabae; Bozdağlar ortasında Kızılcıca'da da Sebastapolis bulunmaktadır. Bu antik şehirler dışında daha küçük yerleşmeler de olmuştur (Türktaş 2012: 3).

1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra 1075 yılına kadar Romalıların diyarı baştanbaşa Türkler tarafından zapt edilmişti. Denizli ve çevresi de Kutalmışoğlu Süleyman Bey mahiyetindeki kumandanlar tarafından ele geçirilmişti. Bu ilk Türk fethinden sonra Denizli yirmi sene kadar Türk hâkimiyetinde kaldı. 1097'deki Haçlı saldırısından sonra Çaka Bey'in ölümü ve I. Kılıçarslan'ın güç durumunda kalmasından yararlanmak isteyen Bizanslılar, Dukas, Laodikeia, Honaz ve Çardak taraflarını rahatça ele geçirmiştir.

II. Haçlı Seferi sırasında gayet dostane olan Türk-Bizans ilişkilerinin bozulmasından sonra Laodikeia tekrar zaman zaman Türk akınlarına uğramıştır. 1157 senesinde İstanbul'dan Alaşehir civarına gelen Manuel Komnenos, Türk topraklarına girerek yağmalamalarda bulunmuş, bütün etrafı yakıp yıktıktan sonra İstanbul'a geri dönmüştür. Bu yapılanların intikamını almak isteyen Türk birlikleri 1157 senesinde Laodikeia üzerine saldırdılar ve şehri yağma ederek bütün halkı da esir aldılar. Bu zaferin ardından 1161 yılında Manuel Komnenos ve II. Kılıçarslan arasında 13 yıl süren bir dostluk devri başlamıştır. Bu 13 yıllık süre zarfında Komnenos yıkılan kalelerini tamir ettirdi askerlerini kuvvetlendirdi ve nihayet 1176 yazı sonlarında Türkleri Orta Anadolu'dan sürüp çıkarmak amacıyla büyük bir ordu ile Laodikeia'ya geldi. Buradan da Honas, Kelaneia ve Lampis yoluyla Homa'ya ve nihayet Selçuklu ordusunun tuttuğu Miryakephalon geçidine ulaştı. 17 Eylül 1176 tarihinde yapılan savaşı Selçuklu ordusu kazandı ve böylece Bizans'ın Türkleri Batı ve Orta Anadolu'dan atma teşebbüsleri tamamen ortadan kalkmış oldu (Türktaş 2012: 4-5). Bu tarihten sonra Türkmenler kitleler halinde Denizli ve çevresine yığılmaya başladı (www. denizli.gov.tr).

Gıyaseddin Keyhüsrev, 1182 tarihinden itibaren bulunduğu Uluborlu melikliği sırasında, batıda Lâdik/Laodikeia kendisinin önemli hedefleri arasındaydı. 1192 senesinde Selçuklu tahtına geçtikten sonra bir süre yüzünü sadece batıya çevirmişti. 1196 senesinde Gıyaseddin Keyhüsrev sultan olup gücünü de kanıtlayınca Burdur üzerinden Salda Gölü kıyısından geçerek Denizli'ye gelir. Denizli havalisi dördüncü ve nihai olarak Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından fethedilmiş ve Türk ülkesine katılmıştır (Türktaş 2012: 6).

1206 senesine gelindiğinde Honaz da dahil olmak üzere Denizli topraklarının çok büyük bir kesimi artık Türk askerlerinin denetimi altındaydı. Yörenin idare teşkilatı yeniden düzenlendi ve Honaz merkez olmak üzere en azından iki vilayetli bir eyalet yani sübaşılık oluşturuldu (Türktaş 2012: 6).

Denizli toprakları XIII. yüzyıl başlarından itibaren Selçukluların “uç” diye tanımladıkları sınır bölgesinin güneybatı kanadını oluşturuyordu. Denizli toprakları bu dönemde çok büyük bir Türkmen nüfusuna sahiptir. Bu dönemde sadece Denizli bölgesinde 200.000 çadır (hane) Türkmen nüfusunun bulunması bize bu konuda fikir vermeye yeterlidir. Denizli Bölgesi bu yönüyle en yoğun Türkmen nüfusunun bulunduğu yer durumundadır (<http://www.denizli.gov.tr/tarihce>)

Beylikler Döneminde Denizli’de ilk Türk Beyliği Miladî 1260 tarihinde kurulmuş olup uzun ömürlü olamamıştır. Sahip Ataoğulları, Germiyanogulları ve İnançoğulları Beylikleri yörede hâkimiyet kurmuşlardır (<http://www.denizli.gov.tr/tarihce>)

14. yüzyılın başlarına geldiğimiz zaman şimdiki Denizli vilayeti topraklarının kuzeyi Germiyanogullarının, güneydoğusu Hamid, güneybatısı bu tarihlerde var olan Tavas Beyliği’nin toprakları idi. Denizli’nin kurulduğu düzlükte ise İnanç Beyliği bulunmaktaydı. Bu yüzyılın sonlarında Denizli şehir olarak Osmanlı idaresine katılmıştır. Yıldırım Bayezid 1391 yılında Anadolu’daki beylikleri kendisine bağladığı sırada Denizliye de uğramış ve burasını da Osmanlı Devleti’ne katmıştır (Türktaş 2012: 6). Ancak 1402 yılında Ankara Savaşında Osmanlı Devleti’nin Timur tarafından mağlup edilmesi sonucu Denizli yeniden Germiyanoglu Beyliği’ne verilmiştir. 1429 yılında Denizli tüm Germiyan topraklarıyla birlikte Osmanlıların eline geçmiştir (<http://www.denizli.gov.tr/tarihce>).

Denizli Osmanlı yönetimine geçtikten sonra yöre ahalsinin büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaya devam etmiştir. Kırsal nüfusun önemli bir bölümü aşiretler halinde göçebe olarak yaşıyorlardı. Bunlara ait yer adları günümüze değin varlığını devam ettirmiştir (Avşar, Bayat gibi). Yerleşik olan kent nüfusu ise esnaf loncalarına bağlı olarak ticari faaliyetlerle uğraşmaktaydılar (<http://www.denizli.gov.tr/tarihce>)

İbn Battuta, “*Seyahatname*”sinde 1332 yılında uğradığı Denizli’de Ahi Sinan ve Ahi Tuman adlı iki ahi reisinden bahseder. Hatta bazı kaynaklara göre ahi

teşkilatının kurucusu olan Ahi Evran bir süre Denizli’de kalıp burada bahçıvanlık yapmıştır. Sosyal ve ekonomik yönden Denizli 14. ve 15. yüzyıllarda doruk noktasını yaşamıştır (<http://www.denizli.gov.tr/tarihce>).

18. yüzyıl boyunca Kütahya Sancağı’na bağlı bir kaza olmaya devam eden Denizli, 19. yüzyılda Anadolu Beylerbeyliği’nin bölünmesi üzerine sancak haline getirilerek, yeni kurulan Aydın Sancağı’na bağlanmıştır. 1867 düzenlemesinden sonra Menteşe ile birleştirilen Denizli tekrar kaza olmuştur (Türktaş 2012: 7). Denizli’de 1876 yılında ilk Belediye Teşkilatı kurulmuştur. 1883’te Sarayköy, Buldan ve Tavas İlçelerinin bağlanmasıyla "Sancak" haline getirilen Denizli, 1884’te Çal, 1888’de Acıpayam ilçelerinin katılımıyla Aydın’a bağlı mutasarrıflık, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuyla da 1923’te il olmuştur (<http://www.denizli.gov.tr/tarihce>).

Milli Mücadele yıllarında Denizli, Ege Bölgesi’nde Yunan işgaline karşı ilk tepki gösteren ve ilk direnen illerden birisi olması hasebiyle çok önemli bir yere sahip olmuştur. 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanların İzmir’i işgal etmesinin ardından, ilk protesto mitingi işgalden yaklaşık dört saat sonra Denizli’de Bayramyeri Meydanı’nda, büyük bir halk katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Denizli halkı, Yunanların Denizli’ye ulaşmaması için gerekli savunma önlemlerine katkıda bulunmuşlar ve Denizli’nin işgali olasılığına karşı da gerekli hazırlıkları yapmışlardır. Bu amaçla Denizli ve birçok ilçesinde hızlı bir şekilde Kuvâ-yı Milliye teşkilatları kurulmuş. Bu teşkilatlar Denizli ve çevresinde açılan cephelerde büyük direnişler göstermiş, işgal kuvvetlerinin Denizli merkezine girmesini engellemişlerdir (Türktaş 2012: 7-8).

1.1.2. Denizli Adının Kökeni

İlk adı Laodikeia olan bu şehir Türklerin fethinden sonra Lâdik (Lazik, Lâzik, Ladik, Lâzkiye) isimini almış ve bu isimleri yakın tarihe kadar kullanmıştır (Çetişli 1988: 227). Bu kelimeler “Laodikeia” kelimesinden gelmektedir ve Türkçede bir anlam ifade etmemektedir. Yukarı Menderes Vadisinde (bugünkü Denizli şehrinin 6 km kuzeyinde) bulunan Laodikeia şehrinin Türklere geçişi sırasında “Ladik” ismi de miras kalmıştır. Ancak Selçuklu hakimiyeti ile birlikte şehrin bugünkü yerine taşınması neticesinde “Ladik” adının yanında “Toğuzlu” adı da kullanılmaya

başlamıştır. “Toğuzlu” adının “Ladik” adıyla birlikte kullanılmasıyla bu kelimelere “Tonuzlu” ve “Tonguzlu” adları da eklenmiştir (<http://www.denizli.gov.tr/tarihce>).

Ünlü Seyyah İbn Battuta 1333 yılında ziyaret ettiği Ladik şehrine aynı zamanda “Donguzlu” dendiğini söylemektedir. Aşağı yukarı aynı yılları kaydeden Mesalik ÜI-Ebsar’da “Tonguzlu” ifadesini kullanmıştır. 1350 yıllarına ait bir İlhanlı vergi kaydı ise “Tonğuzlu” diye yazar. Yine 1372 tarihli bir takvimde de “Tonguzlu” yazılışı görülmektedir. Timur’un resmi tarihçileri de “Donguzluğ” ve “Tenguzluğ” diye kayıtlar tutmuşlardır. Bu tarihlerden sonra bu ifadelerin yerine “Tonuzlu” ifadesinin kullanıldığını kesin olarak görmekteyiz. Nitekim erken dönem Osmanlı tarihçilerinden Nesri ve Aşıkpaşazade eserlerinde “Tonuzlu” imlasını kullanmışlardır (<http://www.denizli.gov.tr/tarihce>). Bu şekilde adlandırmalarının sebepleri kesin olarak ortaya konmuş değil fakat bu konuda halk arasındaki bir rivat şöyledir: Eskiden Denizli’de “domuz” ların çokça olması bölgenin “Donuzlu” diye adlandırılmasına sebep olmuştur. Bir diğer rivayete göre de bölgede eskiden deniz olması zamanla suların çekilmesiyle denizin kaybolması ama ismin varlığını sürdürmesi olarak söylenir.

“Tonuzlu” veya “Tunuzlu” isminin “Denizli” şekline dönüşmesi XVI. yüzyılın ikinci yarısına rastlar. 1510 tarihli bir Osmanlı kaydında “Dinuzlu” kullanımına rastlamaktayız. Ancak XVI ve XVII. yüzyıllarda Laodikeia – Ladik – Lazik çizgisinin Osmanlı Dönemindeki devamı olan “Lazikkiye” ismi de kullanılmıştır. “Denizli” adı ancak 1675 yıllarından sonra “Lazikkiye” ile birlikte yaygın olarak kullanılmış en nihayetinde 1700 yıllarından sonra bu kullanım kesin şekliyle yerleşmiş ve bölgeyi günümüze kadar ifade eden isim hüviyetini kazanmıştır (<http://www.denizli.gov.tr/tarihce>).

1.1.3. Denizli Yöresi Coğrafi Özellikleri

Denizli ili, Anadolu coğrafyasının güneybatısında, hem Ege hem de Akdeniz bölgelerinde toprağı bulunan bir ilimizdir. İl coğrafi konumu itibariyle Ege, Akdeniz ve İç Anadolu bölgeleri arasında bir geçit görevi üstlenir. Doğuda Afyonkarahisar, Burdur ve Isparta; kuzeyde Uşak; güneyde Muğla; batıda Manisa ve Aydın illeri ile

komşudur. Bu yönüyle de güneybatı Anadolu bölgesinde kavşak bölge konumundadır (Arslan 2008: 5).

Tarihi süreç içinde Denizli ve bazı ilçeleri komşu illerin sınırları içerisinde yer almıştır. Günümüzde de Denizli'nin bazı ilçeleri komşu illerin ilçeleri ile ekonomik ve kültürel ilişkiler içinde bulunmakta, bazı komşu yerleşim yerlerinden çok sayıda göç almaktadır. Denizlinin bu özelliği bölgenin kültürel dokusunun ve yerleşim haritasının oluşmasında birinci etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle, Burdur iline bağlı Tefenli, Yeşilova, Gölhisar ve Çavdır; Afyonkarahisar'a bağlı Dinar, Dazkırı, Evciler ve Başmakçı; Aydın iline bağlı Buharkent ve Nazilli; Muğla iline bağlı Köyceğiz, Dalaman, Fethiye ve Ortaca yerleşimleri kültürel doku, yerleşim özellikleri ve tarihi birliktelikler gibi nedenlerden dolayı bir bütün olarak ele alınmalıdır (Arslan 2008: 5- 6).

Denizli ili, iklim yönünden Akdeniz iklimi ile kara iklimi arasında geçiş alanıdır. Denizli yüzölçümü 11. 692 km, denizden yükseltisi ise 428 metredir (<http://www.denizli.gov.tr/nufus>).

İlin bugünkü siyasi sınırları, Cumhuriyet dönemi sınırları olarak değerlendirilmelidir. Çünkü tarihi süreçte değerlendirildiğinde Denizli merkez, Honaz, Akköy, Bozkurt, Çardak, Çal, Çivril, Bekilli, Baklan, Buldan, Sarayköy, Babadağ ilçeleri bir dönem Kütahya'ya bağlı bir idari yapıya sahiptir. Beylikler Dönemi'nde Denizli merkez ilçe, İnançoğulları beyliğinin merkezidir. Denizli merkez ilçe ve Sarayköy bir dönem Aydın'a bağlı bir idari yapıdadır. Buldan ve Güney ilçelerinin Manisa'ya bağlı bir yapılanmasının söz konusu olduğu dönemler bulunmaktadır. Acıpayam, Çameli, ve Serinhisar ilçeleri Hamidoğulları; Tavas, Kale ve Beyağaç İlçeleri Menteşe Oğulları sınırları içersindedir. Bu tarihî gerçeklik, bölgenin tarihî dokusunun oluşmasında birinci etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Arslan 2008: 5).

Denizli ilini kendi içerisinde altı bölgeye ayırarak incelemek mümkündür. Bu bölgeleri kendi içinde çok net ayırabilmek mümkün değildir ancak bölgesel, tarihi ve kültürel doku noktasında birbirinden farklılıklar gösteren bir büyük bütünlük olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır (Tok 2006: 300-301).

Bu bölgeler şunlardır:

- I. Bölge: Acıpayam, Serinhisar, Çameli, ilçe merkezleri, belde ve köyleri ile Beyağaç'ın Acıpayam'a sınır köyleri.
- II. Bölge: Tavas, Beyağaç, ve Kale ilçe merkezleri ile Beyağaç'ın Kale sınırına yakın köyleri, Tavas'a bağlı belde ve köyler.
- III. Bölge: Baklan ovası içerisindeki yerleşimler. Çal, Bekilli, Baklan, Çivril ilçe merkezleri, belde ve köyleri.
- IV. Bölge: Buldan, Güney, Sarayköy, Babadağ ilçe merkezleri belde ve köyleri.
- V. Bölge: Honaz, Bozkurt ve Çardak ilçe merkezleri, belde ve köyleri.
- VI. Bölge: Denizli ovası çevresindeki yerleşimler. Denizli'ye bağlı belde ve köyler, Sarayköy ilçe merkezi, Akköy ilçe merkezi, belde ve köyleri.

Burada zikredilen bölgeler, yörede kullanılan ağız özellikleri, kültürel doku özellikleri, gelenek ve görenekler esas alınarak, bilhassa coğrafi şartların getirdiği koşullar göz önünde bulundurularak tasnif edilmiştir (Arslan 2008: 6).

I. Bölge

Acıpayam, Serinhisar, ve Çameli ilçelerini içine alan bu bölgede Acıpayam ve Serinhisar ovaları etrafındaki Gireniz vadisi olarak adlandırılan Dalaman çayının kenarlarındaki ve Çameli'deki yerleşimler dikkat çekmektedir. Acıpayam ilçesi Burdur'a, Çameli ilçesi de Muğla ve Burdur ilçelerine sınırdır. Özellikle Çameli ilçesi yüksek ve dağınık bir yapıya sahip olduğu için bölgedeki Yörük-Türkmen yerleşimleri dikkat çeker.

UNESCO tarafından "Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi" kapsamında 2008 yılında "Yaşayan İnsan Hazinesi Kültürel Miras Taşıyıcısı" seçilen Hayri Dev adlı sanatçımız Çameli ilçesindedir.

II. Bölge

Bölge Beyağaç, Kale ve Tavas ilçelerini içine alır. Bölgede Beyağaç ilçesi Yörük Türkmen yoğunluğunun bulunduğu bölge olarak dikkat çeker. Bölgede her yıl Eren Baba ve Yörük Şenlikleri canlı olarak yaşatılmaktadır (Arslan 2008: 8).

Bölgenin en eski yerleşim yerlerinden biri Kale'dir. Kuzeydoğusunda Tavas; kuzeybatısında Aydın, güneyinde Beyağaç; güneybatısında Muğla ile çevrilidir. Kale

coğrafi olarak, Ege bölgesinin İç Ege bölümünde ve Akdeniz'e geçiş kısmında bulunmaktadır. Genel olarak dağlık ve engebelik bir arazi üzerine kurulmuştur.

II. Bölgenin nüfus ve ekonomik olarak en hareketli ilçesi Tavas'tır (Arslan 2008: 9).

Denizli yöresi sünnet törenlerinde "Debildek" geleneğinin halen sürdürüldüğü bölge bu bölgededir. Özellikle Tavas ve Kale ilçeleri bu geleneği sürdüren ilçelerdendir.

III. Bölge

Baklan ve Çivril ovalarının çevresinde yer alan yerleşimler III. bölge olarak ele alınabilir. Bölge genel olarak Yukarı Menderes havzasının sınırları içerisinde kalmaktadır. Batıdan doğuya doğru Çal, Bekilli, Baklan ve Çivril ilçelerini kapsamaktadır.

Çal ilçesi idari bakımdan önceleri kendisine bağlı olan Baklan, Bekilli, Güney ve Çivril ilçeleri ile komşudur (Arslan 2008: 9). Önceleri idari bakımdan Çal'a bağlı olduklarından olacak ki günümüzde bile Baklan, Bekilli ve Bozkurt gibi ilçelere mensup kişiler nereli oldukları sorulduğunda kestirme bir cevap olarak "Çallıyız" derler. Bunda yerleşim yerlerinin yakınlığının da etkisi vardır.

Çal ilçesinin Çökelez dağ silsilesinde halen hayvancılığa dayalı, yarı göçebe bir yaşam tarzına sahip köyleri mevcuttur. Günümüzde yerleşik hayata geçmeyen Erkekli, Sarıkeçili gibi birkaç Yörük obası yazları bu dağları yaylak tutmaktadır. Bölgeye Zıpır Yokuşu'ndan itibaren sıralanan İsabey, Mahmut Gazi, Aşağı Seyit ve Yukarı Seyit köylerinin fetih süreci Uç beylerinin adını yaşatması bölge yerleşimi hakkında bize önemli bilgiler verir (Arslan 2008: 9-10). Aşağıseyit köyü yüzyıllardır süre gelen Sudan Koyun Geçirme Şenliği'nin yapıldığı mekân olarak kültürel öneme sahiptir.

Çivril ilçesi, III.bölgenin en büyük yerleşimidir. Büyük Menderes Irmağı'nın doğduğu bölgede yer alır. İlçe Afyokkarahisar ile Baklan ve Bekilli'ye komşudur. Bu ilçe aynı zamanda Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli bir rol oynayan Kumdanlı (Miryakefalon) Savaşı'nın gerçekleştiği bölgedir (Arslan 2008: 10).

IV. Bölge

Bu bölge, Buldan, Güney, Sarayköy ve Babadağ ilçelerini kapsamaktadır.

Buldan, Denizli'nin en eski kent kültürüne sahip ilçesidir. Dokuma uygarlığının Anadolu'daki başkentlerinden biridir. Ertuğrul Gazi'nin içliği, Barbaros Hayrettin Paşa'nın şalı, Genç Osman'ın gömleği burada dokunmuştur. “Buladan Oymağı”, Türkistan'dan getirdikleri dokuma kültürünü zamanımıza kadar taşımış ve Buldan markasını oluşturmuştur.

Buldan Ege Bölgesi'nin iç kısmında yer almakta olup, doğuda Güney ilçesi, batıda Kuyucak, Kuzeyde Sarıgöl, Güneyde Sarayköy ilçeleriyle komşudur. İlçede Manisa ile kültürel bağlamda yakınlık arz eden bir doku bulunmaktadır (Arslan 2008: 10).

Sarayköy'de Yörüklük geleneğinin önemli bir göstergesi olarak Yörüklerin vazgeçilmez unsuru deve yetiştiriciliği ve deve güreşleri halen canlı bir biçimde devam etmektedir (Arslan 2008: 10-11).

V. Bölge

Bölge Denizli-Ankara yolu üzerinde ve çevresinde bulunan yerleşim yerlerinden oluşmaktadır. Bu bölge iki kısımdan oluşur. Bunlardan birisi Denizli'nin ilk yerleşim merkezlerinden biri olan “Honaz”; diğeri de “Hambat” olarak adlandırılan Çardak ve Bozkurt ilçeleridir (Arslan 2008: 11).

Çardak, doğuda Afyonkarahisar, batıda Bozkurt, güneyde Acıpayam ve Acıgöl ile sınırdır. Yöre, Denizli'nin Oğuz Türkleri tarafından fethi süresinde ticaret yollarının geçtiği önemli bir merkezdir (Arslan 2008: 11).

Hambat ovasında kurulmuş bir diğeri yerleşim merkezi 1990 yılında Çardak'tan ayrılarak ilçe olan Bozkurt'tur. Burası da nüfus olarak küçük bir ilçedir. İlçe “93 Harbi” olarak da bilinen Osmanlı Rus savaşı sonrası Balkanlardan gelen göçmenler tarafından 1876 yılında kurulmuştur. Burada Balkan Türklerinin kendilerine has kültürlerini hâlâ görebilmek mümkündür (Arslan 2008: 11). İlçede Yörük-Türkmen yerleşimleri de mevcuttur.

Honaz ilçesi, Denizli ilinin en eski ilçe merkezlerinden biri olup fetih süresince kalesinde önemli savaşların yaşandığı bir bölgedir. Honaz, Bizans'a ait en müstahsen kalelerden biridir. İlk olarak Afşin Bey tarafından fethedilmiş ve Türklerin bölgede ilk gördüğü yerleşimdir. Ege'nin en büyük dağı olan Honaz Dağı'nın eteklerine kurulmuştur. Bölgede yoğun olarak Yörük- Türkmen yerleşimi

bulunmaktadır. Yakın zamanlara kadar bölgede hayvancılığa dayalı Yörük geleneği hâkimdir (Arslan 2008: 11).

VI. Bölge

“Denizli Çukuru” olarak da adlandırılan bu bölge, Denizli merkez ilçe, Sarayköy ilçe merkezi ve Akköy ilçelerini kapsar. Bölge Honaz Dağı, Babadağ, Karcı Dağı, Çökelez dağları ile çevrilmiş geniş bir ovadır. Coğrafi koşullar gereği yerleşime çok müsait olmamakla beraber Batı Anadolu’nun en büyük yerleşimlerinden biri olmuştur (Arslan 2008: 11-12).

Denizli merkez ilçe, Türkler tarafından kurulan bir şehirdir. Fetih sürecinin akabinde Ladik’e yerleşen Türkler buranın yerleşim özelliklerini kaybetmesi sonucunda bugünkü Kaleiçi adı verilen bölgede yeni bir kale şehri inşa etmişlerdir. Şehrin kurucusu Karasungurdur’dur (Arslan 2008: 12).

Denizli Çukuru’nda yer alan bir başka ilçe, 1991 yılında ilçe olan ve Kafkaslardan gelen bir grup göçmen tarafından kurulan Akköy’dür. Burası özellikle Çal bölgesinden gelenlerle büyüyen bir ilçedir (Arslan 2008: 12).

1.1.4. Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

Denizli ve çevresinin ekonomik faaliyetleri MÖ 12. yüzyıllara kadar uzanmaktadır. Bu yıllarda denizci kavimlerin Büyük Menderes ve ardalarında seramik, cam, metal eşya ve kumaş ürünlerini Akdeniz havzasına ihraç ettikleri bilinir. Denizli yöresi, esas gelişmesini Roma İmparatorluğu’na bağlandığı MÖ 2. yüzyıl sonrası gösterir. Antik dönemlerde Laodikeia dolaylarında bir koyun türü yetiştirilmektedir ve bu koyunun yününün yumuşaklığı ve renginin kalitesinden dolayı mükemmeldir. Ayrıca Laodikeialıların bu yünü üretmekle kalmadıkları aynı zamanda bu yünü dokuduklarına ait bilgiler de mevcuttur (Mortan, Oralat 2009:15-16).

Denizli denilince ilk akla gelenlerden biri tekstil dokumacılığıdır. Dokumacılığın tarihi Romalılar dönemine dayanmakla birlikte Selçuklu ve Osmanlılar döneminde en ihtişamlı dönemini yaşar. 1100 yıllarında Denizli’ye yerleşen Selçuklularla birlikte sanayi de çeşitlenmeye başlamıştır. Aynı yıllarda Ahi Kaysar, Denizli- Yeşilyuva’ya yerleşerek deri sanayini kurmuştur. Ahilik terbiye ve

eğitimi Denizli’de birçok iş kolunun gelişmesinde önemli rol oynamıştır (Denizli Ticaret Odası: 21).

Ünlü gezgin Evliya Çelebi, Denizli’ye uğramış ve yaklaşık 300 yıl öncesinin Denizli’sini şöyle dile getirmiştir: “şehrin çevresinde pek çok akarsular ve gller bulunduğu için bu isim verilmiştir. Yoksa denizden 4 merhale uzaktadır. Kalesi düz yerde dörtgen şeklinedir. Hendeği yoktur. evresi 470 adımdır. Dört kapısı vardır. Kuzeyinde boyacılar, doğusunda semerciler, güneyinde Yeni Camii, batısında bağlar kapısı bulunur. Kalede 50 kadar silahlı beķi vardır ki dkknları bekler. Asıl şehir kalenin dışında 44 mahalle ve 3600 evlidir. Büyüklü kkl 54 camii ve mahalle mescidi, 7 ocuk maktebi, 6 hamamı, 17 tekkesi vardır. Halkı beyaz ve mavi feraceler giyer. Pamuğu, pamuk ipliği, beyaz ince sade bezli olup, Anadolu’ya sevk edilir. Halkın kazancı ‘Beyaz Denizli Bezi’dir (http://www.siyasetdergisi.com.tr/II_Tanitim/Denizli/4).

Dokumacılığın yanında bıaklık ve dericilik de öne çıkan sektörlerdir. Ayrıca o dönemde Denizli, Selçukluların batıya açılan önemli bir taşımacılık ve ticaret merkezidir. Buna kanıt ardak Han ve Ak Han gibi kervansarayların varlığıdır (Mortan, Oralat: 2009: 16).

20. yüzyılın başlarında Denizli ekonomik faaliyetlerini un ve tahin fabrikalarıyla sürdürmüş, 1940’lı yılların sonuna doğru 20 bin nüfusa ulaşan Denizli’de Sümerbank İplik ve Bez Fabrikası kurulması ekonomiyi canlandırmıştır. Elektrik dağıtımının yaygınlaşması ile kk sanayi hareketlenmiş 1960’lı yılların sonuna geldiğinde ise ilde tuğla kiremit fabrikaları ile Kaleli demir ustaları tarafından haddehaneler (demir dökümü yapılan yer) kurulmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra elektrik kablosu, paslanmaz çelikten ev eşyaları, ambalaj, yem, cam, cıvata, kimya vb. konularda da Denizli söz sahibi olmaya başlamıştır. 1980’li yıllarda Denizli Organize Sanayi bölgesinin inşası bugün 300’n üzerinde büyük fabrikanın kurulmasına imkan vermiştir. Havlu bornoz retiminde Denizli önemli bir yere sahiptir. Denizli ihracatının % 65’e yakını tekstil ve konfeksiyon ürünlerine aittir. Tekstil ve konfeksiyon ihracatı alanında Denizli, ülkenin yıllık ev tekstili ihracatının % 35’e yakınına karşılar duruma gelmiştir (Denizli Ticaret Odası 22-23).

Günümüzde tarım, ticaret, turizm, sanayi gibi sektörlerde önemli bir söz sahibi olan Denizli'nin ilçelerinde yürütülen ekonomik faaliyetlere bakacak olursak:

Babadağ ilçesinde çarşaf, kaput bezi vb. tekstil ürünleri üretimi yapılmaktadır. Buldan ilçesinde Denizli tekstilinin başlangıcından bugüne havlu, sofrta örtüleri, tülbent, ipekli, işler, nakış ve çeyizlik ürünler dokunmuştur. Çal ve Bekilli ilçelerinde yetişen üzümün oldukça nitelikli olması nedeniyle geçmişte pekmez ve ağdacılık, günümüzde de şarapçılık gelişmiştir. Güney ilçesinde halıcılık yapılmakta, son yıllarda ise bağcılık ve şarapçılık öne çıkmaktadır. Kale ilçesinde yüzyıllar boyunca çelik-metal inşaat malzeme ve teçhizatı üretilmiştir. Kızılcabölük beldesinde iç çamaşırılık ve gömleklik üretimi yapılmaktadır. Serinhisar ilçesinde Selçuklularla beraber, halat, urgan, sicim üretimi başlamış, halen yeni teknolojilerle bu üretim devam etmektedir. Bu ilçede ayrıca günümüzde önemli miktarda leblebi üretimi de yapılmaktadır. Yatağan beldesi Osmanlı İmparatorluğu'nun süngü, kama, bıçak vb. çelik malzeme gereksinimini karşılamıştır. Bu beldede halen özellikle bıçak üretimi devam etmektedir (Türktaş 2012: 15).

2004 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılan "Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması"na göre, kalkınmışlık düzeyi bakımından Denizli'nin ilçeleri arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Denizli merkez ilçe sosyo ekonomik gelişme göstergesi bakımından Türkiye'de birinci derecede gelişmiş ilçeler arasındadır. Honaz, Sarayköy ve Babadağ ilçeleri ikinci derecede gelişmiş ilçelerdir. Fakat diğer 15 ilçe Türkiye ortalamasının altında, üç, dört ve beşinci derecededir.

Denizli kişi başına düşen milli gelir bakımından Türkiye ortalamasının biraz gerisindedir. İldeki okullaşma oranı İzmir, Aydın, Manisa ve Muğla'dan sonra Ege Bölgesi illeri arasında beşinci sırada bulunmaktadır.

Toplam il nüfusu genel olarak göç almakta ve % 0.13'lük nüfus artışı ile % 0.18 olan Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Ancak il merkez nüfusları göz önüne alındığında ise denizli % 0.3 nüfus artış hızı ile Türkiye ortalamasının üzerinde bulunmaktadır (Denizli Ticaret Odası Dergisi 2011: 21-23).

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVİGM), 31 Aralık 2014 itibarıyla 28 Ocak 2015 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre Denizli nüfusu 978. 700 olmuştur (<http://www.denizli.gov.tr/nufus>).

2. SÜNNETİN TANIMI VE KAPSAMI

2.1. Sünnet Nedir?

Türkçe Sözlük'te sünnet kavramı şöyle tanımlanmıştır:

1. Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz. 2. Erkek çocukta, erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi. 3. Sünnet düğünü (www.tdk.gov.tr).

Yine Büyük Larause sünneti şöyle tanımlamıştır:

1. Hz. Muhammed'in söz, davranış, uygulama ve onayları. 2. Sünnet derisinin çepeçevre kesilmesi işlemi. 3. Sünnet düğünü (Büyük Larause).

Görüldüğü üzere sözlük ve ansiklopedilerde ilk akla gelen manasıyla sünnet, Hz. Muhammed'in sözleri ve davranışları olarak tanımlanmıştır. Her Müslüman'dan bu sözlere uyması ve davranışları örnek alması beklenir. Çünkü Kur'ân'dan sonra İslam'ın ikinci aslî kaynağı "sünnet"tir. İslam inancına göre sünnetlere uyulmasında ümmet için büyük sevap ve fayda vardır.

Sünnet, bir Müslüman'ın günlük hayatta uyması gerekli bazı kural ve kaideleri içerir. Bu kural ve kaideler aile içi ilişkilerden komşuluk ilişkilerine kadar, yeme-içmeden temizlik kurallarına kadar neredeyse hayatın her alanını içermektedir. Örneğin kapıdan içeriye girince selam vermek, sofradan üç parça eşyayı kaldırmak gibi bazı davranışlar sünnet olarak nitelendirilmiştir.

Bunun yanında toplumumuzda "sünnet" kavramı, yemek tabağında hiç artık bırakmayacak şekilde yemeği tüketmek "sünnetlemek", namazın farz olan bölümlerinin dışındaki bölümleri (sünnet) olarak da kullanılmıştır.

Türk toplumunda ise erkek çocuğunun cinsel organının kesilmesi işlemi de "sünnet" olarak adlandırılmıştır. Söz konusu işlemin bizde "sünnet" olarak adlandırılmasında bunun dinî bir davranış biçimi olarak görülmesinin etkisi olduğunu savunanlar çoğunluktadır. Şüphesiz bu işlemin "sünnet" olarak adlandırılmasında bu işlemi yerine getirmenin hükmünün "sünnet" olması etkili olmuştur.

Bizim milli geleneğimizde bu husus bir adım daha ileri giderek, aynı zamanda Hz. Muhammed'e ümmet olmanın da bir alâmeti ve nişanesi sayılmıştır. Şöyle ki, başta Araplar olmak üzere, birçok Müslüman kavmin dilinde bu işlemin adına "Hıtan" denildiği halde, bizim dilimizde, Türkçede doğrudan doğruya "sünnet" denilmiş ve bu anlamda deyim olmuştur. Bununla Hz. Peygamber'e ve onun sünnetine bağlılık vurgulanmıştır (Işık 2000: 32).

“Sünnet” kavramı erkek çocuklara yapılan cerrahi işlemin adı olmasının yanı sıra bu cerrahi işlemin çeşitli vesilelerle kutlandığı törenler için de kullanılır olmuştur. Yani “sünnet” kavramı tek başına “sünnet düğünü”, “sünnet merasimi” ya da “sünnet töreni” kavramlarını karşılayabilmektedir. Bunun yanında “sünnet” kavramı erkek çocukları için “erkekliğe ilk adım” ya da “ilk mürüvvet” anlamlarını da ihtiva etmektedir.

Akkayan sünneti şöyle tanımlamıştır:

Acı yoluyla bedeni ve kişiyi olgunlaştıran kalıcı davranış kalıplarından biri olarak sünnet aynı zamanda büyük gruba uymanın gereği ve aidiyet göstergesi, gençliğe geçiş (inisiyasyon) ritüelidir (2009: 140).

Akkayan, bu tanımda sünnetin çocukluktan erginliğe geçiş yönünü vurgularken aynı zamanda bunu “büyük bir gruba uymanın gereği” olarak görmüştür. Buradan “sünnet” yine Müslümanlığın bir gereği ve Hz. Muhammed’in sünnetine uygun davranış biçimi olarak görüldüğü ya da Hz. Peygamber’in sünnetine uygun bir eğitim sonunda erilliğe geçiş anlamları çıkarılabilmektedir.

Gerek İslam toplumunda gerekse diğer toplumlarda dinî bir gereklilik olarak yerine getirilen bu işlem çeşitli milletlerde çeşitli adlarla karşılanmıştır. Türkçede ve Farsçada “sünnet” olarak adlandırılan erkek cinsel organının ucunun kesilmesi işlemi İngilizcede “circumcision”, Almancada “beschneidung”, ve Fransızcada “circoncision” (Tunç 2012:7) ve Araplarda “hıtân” veya temizlik amaçlı bir gelenek olduğuna inanıldığı için “tahâret”(temizlik) de denmiştir (Bayat 2010: 45). Görüldüğü üzere Batılı toplumlarda sünnet bir cerrahî bir operasyon olarak tanımlanırken, Araplarda sünnetin temizlik yönü vurgulanmıştır.

2.2. Sünnetin Tarihi

Sünnetin kaynağı ve ilk hangi tarihte uygulandığı hakkında kesin ve yeterli bilgi yoktur. Araştırmacıların kimilerine göre bu uygulama dünyanın çeşitli yerlerinde ve çeşitli zamanlarda birbirinden habersiz olarak başlatılmış kimilerine göre ise Akdeniz ülkelerinden Afrika ve Hint denizi kıyılarına, oradan da Avustralya ve Amerika'ya yayılmıştır. Yakın zamana kadar sünneti geleneklerinde yaşatan toplumların, hatta günümüzde Avustralya yerlilerinin, imkânları olduğu halde sünneti madeni bıçaklar yerine çakmak taşından kesici aletlerle yapmaları operasyonun prehistorik dönemden kaldığını göstermektedir (Bayat 2010: 45).

Sünnetin ilk defa ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, araştırmalar sünnetin Eski Mısır, İbraniler ve Fenikelilerde, Amerika kıtasında Azteklerde ve M.Ö. 5000 yılında Babiller ve Zenciler tarafından yapıldığını gösteriyor. M.Ö. 1400 yılında Firavun II. Ramses'in oğlunun sünnet edildiğine dair belgeler bulunmuştur (Ataseven 2005: 11).

Resim 1: Eski Mısır'da sünnetin tasvir edildiği sünnet sahnesi (Sakkara, Ankhmahor tapınağı)

Mısır tarihi hakkında araştırma yapan İngiliz Sir Grafton Eliot Smith sünnetin bundan 15.000 yıl önce var olduğunu savunmuştur. Fakat bu bilgi kesinlik kazanmamıştır (Mil 2011: 18). Eldeki belgelere göre ise 6.000 yıl sünnetin yapıldığı kesinleşmiştir:

Papirüs, mumyalar ve Herodot'un kayıtlarından anlaşıldığına göre sünnetin 6000 yıl önce Mısır'da var olduğu kesinleşmiştir. Herodot, Mısır halkının

çok sık yıkandığını ve vücudunun bazı bölgelerindeki tüyleri tıraş ettiklerini, sünnet olduklarını ve böylece bazı hastalıklardan korunduklarını ifade eder. Bu işlemin sağlık tedbiri olarak değil de o dönemde yaşamış bir peygamberin tebliğinden kaynaklanmış olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü sünnet olmak, yıkanmak ve belli bölgeleri tıraş etmek gibi hususlar peygamberlerin tavsiye ettikleri temizlik kurallardır (Ataseven 2005: 11).

Ataseven burada sünnetin kökenini her ne kadar dinî tebliğlere dayandırsa da MÖ 6000’lerde böyle bir işlemin aynı zamanda tıbbî açıdan da öneminin fark edilmiş olması, hastalıklardan koruduğuna inanılması dikkate değer bir husustur.

Eski Ahitte (Tevratta) 4.000 yıl önce, doğumun sekizinci günü dinî sünnet yapıldığına dair bilgiler mevcuttur. M.Ö. 2300 tarihlerine ait eski Mısır mumyalarının sünnetli olduğu görülmektedir. Firavun dönemine ait tapınakların duvarlarındaki sünnetle ilgili resimler, sünnetin geleneksel bir işlem olarak binlerce yıl önce uygulandığını göstermektedir. Firavun devrinden sonra Eski Mısır’da, köleliğin simgesi olarak da kullanılmıştır. Bazı kültürlerde ise sünnet, tanrılara sunulan bir çeşit kurbandı ve karşılığında bol ürün istenilmekteydi (Mil 2011: 18).

Bu verilerden hareketle “sünnet”in Milattan Öncesi’ne dayanan önemli bir ritüelistik eylem olduğunu söylemek mümkündür.

Yahudilik ve İslam inancına göre ilk sünnet olan kişi ve peygamber Hz. İbrahim’dir. Buradan hareket edilirse ilk sünneti günümüzden 4000 yıl kadar öncesine götürmek mümkündür. 4000 yıl öncesinden günümüze kadar başta Yahudi ve Müslümanlar olmak üzere çeşitli toplumlar sünnet geleneğini gerek dinî gerekçelerle gerekse sağlık gerekçesiyle yaygın olarak sürdürmüşlerdir. Ancak sünnetin yalnızca Müslüman ve Yahudi toplumlarda değil günümüze yakın zamanlara kadar yaşamış ilkel olarak adlandırılan diğer toplumlarda da görülüyor olması ve “sünnet”in 4000 yıldan daha önce var olduğunu gösterir.

Sünnet, temizlik, cinsi hayata hazırlanma, üreme, toplum içinde sosyal prestij kazanma, bereket tanrılarına kurban verme gibi sebeplerle yapılmıştır. İlkel topluluklarda, acıya dayanma denemesi olarak, topluma kabul törenlerinden biri olmuştur; bu anlayışla ilkellerdeki yaşayışını devam ettirmektedir. Yahudilikte sünnet, erkek çocuğun doğumunun 8. gününde yapılması gereken dinî bir emirdir. Müslümanlıkta ise terki günah olan dinî emir, yani farz

olmadığı halde, namaz, oruç, zekat gibi farzların önüne geçmiş, adeta erkeğin Müslümanlığının belirtisi olmuştur; sünnetsiz Müslüman erkek düşünülemez (Bayat 2010: 45).

Müslümanlıkta “sünnet” işlemi toplumun tüm kesimlerinde - “dindar” olsun olmasın- istisnasız uygulana bir vecibedir. “Sünnet”in Hz. Peygamber’in yapılmasını tavsiye ettiği davranışlar olması, yapılmamasında dinen herhangi bir sakıncanın olmaması gibi hususlar düşünülürse “sünnet” işleminin neden bu kadar yaygın olarak yapıldığı sorusu akla gelmektedir. Zira toplumun sünnet olarak tabir edilen çoğu davranışı yerine getirmediğini görmekteyiz. Aslında burada “sünnet” işleminin yerine getirilmesi gereken bir gelenek halini aldığını söyleyebiliriz.

15. yüzyılda Kristof Kolomb Amerika kıtasına ulaştığında sünnetli yerlilerle karşılaşmıştır. Hastalıklardan korunmak için yeni doğan sünnetinin yaygınlık kazanması 19. yüzyıla rastlar. 1950-60’larda, Amerika’da yeni doğanların %90’ında sünnet uygulanmış, ve rutin bir uygulama olarak kabul edilmiştir (<http://www.TumYonleriyleSunnet.doc>).

Görüldüğü gibi sünnetin tarihini 15 000 yıl öncesine götürenler olduğu gibi 6000 yıl önce Mısır’da yapıldığını öne sürenler de vardır. İslamî kaynaklara göre ise ilk sünnet olan kişi Hz. İbrahim’dir. Hz. İbrahim’den sonra ise gerek Yahudi toplumu gerekse Müslüman toplumlar bu işlemi dinî bir gereklilik olarak uygulamış ve sürdürmüşlerdir. Günümüzde de bu işlem hem dinî açıdan hem de sağlık açısından bir gereklilik olarak görülmekte ve dünyada çeşitli dinlere mensup çeşitli milletlerce uygulanmaktadır.

2.2.1. Eski Yunan Mitolojisinde Sünnet

Sünnet ilkel olarak adlandırılan eski toplumlarda kimi zaman Tanrı’ya kurban verme, kimi zaman da bir güç gösterisi olarak yapılmıştır. İnsanların doğayı ve Tanrı’yı tam olarak anlamlandıramadığı bu mitolojik dönemlerde bile sünnetin dinî bir davranış biçimi olarak görülmesi sünnetin ilâhi bir emir olarak gönderildiği varsayımını güçlendirmektedir. Öyle ki çok tanrılı bir özellik gösteren eski Yunan mitolojisinde sünnetin var olması bu işlemin inançlarla ilişkilendirildiğini açıkça göstermektedir.

Yunan mitolojisine göre; Ana Tanrıça Kybele, Attis'e âşık olur. Attis, ona sadık kalacağına söz verir ama Pessinus kralının kızına âşık olur. Attis, kralın kızı ile evleneceği sırada düğün konukları arasından Kybele görünür ve kıskançlığından Attis'i çıldırtır. Dağa kaçan Attis, bir çam ağacının altında kendini hadım eder ve ölür. Kanından menekşeler meydana gelir. Bu yaptığından pişman olan Kybele, Zeus'a yalvarır ve Attis'in yeniden dirilmesini ister. Zeus Attis'in dirilmesinin mümkün olmadığını ancak onun bedeninin hiç çürümeyeceğini, saçının hep uzayacağını, yalnızca sağ elinin küçük parmağının hareket edeceğini söyler. Kybele, Attis'i Pessinus'ta gömer, gömdüğü yerden ise kutsal ağaç denilen bir ağaç yeşerir. Attis bu ağacın altında her yıl yapılan törenlerde anılır (Albayrak 2007: 46).

Kybele ve Attis şerefine her yıl düzenlenen bu törenler 24 Martta "Kan Günü" olarak gerçekleştirilir. Bu gün başrahip çalparalar, zilsiz tefler, flütler dans ve eğlenceler eşliğinde ilahi bir müzik coşkusu içinde vücudunda açtığı kanları mukaddes ağaç üzerine saçar ve tanrıya kanını sunar veya cinsel uzvunu kurban eder ardından diğer rahipler de bunu uygulardı (Albayrak 2007: 34).

Kybele ve Attis mitinde görüldüğü üzere erkek cinsel organının kesilmesi işlemine kutsiyet kazandırılmış ve bu davranış zamanla bir ritüel olarak rahipler tarafından sürdürülmüştür. Başlangıçta kendini hadım etme olarak görülen bu davranışın zamanla cinsel organın ucunu kesme davranışına dönüşmüş olması sünnetin kökenini araştıranların üzerinde durduğu ihtimallerdendir.

2.2.2 İslamî Kaynaklarda Sünnet

Kur'ân-ı Kerim'de Müslümanlara sünnet olmaları konusunda doğrudan bir emir bulunmama ile birlikte bazı ayetlerden hareketle Hz. İbrahim'e bu emrin verildiği kaynaklarda rivayet edilmektedir. Kur'ân-ı Kerim Hz. İbrahim'in Allah tarafından imtihana tabi tutulduğundan bahsetmektedir (Bakara 124). Kaynaklara göre bu imtihanda Hz. İbrahim'e buyrulan emirlerden bir tanesi de sünnet olma dır. Hz. İbrahim bu emri yerine getirerek ilk sünnet olan insan ve ilk sünnet olan peygamber olarak tarihe geçmiştir. "Hz. İbrahim, seksen yaşından sonra, "kadum"

veya “kaddum” ile sünnet olmuştur” (Köksal 2010: 169).¹Yine İslamî kaynaklardan öğrendiğimize göre Hz. İbrahim’in eşi Hz. Sare’nin Hz. Hacer’i kıskanması üzerine Hz. İbrahim bu davranışa karşılık ceza olarak Hz. Sare’ye sünnet olmasını söylemiş ve Hz. Sare de sünnet olan ilk kadın olarak tarihe geçmiştir.²

İlk sünnet olan insanın Hz. İbrahim olduğu ve Hz. İbrahim’den sonra onun kavminin ve ondan sonra gelen diğer kavimlerin de sünneti dinî bir gereklilik olarak yerine getirdiği yaygın görüş olarak kabul edilmektedir:

Bir rivayete göre Hz. İbrahim zamanında Amelika adı ile anılan bir kavimle savaş yapılmış, bu muharebe sonunda cesetlerin ayırt edilebilmesi için sünnetli olup olmadığına bakılmıştır. Bu tarihten sonra da Hz. İbrahim’in zürriyeti ve İsrail oğulları arasında sünnet devam etmiştir (Ataseven 2005: 14).

Bilindiği üzere Hz. Muhammed dünyaya geldiğinde Mekke’de Hz. İbrahim’in yolundan giden Hanif dinine mensup kişiler vardı. Bu kişiler arasında da sünnetin yapıldığı görülmektedir. Yine Hz. Muhammed’in sünnetli olarak dünyaya geldiğine dair rivayetler çoğunluktadır.

Ebu Hureyre’nin söylediğine göre Hz. İbrahim’in sünnet olmasından sonra Hz. İbrahim’in milleti Kabe’yi sünnet olmadan ziyaret etmemiştir. Hz. İbrahim’den Hz. İsa zamanına kadar sünnet İsrailoğulları arasında sünnet devam ettirilmiştir. Daha sonra Hıristiyanlar bu Tevrat’ın hükmünü bozmuşlar ve sünnet olmayı bırakmışlardır. Hz. Muhammed zamanında ise sünnet olma tekrar dinî bir gereklilik olmuş ve Hz. Muhammed; bizzat torunları Hasan ve Hüseyin’i, sünnet ettirmiş, İslam’a girenlere sünnet olmayı emretmiştir.

¹ İmanını tamamlamasının, cesedinden bir parça kesip atması, yani sünnet olması ile gerçekleşeceği vahy edilince, kendisini hemen Kaddum (keser) ile sünnet etmiş, ağrının şiddetine dayanamayınca da Allah’a yalvarmıştı.

Yüce Allah:

“Biz, sana, sünnet aletini beyan etmeden önce, sen acele ettin!” diye vahy buyurmuştu.

İbrahim Aleyhisselam da:

“Yâ Rab! Emrini geciktirmek istemedim” demişti. (Köksal 2010:170-171)

² Hz. İbrahim seksen altı yaşındayken Hz. Hacer’den bir oğlu olur. Buna İsmail adı verilir. Hz. İsmail doğunca Hz. İbrahim’in ilk eşi Hz. Sâre Hz. Hacer’i kıskanmaya ve çekememeye başlar. Ona kızıp evden atar sonra tekrar eve alır. Hz. Sâre Hz. Hacer’in vücudundan birer parça kesip, şeklini değiştirmeye yemin eder. Kendi kendine “Burnunu ya da kulaklarını kessem onu çok çirkinleştirir, hayır, ben onu sünnet edeyim” der. Hz. Sare, öfkesi geçip aklı başına geldiği zaman yaptığı bu yemine şaşar. İbrahim Aleyhisselam, yeminini yerine getirmek üzere Hz. Hacer’in iki kulağını delmesini ve onu sünnet etmesini Hz. Sâre’ye tavsiye eder. Hz. Sâre de bunu yapar ve o zamandan sonra kadınlar hakkında sünnet âdet olur. Hz. Hacer sünnet edilince uzun etekle kandan korunur. Bunun için sünnet olan kadınlar uzun etek giymeyi de âdet edinmişlerdir. Hz. Hacer kulakları delinen ilk kadın olduğu gibi, kadınlardan ilk sünnet olanı ve Hz. Sare’den izini gizlemek için ilk etek uzatmanı da odur. Kadınların böyle sünnet olmaları sonradan terk edilmiştir (Köksal 2010:170-171)

Bundan sonra da sünnet vacip veya en azından terki mümkün olmayan bir İslam şiarı olmuştur (Yaşar 1987: 422).

İslam tarihinde sünnetin kökeninden ziyade çok tartışılan konulardan biri de sünnetin İslam'daki hükmünün ne olduğudur. İslam alimleri sünnet olmanın “sünnet” mi “vacip” mi yoksa “farz” mı, olduğu konusunda fikir birliğine varamamışlardır. Kur’ân’da sünnetle ilgili doğrudan bir emir bulunmadığı için fikir ayrılıklarına düşülmüştür. Ancak bu konudaki hadislerle bakılacak olursa en yaygın kanı bu işlemin “sünnet” kabul edildiğidir.

Şafi mezhebine mensup alimler şu ayete dayanarak “sünnet”in farz olduğunu öne sürmüşlerdir: “Sonra da sana; doğru yola yönelerek İbrahim’in milletine uy! Çünkü o milletin müşriklerinden değildi, diye vahyettik” (Nahl 123) (Yaşar 1987: 419).

İslam âlimlerinin sünnetle ilgili söylediği veya Hz. Muhammet’ten naklettiği hükümler şöyledir:

Beş şey yaratılış gereğidir: Sünnet olmak, koltuk altı kıllarını yolmak, kasık kıllarını tıraş etmek, tırnakları kesme, bıyıkları tıraş edip, düzeltmek (Buhari).

Sünnet olmak, erkekler için sünnettir (Ahmet b. Hanbel- Müsned).

Sünnet olmak, Müslümanı Müslüman olmayandan ayırt ettiği için, dinin şiarından olmakla beraber farz değil sünnettir (Bedrûddin Aynî, İbn Hacer).

Sünnetin vacip ve müstehap olmak üzere iki vakti vardır (İbn Hacer).

Çocuğu, doğumunun yedinci günü veya kırkıncı günü sünnet ettirmek, müstehaptır. Sünnetin müstehap vakti özürsüz geciktirilmemelidir. Hz. Hüseyin doğumunun yedinci günü sünnet ettirilmiştir. (Aliyyülmüttaki).

Bir erkek, Müslüman olduğu zaman yaşı büyük bile olsa, sünnet olması kendisine emredilir (İmam Zührî’den Buharî nakletmiştir) (Köksal 2010: 170).

Görüldüğü üzere bazı âlimler “sünnet”i vacip, bazıları sünnet, bazıları ise müstehap olarak kabul etmişlerdir. Fakat buluştukları ortak yön sünnet olmanın İslam açısından gerekliliğidir. Bu gerekliliğin kökeninde ise toplumda sünnet olmayan erkeğin Müslüman kabul edilemeyeceğine dair kanı vardır. Yani bu davranışın İslam’daki hükmü “sünnet” olsa da toplum nazarında bu davranış “farz”

olarak görülmektedir. Hatta çoğu farz davranışı yerine getirmeyen kişilerin bile “sünnet” işlemi yaptırıyor olması davranışın “farz”dan da öte Müslüman olmanın işaretlerinden ya da ilk şartlarından biri gibi görüldüğünü gösterir.

İslam tarihinde ilk sünnet olan kişi Hz. İbrahim kabul edilmesine karşılık bu işlemin ne zaman törenselleştiği konusunda yeterli kaynak ve deliller bulunmamaktadır. Fakat İslam halifelerinden Hz. Ömer’in torunu Hz. Salim’in şu sözleri “sünnet” işleminin zamanla törenselleşmesi ya da bir kutlama merasimine dönüşmesinin özetler gibidir:

“Abdullah b. Ömer, beni, Nuaym’ı sünnet edip bizim için bir koç kesti. Bize koç kestiğinden dolayı, çocuklara karşı neşelendiğimizi gerçekten kendimiz de hissetmiştik” demiştir (Buharî nakl.-Köksal 2010: 170).

2.3. Türklerde Sünnet

İslamiyet’in özellikle sekizinci ve onuncu asırlar arasında Türkler arasında yayılmaya başladığı bilinir. Müslüman olan bir erkeğin de mutlaka sünnet olması gerektiği görüşünden hareketle sünnetin Türkler arasında yayılmaya başladığı tarihi Türklerin Müslüman olmaya başladıkları tarih olarak alabiliriz. Ancak Türkler İslamiyet’i kabul ettiklerinde hemen “sünnet” geleneğini uyguladılar mı yoksa zaman içerisinde mi bu gelenek kökleşti, bunu kesin olarak bilemeyiz. İlk dönemlerde İslamiyet’e girişi kolaylaştırmak için bu ameliyenin göz ardı edilmiş olabileceği ihtimali yüksektir.

Adaleti ile şöhret bulan Emevi halifesi Ömer bin Abdülaziz devrinde (717-721) yeni fethedilen topraklarda yaşayanların, Müslüman alınan haraç vergisinden kurtulmak için İslamiyet’i kabul etmeleri, vergilerin azalması ve din değiştirmede samimi olunmadığı gerekçesiyle valiler tarafından halifeye Müslümanlığı kabul edenler için bir de sünnet olma mecburiyeti konması istenmiştir. Halife de “Allah beni İslam’a davetçi gönderdi, sünnetçi değil. İslam’a girenleri bırakınız İslam imtihan etsin” cevabını vermiştir (Bayat 1982: 13).

Sünnet olma her ne kadar “sünnet” kabul edilse de İslam açısından bu davranışın terki mümkün olmayan dinî bir ameliye olarak görüldüğünü daha önce

belirtmiştik. Aynı zamanda Müslüman olmanın da işareti kabul edilen bu davranışın Türklerin İslamiyet'e geçişini zorlaştırdığı yönünde bilgiler de mevcuttur:

Ömer bin Abdülaziz'in ölümünden sonra Horosan'a vali tayin edilen Eşraş zamanında, İslamiyet'in yayılması amacıyla Müslüman olanlardan haraç vergisi alınmayacağı ilan edilir. Bunun üzerine çok sayıda Türk, Müslüman olur. Devlet gelirinin birdenbire azalması üzerine vali bunu bir takım şartlara bağlamak ister. Vergiden kurtulmak için namaz kılmak, Kur'ân'dan bir sure okuyabilmek ve sünnet olmak gerektiğini iddia edince Horosan ve çevresinde ayaklanmalar başlar. Daha sonra Basmlı Türkleri liderliğindeki bazı Türk boylarının İslamiyet'i kabule hazır olmalarına rağmen sünnet olma endişesiyle buldukları yerleri terk edip Çin sınırına, Sarı Uygurlar arasına gittiklerine dair kayıtlar vardır (Bayat 1982: 13).

2.3.1. Türk Destanları ve Halk Hikâyelerinde Sünnet

Türklerde sünnet olma geleneğinin İslam'la birlikte bir anda yerleşmediği zamanla bu geleneğin kökleştiğini daha önce belirtmiştik. Destanlar bir milletin geçmiş yaşantılarına, inanışlarına, gelenek ve göreneklerine ışık tutan metinlerdir. Bu doğrultuda Türklerin İslamiyet'ten sonra oluşturduğu destanlara ve destanların devamı olan halk hikâyelerine bakmak sünnet geleneğinin Türklerde nasıl kökleştiğine dair bazı ipuçları sunacaktır. Yine de bu metinlerin çoğunun sözlü kültüre ait olması ve zamanla bazı kısımlarının çıkartılması ya da eklenmesi gibi hususlar dikkate alınmalıdır.

Bu konuda baktığımız ilk kaynak Fuat Köprülü'nün "Türk kültürünü terazinin bir kefesine onu diğer kefesine koysanız o ağır gelir" dediği eser olan Dede Korkut hikâyeleri oldu. Zira Dede Korkut hikâyeleri hem Türk kültürüne ışık tutan en zengin hazinelerden biri olması hem de İslamiyet'i yeni kabul eden Oğuzların hayatını anlatıyor olması yönüyle önemliydi. İncelemelerimizde Dede Korkut hikâyelerinde çok sayıda İslamî unsura rastlamakla birlikte sünnet olma geleneğine ya da sünnet toyuna dair bir ifadeye rastlamadık. Dede Korkut'taki İslamî motiflerin sonradan hikâyelere dahil edildiği savunulsa bile İslam'ın işaretlerinden biri kabul edilen bu geleneğin bu hikâyelere girmemiş olması dikkat çekicidir. Dikkat çekici olan bir başka yön hikâyelerde çeşitli vesilelerle tertip edilen toylara çokça rastlamakla birlikte bunların arasında sünnet toyu geçmemesidir. Ad koyma için bile

tören tertip eden Oğuzların sünnet toyu düzenlememiş olması bu geleneğin kökleşmediğini ya da benimsenmediğini gösterir.

İslamiyet sonrası Türk destanlarımızdan olan ve en uzun destanlarımızdan biri olan Manas destanında Manas'ın sünnetli olarak doğduğunu (Yurdakök 2014: 62) ve sünnetin Müslümanlığın en önemli işaretlerinden biri olarak kabul edildiğini görmekteyiz:

Manas destanında sünnetle ilgili ifadeler şöyledir:

“Şimdi sünnet edelim, yiğitlerim,

Ederken Allah'a yalvaralım, yiğitlerim!”

...

“Asil doğan bir kahramana,

Şöhret salan bir pehlivana,

Başını sıkı tutturup,

Balta ile bastırıp

Kalmukların çükünü

Bıçak ile kestirdi” (Yılbır 2006: 188)

ifadeleri yer almaktadır.

Alpamış destanında:

XVI. yüzyılda şekillenen ve on altı kavmin birleşmesinden oluşan Kongrat kabilesinin hayatını anlatan Özbek Türklerinin Alpamış destanında sünnet toyu geçmektedir. Destanda Bayböri ile Baysarı bir sünnet toyuna katılırlar. Çocukları olmadığı için kimse gelip beylerin atının dizginini tutmaz, onları karşılamaz. Kendileri atlarını bağlayıp kalabalığa gelirler, ancak kimse altlarına minder koymaz, konuklardan arta kalan yemekler önlerine getirilir (Yoldaşlıoğlu 2000: 25).

Türk destanlarında inanç ve inanışları araştıran Serkan Yılbır (2006) Manas destanı ve Alpamış destanında sünnet olmakla ilgili ifadelerin yer aldığını tespit etmiş diğer destanlarda ise bu kavramın geçmediğini ortaya çıkartmıştır. Halk hikâyelerine baktığımızda ise halk hikâyelerinde doğum ve çocuksuzluk motiflerinin çokça geçmekle birlikte sünnet kavramının halk hikâyelerinde çok yer almadığını

görüyoruz. Araştırmalarımıza göre halk hikâyelerimizden yalnızca birinde Kirmanşah hikâyesinde sünnet kavramına rastlamaktayız. Hikayede çocuk sahibi olamayan şah, yetim çocukları sünnet ettirir (Alptekin 1999: 136).

Görüldüğü üzere birkaç destan ve halk hikâyesi dışında sözlü kültür ürünlerimizde “sünnet törenleri” kendisine yer bulamamıştır. Bunun sebepleri arasında:

- 1) Bu ürünlerin sözlü kültür ürünü olmaları ve sonradan yazıya geçirilmeleri,
- 2) Bu sözlü kültür ürünlerinin bir kısmının İslamiyet öncesi oluşup İslamiyet’ten sonra yazıya geçirilmeleri,
- 3) İlk Müslüman Türk topluluklarının İslam’a girerken “sünnet” konusunu göz ardı etmiş olabileceği,
- 4) Bu sözlü kültür ürünlerinin oluşturulduğu dönemlerde “sünnet”in bu derece törenselleştirilmemesi yani hayatın önemli dönüm noktalarından biri kabul edilmiyor oluşu,
- 5) Destanların daha çok “kahramanlık” temalı olması ve içeriğinde de daha çok millî temaları içermesi bu yüzden “sünnet” kavramının bu konsept içinde kendine yer bulamaması, erkekliğe ilk adımın simgesi “sünnet” değil de yaptığı bir kahramanlığın düşünülmesi,
- 6) Halk hikâyelerinde ise “aşk” ve “kahramanlık” temaları ağır bastığı için “sünnet” kavramını yerleştirecek uygun bir ortamın sağlanamaması yani destanlarda olduğu gibi konseptte uygun olmaması,

gibi hususlar gösterilebilir diye düşünüyoruz. Ya da Bayat’ın dediği gibi sünnet ilk Müslüman Türk topluluklarında ürkütücü bir olgu olarak görülmekteydi sonradan gelenek halini aldı:

Başlangıçta ürkütücü olan sünnet, zamanla yeni nesiller tarafından çocuklarına eğlencelerle yapılmaya başlanmıştır. Zekat, hac, namaz, gibi farzlar ihmal edildiği halde, sünnet Türkler arasında köklü bir gelenek, Müslümanlığını tanıtan bir işaret olarak günümüze kadar gelmiştir (Bayat 1982: 13).

2.4. Türkiye Selçuklularında Sünnet

Anadolu Selçuklu Devleti zamanında yapılan sünnet törenleri hakkında elimizde yeterli bilgi ve belge yoktur. Fakat bu törenlerin toplumun yüksek kesimlerinden halka doğru yayıldığını düşünürsek Selçuklu Devleti zamanında padişahların ve devlet adamlarının çocukları için sünnet töreni yaptırması olağandır.

Mevlana'nın oğulları Sultan Veled ve Alaaddin için düzenlediği sünnet törenine Sultan Alaaddin Keykubat ve emirlerin katıldığını ve bu düğünde kalenin her tarafının güzel kumaşlarla ve silahlarla kaplatıldığını ve görkemli bir sünnet töreni olduğunu kaynaklardan öğreniyoruz (Taneri 1978: 68). Yine Mevlana'nın katıldığı bir sünnet töreninin on altı gün sürdüğünü ve bu törende davetlilere enfes yemeklerin verildiğini bu kaynaklardan öğrenmekteyiz. Yine bu törenlerde sünnet çocuğunun kürsüde konukların gözü önüne oturtulduğunu ve şenliklerin yapıldığını görmekteyiz.

2.5. Osmanlıda Sünnet

Osmanlı Devleti'nde padişahların şehzadeleri için yaptıkları görkemli sünnet törenlerini ve bu törenlerin ayrıntılarını bazı tarih kitaplarından, surnamelerden ve surriye kasidelerinden öğreniyoruz. Bir önceki dönem olan Anadolu Selçuklu devleti ile karşılaştırıldığında Osmanlı dönemi sünnet törenleri ile ilgili daha fazla ayrıntıya erişmek mümkündür. Çünkü bu dönem sünnet törenlerini anlatan pek çok eser kaleme alınmıştır. Bu sünnet törenleri daha çok saray ve çevresinde gerçekleştirilen törenlerdir halk arasında sünnet törenleri ile ilgili hangi gelenekler yaşatılmaktaydı bunlarla ilgili yeterli bilgi yoktur.

Osmanlı tarihinde yapıldığı bilinen ilk sünnet töreni 1365'te (H 767) I. Murat'ın şehzadesi Yıldırım Bayezid, Yakup ve Savcı Bey'in sünnetleri için Bursa'da düzenlenmiştir. 1389 yılında I. Murat ile iki şehzadesi Bayezid ve Yakup'un üç Bizans prensesiyle evlendiği şenlikte Bayezid'in üç oğlu da sünnet olmuşlardır. Evlenme ve sünnet törenlerinin birleştirilmesi bu dönemin özelliğidir.

1439'da II. Murat arka arkaya kazandığı zaferlerden sonra şehzadeleri Mehmet ve Alaaddin Ali'nin sünnet düğünlerini yaptırmıştır (Baykal 2008: 68)

Fatih Sultan Mehmet'in oğulları Bayezid ve Mustafa için 1457 yılında Edirne'de düzenlediği şenlik bir ay sürmüştür. 1472'de Sultan Cem'in sünneti de birçok tarihçinin ileri sürdüğünün tersine sönük geçmemiştir (Baykal 2008: 69).

II.Bayezid zamanında 1490 yılında At meydanında çok görkemli sünnet ve evlenme düğünü şenlikleri olmuştur. Şehzade Sultan Ahmet'in oğlu ile vezir oğullarından biri bu düğün törenlerinde sünnet edilmiştir (Baykal 2008: 69).

1529 yılında Viyana'nın birinci kuşatmasından dönülüşe müteakip şehzade Mustafa, Mehmet ve Selim'in sünnet düğünleri de, Kanuni Sultan Süleyman'ın şaşaalı devrine layık bir suretle yapılmıştır. Halk bütün eğlencelere katılmış, askerler ve halk bahşiş almıştır (Baykal, 2008: 69). Yine Kanuni Sultan Süleyman saltanatı döneminde 1539'da oğulları Bayezid ve Cihangir için sünnet töreni düzenlenmiş, bu sünnet on beş gün sürmüştür (Baykal 2008: 70).

Bu dönemde yapılan sünnet düğünlerinden birisi de “en mükemmel, en muhteşem, en gösterişli, en masraflı, en uzun süre devam eden” gibi sıfatlarla nitelendirilebilecek olan III. Murat'ın şehzadesi III. Mehmet için 1582 yılında yaptırdığı yaklaşık iki ay kadar süren sünnet düğünüdür (Baykal 2008: 70). III. Murat, şehzadesi III. Mehmet için yaptıracığı bu sünnet töreni için bir yıl öncesinden saraydaki bütün devlet erkanını toplamış ve törenin gösterişli olması için bütün devlet adamlarının fikrini almıştır. Bu toplantıdan sonra törende görevli olanlar belirlenmiş ve bir yıl öncesinden hazırlıklar başlamıştır. Törene içeriden ve dışarıdan pek çok önemli devlet adamı ve temsilci davet edilmiştir. Yaklaşık iki ay kadar süren bu düğünde hangi gün hangi eğlencenin yapılacağı, hangi esnafın hangi gün geleceği önceden yapılan programla belirlenmiş ve bu program dahilinde sünnet töreni gerçekleştirilmiştir (Boyras 1994:33-34). Surname-i Humayun'da anlatıldığı şekilde bu şenliklerin bir gününü şu şekilde özetlemek mümkündür:

Meydan, sabahın erken saatlerinden itibaren saka'lar(sucu) tarafından ve ferraş (süpürgeciler)'lar tarafından temizlenir. Öğleye doğru yemek ziyafeti verilir. Ardından program dahilinde olan esnaf alayları ve çeşitli oyuncular meydanı doldururlar. Esnaflar kendi meslekleriyle ilgili gösteriler yaparken oyuncular da akıl almaz gösteriler yaparlar. Esnaflar meslekleriyle ilgili hediyelerini

padişaha sunduktan sonra giderken padişahın karşılığını görürler. Padişahın hediyesinden oyuncular da paylarına düşeni alırlar. Halka verilen akşam yemeğinden sonra türlü fişek gösterileri yapılır ve günün programı böylece sona erer. Bunlara ilaveten bazı günlerde de kase ve para yağmaları yapılır (Boyraz 1994: 35).

Söz konusu şenlikte: 10. günde forsaların taklidinden sonra takım oyuncularının, rakkasların ve sazandelerin eşliğinde Mevlevilerin sema etmeleri (Boyraz 1994: 38), 13. günde hatiplerin ve imamların törene katılmaları ve dinî sohbet yapmaları (Boyraz 1994: 39), 32.günde ise müezzinlerin gelip Kur'ân okuması (Boyraz 1994: 48) gibi göze çarpan ayrıntılar günümüzün sünnet törenleriyle mukayese etmek açısından önemlidir.

Çocukların ne zaman ve nasıl sünnet edildikleriyle ilgili ayrıntıları ise Ebru Baykal'ın (2008) "*Osmanlılarda Törenler*" adlı çalışmasından öğreniyoruz:

Asıl düğünün amacı olan şehzadelerle diğer sünnet edilenler bu esnada yapılan şenlikleri izleyerek düğünün son günlerinde büyük bir merasimle sünnet edilirlerdi. Şehzadelerin sünnetlerini hekimbaşı yapar, diğerlerini ise diğer hekimler sünnet ederlerdi. Odadaki cerrah kullanacağı takımları çocuğa göstermemek için üstlerini bir mendille örterdi. Çocuğu sünnetçinin odasına getiren kimse çocuğun iki kolunu çaprazvari bir birinin üstüne koyarak arkasından kavarken diğeri de çocuğun ayaklarını tutardı. Oda kapısındaki hokkabazlar ellerindeki defleri hep birlikte çalarak çocuğun bağırmasını diğer çocukların iştmemesi için velvele kopartırlardı. O sırada sünnet yapılır ve sarılıp bağlanırdı. Çocuğu birisi kucağına alarak hokkabazların def ve yaygaraları arasında yatağına taşırdı. Diğer çocuklarla aynı şekilde birer birer sünnet edilir ve yataklarına götürülürdü. 1582 deki sünnette vezirlerden biri olan Cerrah Mehmet Paşa sünnet yapmış, kesilen deri parçasını altın bir tepsi içinde III. Mehmet'in annesi Safiye Sultan'a sunmuştur. Sünnette kullandığı usturayı yine altın bir tepsi içinde III. Mehmet'in babaannesi Nurbanu Sultan'a sunmuştur. Sultan Murat Cerrah Paşa'ya sünnet için 10 bin altın, Nurbanu Sultan 3 bin altın göndermişlerdi. Ayrıca bohça gönderme âdeti unutulmayarak değerli eşyalardan oluşan bohça da gönderilmiştir (Baykal 2008: 80-81).

1675'te IV. Mehmet'in şehzadeleri için yapmış olduğu sünnet törenleri de on beş gün sürmüş ve 1582'deki törenden sonra en büyük sünnet törenlerinden biri olmuştur (Baykal 2008: 70-71).

Bu dönemde yapılan sünnet törenlerinin gösterişi ve masrafları göz önünde bulundurulursa günümüzde sünnet törenlerine niçin bu kadar önem verildiği anlaşılacaktır. Aynı zamanda esnaf alayları geçişi, yapılan çeşitli gösteriler, ikram edilen yemekler, davetiye gelenekleri, hediyeleşme, sünnete eşlik eden çalgı, sünnetçiye verilen hediyeler gibi pek çok unsur günümüzün sünnet törenleri ile mukayese edilirse bunların günümüze nasıl ve ne şekilde ulaştığını açıkça göstermektedir. Aslında günümüz sünnet törenleri geleneklerinde gerçekleştirilen ameliyelerin pek çoğu ve daha fazlası Osmanlı saray ve çevresinde vardı. Yukarıda bahsettiğimiz gelenekler zamanla toplumun geneline yayıldı ve kültür envanterine eklendi. Geleneklerin toplumun üst kesiminden alt kesime yayılması teorisi de burada kendine yer edinmiş oldu. Yani günümüz sünnet törenleri haşmetli bir geçmişe dayanmaktaydı ve günümüz insanları da -tıpkı padişah ataları gibi- sünnet törenlerini birer gurur vesilesi olarak görmeye başladı.

3. SÜNNET TÖRENLERİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri karşılaştırıldığında, sünnet törenleri ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı Cumhuriyet dönemine oranla Osmanlı döneminde bir hayli fazladır. Osmanlı döneminde yazılan surname ve suriye kasidelerinin sayıları göz önüne alındığında Cumhuriyet döneminde bu konuda müstakil olarak yapılan çalışmaların sayısının yeterli olmadığı görülür.

Osmanlı döneminde bu konuda yazılıp çizilen eserler, surnameler ve suriyye kasideleri, söz konusu törenlere ışık tutan, o törenlerin bir kaydı niteliğindedir. Fakat eserler bir tarihçi ya da araştırmacı gözüyle değil de bir edebiyatçı ve bir sanatçı gözüyle oluşturulduğu için bir kısım olayların çok daha süslü ve gösterişli anlatılması olağandır. Yine de dönemin sünnet törenleri hakkında bilgi edinebildiğimiz kaynaklar olması bakımından önemlidir.

Osmanlı döneminde sünnet törenleri ile ilgili gerek manzum, gerekse mensur pek çok kaynak karşımıza çıkmaktadır. Bu kaynaklar Osmanlı döneminde şehzadelere yapılan sünnet törenlerini anlatan manzum ve mensur surnâmeler ile suriyye kasideleridir.

Sünnet törenleriyle ilgili Cumhuriyet döneminde yapılan çalışmalara baktığımızda ise Osmanlı dönemine oranla bu dönemde yapılan müstakil çalışmaların sayısının oldukça az olduğunu görmekteyiz. Bunda şüphesiz Cumhuriyet döneminde bir kitap yazılacak değerde görkemli bir sünnet töreninin yapılamayışı etkili olduğu gibi günümüzde kayıt araç gereçlerinin artık elektronik ortam olması da etkili olmuştur. Zira Osmanlı döneminde surnamelerin sayısının fazla olmasını o dönemde törenleri kaydedecek bir video kameranın ya da buna benzer bir aracın olmayışına bağlıyoruz. Aynı zamanda padişahlar için sünnet törenlerinin gösterişli olması ne kadar önemli ise bunların gösterişli ve hacimli bir şekilde anlatılması da bir o kadar önemliydi. Bunu bilen tarihçiler padişahın ihsanlarına nail olabilmek adına surnameler kaleme almışlardır. Çünkü bu surnamelerde anlatılanlar bir nevi padişahların haşmet göstergesiydi.

Cumhuriyet döneminde “sünnet” törenlerini folklorik manada müstakil olarak ele alan eserlerin sayısı yok denecek kadar azdır. Sünnet ile ilgili yapılan

çalışmaların çoğunluğu sünnetin dinî ve sağlık yönü üzerinde duran kısa hacimsiz çalışmalardır. Bunda araştırmacıların sünnet törenlerinin ayrıntılarını gözden kaçırmış olabileceği ya da bu konunun çok hacimli bir konu olmayacağı düşüncesi araştırmacıları daha çok yöre monografilerine yöneltmiş burada da sünnetle ilgili ayrıntılar çoğu zaman göz ardı edilmiştir.

Çeşitli yörelerin halk kültürü ile alakalı olarak yapılmış çok sayıda lisans ve yüksek lisans tezi çalışması olmasına rağmen bu çalışmalar müstakil olarak “sünnet”i konu edinmedikleri için ayrıntıya girmekten uzaktır.

Sünnet törenleri ile ilgili yazılmış olan makaleler ise “sünnet” konusuna yalnızca bir açıdan yaklaşmış ve dolayısıyla sınırlı kalmıştır.

3.1.Surnâmeler ve Suriyye Kasideleri

Osmanlı döneminde evlenme ve sünnet törenlerini anlatan eserlere “Surnâme, Surnâme-i Humayun, Sûr-ı Humayun,” gibi isimler verilmiştir. Bunlardan özellikle sünnet törenlerini anlatanlara “Sûr-ı Hitân” denmiştir. Sünnet törenleri hakkında yazılan eserlerin de ayrı bir tür meydana getirmiş olması ve bu türde pek çok eserin bulunması o dönemde sünnet törenlerine ne kadar önem verildiğinin göstergesidir. Ayrıca surnâmeler yapılan sünnet törenlerinin kaydı niteliğindedir. Kamera ile video kaydının, makine ile fotoğraflamanın mümkün olmadığı dönemlerde sünnet törenleri bu eserler vasıtasıyla betimlenmesi ve kayıt altına alınması tabiidir.

Surnâmeler dönemin sünnet törenleri ve bu törenlerin programı ilgili ayrıntılı bilgi edinebildiğimiz en eski kaynaklar olmasının yanı sıra Cumhuriyet tarihinde yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında sayılarının fazlalığı ile de dikkat çeker. Surnâmelerin yazılmasının dönemin padişahlarınca teşvik edilmesi ve caize ile ödüllendirilmesi (Arslan 1990: 15) bu hususta etkili olmuştur.

Surnâmelerde dönemin şehzadelerine yapılan muhteşem sünnet törenleri tüm aşamalarıyla ayrıntılı bir biçimde betimlenmiştir. Törenlerin başlangıcı, törene davet edilenler, tören için gelen esnaf alayları, törende yapılan eğlence ve gösteriler, şehzadelerin sünnet edilmesi gibi pek çok aşama tüm ayrıntılarıyla surnâmelerde anlatılmaktadır.

Arslan'ın tespitlerine göre; 1582 yılında III. Murat'ın şehzadesi III. Mehmet için yapılan muhteşem sünnet düğününü anlatan dört (**Gelibolu Mustafa Âli Surnamesi, İntizâmî- Surname-i Humayun ve iki müellifi belli olmayan Surname-i Humayun**), 1675 yılında IV. Mehmet'in şehzadeleri Mustafa ve Ahmet için yapılan sünnet düğünü ile Hatice Sultan ile Musahip Mustafa Paşa'nın evlenmeleri dolayısıyla yazılan iki (**Nâbi- Surname Vakâyi-i Hıtân-ı Şehzâdegân-ı Hazret-i Sultan Muhammed-i Gazi, Abdî- Surname-i Abdî**), 1720 yılında III. Ahmet'in şehzadeleri Süleyman, Mustafa, Mehmet ve Bayezit için yapılan sünnet düğünlerini ve Sultan II. Mustafa'nın kızları Ayşe Sultan ile Sirke Osman Paşa'nın evlenme düğünlerini konu edinen iki (**Surnâme-i Vehbî, Surname-i Hazîn**), 1836 yılında II. Mahmut'un kızı Mihrimah Sultan ile Ferik Mehmet Said Paşa'nın düğünü ve şehzadeleri Abdülmecid ve Abdulaziz'in aynı tarihteki sünnet düğünlerini anlatan iki (**Surnâme-i Lebîb, Surname-i Hızır**), 1847 yılında padişah Abdülmecid'in şehzadeleri Mehmet Murat ve Abdülmecid için tertip edilen sünnet düğününü anlatan bir (**Surnâme-i Tahsin**) olmak üzere toplam on bir surnâme türündeki eser şehzadelerin sünnet düğünleri vesilesiyle yazılmış olup bunlardan bazıları (Hızır Surnâmesi gibi) yalnızca sünnet törenlerini anlatmıştır (1990: 42-46).

Osmanlı dönemindeki sünnet törenlerine ait bilgiler yalnızca surnâmelerle sınırlı değildir. Konu edindikleri düğün ve şenliğe ait muhtelif ve orijinal tasvirler barındıran (Arslan 1990: 89) sûriyye kasideleri Osmanlı dönemindeki sünnet törenleri ile ilgili diğer kaynaklardır.

Figânî “Sûriyye” adlı kasidesinde Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadeleri Mustafa, Mehmet ve Selim için tertip ettiği ihtişamlı sünnet törenini (Arslan 1990: 95); Yahya Bey “Kaside Der Medh-i Sultan Süleyman” adlı kasidesinde 1530 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadeleri için yapmış olduğu sünnet düğününü ve bu düğünde süslenen kasırları, çadırları, verilen ziyafetleri, ilmî sohbetleri, ateş işlerini, fişekleri vb. (Arslan 1990: 99); Nev'i, “Kaside-i Dürer-Bâr Der-Evsâf-ı Sûr-ı Şehriyar Sultan Murad Berây-ı Şehzade Sultan Mehmet” adlı kasidesinde III. Murat'ın şehzadesi III. Mehmet için 1582 yılında yapılan muhteşem sünnet düğününü (Arslan 1990:104); yine Nev'i' “Der- VASF-ı Sûr-ı Sünnet-i Mahdûm-ı Mehmed Çelebi Merhûm” adlı kasidesinde, zamanın büyüklerinden Şeyh Mehmet Çelebi'nin oğlu için yapılan bir sünnet düğünün anlatmaktadır. Son sûriyye kasidesi

sünnet törenlerinin saray dışında da yapıldığını ve yazıldığını göstermesi açısından önemlidir (Arslan 1990: 108).

3.2.Kitaplar

“Sünnet” ile ilgili piyasada pek çok kitap karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu kitapların çoğu bilimsellikten uzaktır ve çoğu da birbirinin taklidi niteliğindedir. Genellikle sünnetin tarihi, İslam’da sünnet, sünnetin sağlık açısından gerekliliği ve sünnetin dinî boyutlarını ele alan bu kitaplarda törenlerin yapılış şekline dair de bilgiler bulunmaktadır. Fakat sünnet törenlerinin kültürel boyutu hakkında değerlendirme yapmaktan ve halkın sünnet törenlerine bakış açısı hakkında bilgi vermekten uzak çalışmalardır. Diğer taraftan sünnetin dinî gereklilik olmadığını savunan ve sünnetin bir tür hadımlaştırma olduğunu ileri süren bazı antitez çalışmalar da bulunmaktadır.

Asaf Ataseven (2005) *Tarih Boyunca Sünnet* adlı kitabında sünnetin tarihini ilk çağlardan günümüze kadar çeşitli toplumlarda nasıl uygulandığı, toplumumuzdaki sünnet törenleri ve sünnetin sağlık açısından faydaları gibi konularda bilgi vermiştir.

Nil Gün (2005) *Sünnet, Sünnetle İlgili Yalanlar ve Gerçekler* adlı çalışmasında sünnetin zararları konusuna eğilirken, sünnetin tıp etiğine aykırı bir işlem olduğunu, sağlık açısından zararlı olduğunu ve psikolojik olarak kişilerin yaşamlarını etkileyebileceğini ileri sürmüştür.

Sefa Saygılı (2008) *Sağlık Açısından Sünnet* adlı çalışmasında sünnetin tarihine, İslam’a göre sünnetin gerekliliğine ve sünnetin sağlık açısından faydalarına değinmiştir. Kitabın adından da anlaşılacağı üzere Saygılı daha çok sünnetin sağlık boyutu üzerinde durmuştur.

Seyit Ali Kahraman (2008) *1720 Şehzadelerin Sünnet Düğünü* adlı Hafız Mehmet Efendi’nin Sur-ı Hümayun’unu günümüz Türkçesiyle aktarmıştır. Hafız Mehmet Efendi’nin bu eserinde III. Ahmet’in şehzadeleri için yaptırdığı ve yirmi üç gün süren muhteşem sünnet törenini anlatılmıştır. Kahraman bu eseri günümüz Türkçesine aktarmakla kalmamış ayrıca bu çalışmada Levni’nin minyatürlerine de yer vererek eseri görselleştirmiştir.

Ragıp Güzel (2009) *Sağlık Açısından İslam'da Sünnet ve Sünnet Şölenleri, Hitân* adlı çalışmasında sünnet kavramı, sünnetin tarihçesi, sünnetin dinî boyutu, sünnetin sağlık açısından faydaları gibi konulara değinmiştir. Güzel, çalışmasında daha çok sünnetin dinî gerekliliği üzerinde durmuş ve sünnet aşamasında yapılacak olan dualara da yer vermiştir.

Taylan Akkayan (2009) *İğdiş, Sünnet, Bedene Şiddet Kitabı* içerisinde yazdığı “Bedenin Kültürel Gerekeçlerle Sakatlanması ve Söğüt'te Sünnet” adlı bölümde ferdin toplumda kabul görebilmesi için sünnetin gerekliliği ve Söğüt ilçesinden yola çıkarak sünnetle ilgili bazı genel bilgileri ve sayısal verileri aktarmıştır. Aynı kitapta Yüksel Kırımlı (2009) “Yetişkinliğe İlk Adım: Sünnet” adlı bölümde sünnetin erkek çocuklar için erginliğe geçiş olduğunu bu törenden sonra artık erkek çocuğunun toplumda çocuk olarak görülmekten çıkıp bir erkek olarak kabul edilmeye başlanması konusu üzerinde durur.

3.3. Tezler

Sünnet törenleri ile ilgili şu ana kadar yapılmış müstakil tez çalışmalarının sayısı bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azdır. Mevcut çalışmalar ise daha çok Osmanlı döneminde yapılan sünnet törenleri konusu üzerine eğilmiş, günümüz sünnet törenlerini göz ardı etmiştir. Günümüz sünnet törenleri ile ilgili olanlar ise sünnet törenlerinin bir yönü üzerinde durmuş (Sünnet kıyafetleri) veya bir işlevi hususu (toplumsal işlevi) üzerine yoğunlaşmıştır. Diğer taraftan Osmanlı sünnet törenleri hakkında bilgileri bulabildiğimiz kaynaklar olan “surnâmeler” konusunda ise birden fazla tez çalışması yapılmıştır. Bu tez çalışmalarının amacı ise genellikle Osmanlı Türkçesi ile yazılan eserleri günümüz Türkçesine aktararak bu metinlerin tarihi açıdan değerlendirmesini yapmak olduğu için folklorumuzdaki sünnet törenleri konusuna pek yer vermemiştir. Çeşitli yörelerin folkloru konusunda yapılan monografi çalışmalarında ise “sünnet törenleri” kısa bir bölüm olarak işlenmiş dolayısıyla bu çalışmalarda ayrıntıya inilememiştir.

Ali Haydar Bayat (1978) Tıp Tarihi ve Deontoloji kürsüsünde hazırlamış olduğu *Tarihte Sünnet ve Tarihimizde, Folklorumuzda Sünnet Şenlikleri* adlı doçentlik tezinde sünnet törenlerinin tarihini ve folklorumuzdaki sünnet şenliklerini

ele almıştır. Bayat çalışmasında daha çok Osmanlı dönemi sünnet törenleri üzerinde durmuştur.

Mehmet Arslan (1990)³ *Divan Edebiyatında Manzum Surnânmeler* adlı doktora tezi çalışmasında: Osmanlı döneminde yapılan düğün ve şenlikleri; bu düğün ve şenliklerin şekli ve mahiyetini, hangi surnâmede nasıl işlendiğini; düğününün başlanıcından sonuna kadar tüm hazırlıkları; yapılan masraflardan davetlere, esnaf alaylarından oyun ve gösterilerine, spor ve eğlencelerden sünnetin yapılışına kadar her şeyi surnâmelerden yola çıkarak ayrıntılı biçimde anlatmıştır.

Şeref Boyraz (1994) *Surnâme-yi Humayunda Folklorik Unsurlar* adlı yüksek lisans tezi çalışmasında tarihin en görkemli, en uzun şenliği olan ve hakkında pek çok yazılıp çizilmiş olan III. Murat'ın şehzadesi III. Mehmet için 1582 yılında yapılan sünnet düğününü İntizâmî'nin "Surnâme-i Humayun" adlı eserinden yola çıkarak anlatmıştır. Çalışmada düğün hazırlıkları, düğüne davet edilenler, düğün süresi ve zamanı ve düğünün şekli ve programının yanı sıra diğer folklorik unsurlar (adetler, aletler, astronomi terimleri, giyim kuşam, hayvanlar, inanışlar, meslekler, musiki terimleri, oyun ve eğlenceler, deyişler, süslemeler, yer adları, yiyecekler vb. gibi pek çok unsur) alt başlıklar altında ele alınmıştır. Buradan yola çıkılarak günümüzün sünnet törenleri ile alakalı pek çok husus mukayese edilebilir.

Gülsüm Ezgi Korkmaz (2004) *Surnâmelerde 1582 Şenliği* adlı yüksek lisans tezi çalışmasında Gelibolulu Âli'nin Câmi'u'l-Buhur Der Mecâlis-i Sûr ve İntizâmî'nin Surnâme-i Hümayûn adlı eserlerini incelemiş ve bu eserlerin 1582 Şenliğine bakış açısını ele alarak bu şenlik hakkında çeşitli çıkarımlarda bulunmuştur.

Orhan Çeltikçi (2006: 26, 32, 35, 39, 42, 52, 60, 69, 76, 79, 89, 92, 93, 96, 99, 108, 117, 118) *Yaşar Kalafat'ın Türk Kültürüne Ait Çalışmaları* adlı yüksek lisans tezi çalışmasında Yaşar Kalafat'ın eserlerinden yola çıkarak Türkiye dışında yaşayan Türklerin doğum, evlenme ve ölüm gibi hayatın önemli geçiş safhalarını ve bunlara ait halk inançlarını ele alırken çeşitli Türk topluluklarında sünnet törenlerinin yapılışını ve sünnetle ilgili inanışları ele almıştır. Çalışma Türk kültürünün farklı

³ Mehmet Arslan bu çalışmasını genişleterek daha sonra "Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri" adlı altı ciltlik bir kitap olarak yayınlamıştır.

coğrafyalarda benzerlik gösterdiğini ve özellikle doğum, evlenme, ölüm ve diğer alanlarla ilgili halk inançları uygulamalarında ortak özellikler taşıdığını ortaya koymaktadır.

Ebru Baykal (2008) *Osmanlılarda Törenler* adlı yüksek lisans tezi çalışmasında Osmanlı döneminde yapılan resmî, dinî ve toplumsal törenleri tasnif ederek bu törenler hakkında bilgi vermiştir. “Toplumsal Törenler” başlığı altında “Sünnet Törenleri”ni alt başlıkta bir bölüm olarak anlatmıştır. Baykal düğünün programını sırasıyla vermiş, sünnet merasimlerinin yapılışını anlatmış ayrıca o döneme ait davetiye sözleri örneklerine de yer vermiştir.

Yasemin Yasa (2011) *1920-2009 Tarihlerinde Konya’da Kullanılan Sünnet Giysilerinin Fotoğraflarda İncelenmesi* adlı Giyim Endüstrisi ve Giyim Sanatları Anabilim Dalı’nda hazırladığı yüksek lisans tezi çalışmasında sünnet törenlerinin tarihi, sosyolojik ve dinî yönünden ele almasının yanı sıra Konya yöresi sünnet geleneklerine de yer vermiştir.

Halkbilimi alanında “sünnet törenleri” ile alakalı ulaşabildiğimiz tek müstakil çalışma Emrah Tunç’un (2012) *Sivas’ta Sünnet Merasimleri ve Kirvelik Kurumu* adlı yüksek lisans tezi çalışmasıdır. Tunç çalışmasının giriş kısmında “sünnet”in tanımı ve kapsamı, farklı din ve kültürlerde sünnet; Türk kültüründe sünnet ve kirvelik kurumu üzerinde ayrıntılı bir biçimde durmuştur. Daha sonra Sivas’taki sünnet merasimlerinin yapılış şekline dair bilgiler vermiş Sivas’taki kirveliği işlemiştir. Çalışmamıza yön veren kapsamımızı oluşturmada bize de yol gösteren bu çalışma halkbiliminde sünnet konusunda yapılmış ilk müstakil monografi çalışmasıdır.

Atilla Barutcu (2013: 16-47) *Türkiye’de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları* adlı yüksek lisans tezinde sünneti erkekliğin inşasında ilk ciddi bedensel aşama olarak ele almıştır ve sünnetin toplumsal yönlerine değinmiştir.

Bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla halk kültürü ve geçiş törenleri ile alakalı olarak hazırlanmış ve içerisinde sünnet törenlerinin de anlatıldığı tezler: Arife Karakum (2008: 35-41) *Muğla Yöresi Halk İnanç ve Uygulamalarının Değişim ve Dönüşüm Dinamikleri*, Aslı Büyükokutan (2005: 347-348) *Muğla Yöresi Alevi Türkmenlerinin Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri*, Hüseyin Ercan (2008: 58) *Burdur İli Ağlasun İlçesi Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri*, Figen Değirmencioğlu

(2010: 28-29) *Manyas Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri*, Aslı Ağcalar (2009: 48) *Silişke Halk Kültürü Araştırması*, Yavuz Uysal (2009) *Antalya Gazipaşa Folkloru*, Gözen Akça (2009) *Diyarbakır İli Ergani İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, Begüm Kurt (2012), *Malatya İli Doğanşar İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, Meryem Karaağaç *Malatya Geçiş Dönemleri* (2013) gibi yüksek lisans çalışmalarında sünnet törenlerini folklorik açıdan kısaca anlatmışlardır. Elbette çeşitli yöreler hakkında yapılan ve içerisinde “sünnet törenleri” konusunun geçtiği monografi çalışmaları buradakilerle sınırlı değildir. Çeşitli yörelerin folkloruyla ilgili bu tür çalışmalar fazla sayıda yapılmış ve yapılacaktır. Burada bütün tez çalışmalarının kritiğini yapmak mümkün olmadığı için bu çalışmaların isimlerini vermekle yetindik. Ancak bu çalışmaların geneli hakkında bir değerlendirme yapacak olursak, sünnet törenlerinin şekli ve mahiyeti konusunda ayrıntılı bilgi vermekten çok uzak olduğunu söylemek gerekir.

3.5.Makale ve Bildiriler

Ali Haydar Bayat (1982: 11-20) II. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi’nde sunduğu “Osmanlı İmparatorluğu Türkiye’inde Saray Dışı Sünnet Merasimleri” adlı bildiride “sünnet” kavramı, sünnetin tarihi ve Türk toplumunda sünnetin mahiyeti üzerinde kısaca bilgi verdikten sonra Osmanlı döneminde saray dışında toplumun varlıklı kişilerince sünnet törenlerinin yapıldığını bildirir. Bu törenlerin şekli ve mahiyeti konusunda da değerli bilgiler içeren makalede Osmanlı döneminde saray dışında sünnet törenlerine eğlencenin iştirak etmesinden, sünnet olacak çocuk tek ise yedi yaşına kadar beklendiğinden, sünnet çocuklarının giydiği kıyafetlerden, törenlerin birlik ve beraberlik içerisinde yapılması gibi hususlardan bahseder.

Ali Haydar Bayat (1982: 23-76) “Osmanlı Devri Saray Sünnet Şenlikleri” adlı makalesinde sarayda şehzadeler ve devlet adamlarının çocukları için yapılan sünnet şenliklerini anlatırken çeşitli tarihlerde çeşitli devlet adamlarınca yapılan sünnet merasimlerini de anlatmıştır. Bayat (1983: 51-62) “Fatih’in Tertip Ettiği Sünnet Şenlikleri (Sûr-ı Humayunlar)” adlı makalesinde ise Fatih Sultan Mehmet’in oğulları Mustafa ve Beyazid için 1457 yılında yaptırdığı sünnet merasimini anlatarak o dönemde yapılan sünnet eğlenceleri hakkında da bilgi vermiştir.

Evrin Ölçer Özünel (2005) “Kan Olgusunun Soyun Devamlılığı Bağlamındaki Dönüştürücülüğü” adlı makalesinde kan olgusunun bireysel ve toplumsal dönüşüme kaynaklık etmesini irdelemiş; soyun devamlılığı ve kutsalla olan ilişki bağlamında kızların adet kanları, erkeklerin sünnet kanları, bekaret ve doğum kanlarının önemli bir yer tuttuğunu bunların insanı dönüştürdüğü ve erginleştirdiğini vurgulamış yani kutsala bir adım daha yaklaştırdığını ifade etmiştir.

Sünnet törenleri konusunda ulaşabildiğimiz diğer makale çalışmaları şunlardır: Zekiye Çağınlar (2006) “Adana’da Çocuğa Bağlı İnançlar ile Bunlara Bağlı Pratiklere Genel Bir Bakış”, Erdal Yıldırım (2011) “Tunceli Alevilerinde Sünnet ve Kirvelik Geleneği Uygulamaları”, Sıtkı Bahadır Tutu (2004) “Kula’da Sünnet Gelenekleri”, Hakan Kadioğlu vd. (2004) “Dinî ve Tıbbî Açından Sünnet”tir. Bu çalışmalar makalelerin başlıklarından da anlaşıldığı üzere sünnet törenlerini çeşitli yönlerini ele almıştır.

4. DENİZLİ YÖRESİ SÜNNET TÖRENLERİYLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Denizli yöresi sünnet törenleri ile ilgili şu ana kadar müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Diğer çalışmalar ise Denizli merkez, ilçe ya da köylerin geçiş dönemleri ve folkloru üzerine yazılmış bir kitap ya da çalışılmış bir tez içerisinde bir bölüm veya süreli yayınlarda yazılmış makaleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalar genellikle bir veya iki paragrafla sınırlı kalmış ve hemen hepsi sünnet törenleri konusunda benzer noktalara değinmiştir. Dolayısıyla Denizli yöresi sünnet törenleri ile alakalı ayrıntılara inilememiş konu yüzeysel biçimde anlatılıp geçilmiştir. Yine de bu çalışmalarda Denizli’de sünnet törenleri sırasında yapılan bazı uygulamaların tespit edilip aktarılması ve bu tespitlerin bazılarının çok dikkat çekici bilgiler olması, çalışmamızın araştırma aşamasında nerede hangi özelliklerin olduğunu belirleme ve sahaya çıkarken bu özellikleri dikkate alma konusunda bize yol göstermesi açısından önemli çalışmalardır.

4.1. Kitaplar

Denizli İli Yıllığı 1967 adlı çalışmada Denizli’nin gelenek ve görenekleri anlatılırken sünnet düğünlerine (1968: 143) de yer verilmiştir. Çalışmada Denizli’deki sünnet törenlerinde dağıtılan “oku” diye adlandırılan davetiyelerden bahsedilmiş, ayrıca düğün evinin damına bayrak, çeşitli renklerde basma ve krep asılması gibi özellikler aktarılmıştır.

Şükrü Tekin Kaptan (1988: 26-27), *Denizli’nin Halk Kültürü Ürünleri* adlı eserinde Denizli’nin halk kültürü ürünlerini, töreleri ve törenlerini anlatırken sünnet törenlerine de yer vermiştir. Diğer yazarlar gibi Kaptan da sünnet törenlerini “Sünnet Düğünleri” başlığı adı altında ele almıştır. Kaptan sünnet törenlerinin de diğer düğünler gibi önemli ve en az onlar kadar da masraflı olduğundan söz eder ve sünnet törenlerinin öncesi, esnası ve sonrasına yönelik genel bilgiler verir (26-27).

S. Uğur Gülmez (1988: 67), *Tavas Halk Kültürü Dağarcığı* adlı çalışmasında sünnet törenlerine de yer vermiştir. Bu çalışmada da sünnet töreni esnası ayrıntıya inmeden aktarılmıştır.

İlçemiz Bekilli (1998: 141) adlı çalışmada Bekilli İlçesi'nin gelenek ve görenekleri anlatılırken sünnet törenleri de anlatılmıştır. Çalışmada sünnet merasimi öncesi “oku” dağıtılması, birkaç gün kala hazırlık yapılması, cumartesi günü eğlence Pazar günü mevlit okutulması, tören günü çocuğun gezdirilmesi, törende hangi yemeklerin ikram edildiği, çocuğun sünnet odasında yatırılması ve hediyelerin verilmesi gibi konulara değinilmiştir. Bu çalışmada da sünnet törenlerindeki uygulamalar hakkında fazla ayrıntı verilmemiş en genel hatlarıyla sünnet törenleri aktarılmıştır.

Denizli Valiliği'nce hazırlanmış olan ve Denizli'nin kültürel değerlerinin anlatıldığı *Denizli 2011 Kültür Değerleri* (2001: 134- 135) adlı çalışmada sünnet düğünlerine de yer verilmiştir. Çalışmada sünnet yaşı, tören öncesi, tören esnası ve tören sonrasına ait genel bilgiler verilir. Bunun yanı sıra günümüze yaklaşıldıkça sünnet törenlerinin daha şaşaalı olması ve evlenme düğünleri gibi masraflı hale gelmesi tespiti aktarılır.

Şerif Kutludağ (2004: 145) *Yaşamın İçinden Folkloruyla Güney*⁴ adlı kitabında, Denizli'nin Güney İlçesi'nin folklorunu ve geçiş törenlerini ele alırken, sünneti de anlatmıştır. Kutludağ sünnet mevsimi ve sünnet töreni esnasına ait genel bilgiler verir. Kutludağ, sünnet törenlerinin bağımsız olarak düzenlenebileceği gibi sünnet çocuğunun ağabeyinin düğünde ya da hacca giden dedesinin yemekli mevlidinde de olabileceğini belirtir.

Ziya Oruç (2009: 185), *Konak Köyü* adıyla yayınlanan Baklan İlçesi'ne bağlı Konak Köyü'nü sosyal ve kültürel bakımından tanıtan kitabında, eskiden sünnet için düğün yapılmadığından, çocukların “Tayyare geçiyor!” denerek kandırılıp kesildiğinden, ama günümüzde sünnet için de kına gecesi ve düğün yapıp sünnet işleminin törenden önce yapılmasından; sünnetçilerin günümüzde eğitilmiş kişiler olmasından dolayı sünnetin daha sağlıklı koşullarda yapılmasından kısaca söz eder. Sünnet törenlerinin geçmişi ve günümüz arasındaki tespitlerini genel hatlarıyla da olsa vermiş olması önemlidir.

⁴ Bu kitap, Kutludağ'ın hazırlamış olduğu “Denizli'nin Güney İlçesi ve Havalisi Folkloru” adlı tezin kitap haline getirilmesi ile oluşturulmuştur.

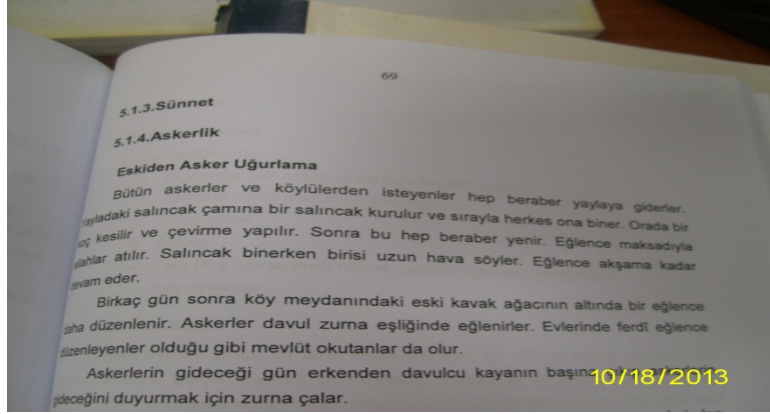
Mustafa Arslan (2012: 309), *Denizli- Tanrıların Kutsadığı Vadi* adlı şehir monografisi olan kitap için yazdığı “Geçmişten Günümüze Denizli Folkloru” bölümde Denizli’nin geçiş dönemlerini anlatırken sünnet törenlerine de yer vermiştir. Arslan, Denizli yöresinde sünnetten önce “oku” dağıtıldığından, düğünün bir gün öncesi düğün ekmeği ve düğün baklavası yapıldığından, sünnet günü davulcu ya da debildekçi eşliğinde yemek verildiğinden, eskiden çocuğu atla gezdirilirken günümüzde otomobille gezdirildiğinden, sünnet esnasında horoz kesilmesi ve annenin oklava çevirmesi gibi geleneklerin var olduğundan bahseder. Arslan’ın çalışması Denizli yöresinde yapılan sünnet törenlerinin geçmişi hakkında öne çıkan özellikleri vermesi bakımından önemlidir.

4.2. Tezler

Denizli ili ve ilçeleriyle ilgili yapılmış monografi tez çalışmaları sünnet törenleri konusunda başvurabileceğimiz diğer kaynaklardır. Denizli yöresi hakkında ulaşabildiğimiz bu monografi çalışmalarının çoğunluğu Pamukkale Üniversitesi bünyesinde yapılmış lisans ve yüksek lisans tezi çalışmalarıdır. Bu çalışmalarda Denizli’nin çeşitli ilçe ve beldelerinde sünnet törenlerinin yapılaş şekline dair önemli ve dikkat çekici bazı bilgiler bulmak mümkündür. Ama sünnet törenlerinin şekli ve mahiyetini ayrıntılı bir şekilde vermekten yoksun kalmıştır. Çalışmalarda gördüğümüz kadarıyla sünnet törenleri, evlenme düğünleri kadar ayrıntılı anlatılmamıştır. Zira “sünnet törenleri” konusu şu ana kadar halk kültürü araştırmacılarının pek fazla ilgisini çekmemiş ve bu konudaki önemli ayrıntılar bu araştırmacıların nazarı dikkatinden kaçmıştır. Yine de “sünnet” konusu geçiş törenleri anlatılırken göz ardı edilebilecek ve ismi anılmadan geçilecek bir konu değildir. En azından doğum, sünnet, askerlik, evlenme... gibi hayatın geçiş aşamaları verilirken sünnetten de kısaca bahsedilmesi gerekir ya da en azından bu aşamanın olduğunun söylenmesi gerekir. İşte araştırmacılar bu çalışmalarında “âdet yerini bulsun” kavliyle “sünnet”ten de kısaca söz etmişlerdir. Bazı araştırmacılar geçiş törenlerini sıralarken “sünnet” diye başlık atıp geçmekle yetinmişlerdir.⁵ Bazıları ise

⁵ Sevinç Ünnü (2009: 69) *Yazır Kasabası Halk Kültürü Ürünleri* adlı bitirme tezi çalışmasında “Sünnet” diye bir başlık atmış fakat içeriğe dair hiçbir bilgi vermemiştir. Tahminimizce Ünnü geçiş törenlerini sıralarken sünneti atlamak istememiş fakat içeriğe dair bilgi vermeyi göz ardı etmiştir.

bu konudan hiç bahsetmemiş “doğum”dan sonra doğrudan “düğün” aşamasına geçmiştir.⁶ Bunların sebepleri “sünnet” kavramına pek önem verilmeyişi, araştırmacıların cinsel kimlikleri, sünnet törenlerine eskiden pek önem verilmeyişi, özellikle kırsal kesimlerde bu ameliyenin evlenme düğünlerine iştirak etmesi gibi unsurlar gösterilebilir.

Resim 2: Sünnet başlığı atılmasına rağmen içeriğine değinilmemiş

Yöre ve çevresinin kültürü hakkında yapılan tez çalışmaları kitaplara oranla daha fazla sayıdadır ve çeşitli ilçe ve beldelere aittir. Bu ilçe ve beldeler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit edebilme ve dikkat çekici yönlerini ortaya koyabilme açısından bu tez çalışmaları önemlidir.

Kenan Gölgöçen (1997: 49-50), *Tavas Halk Kültürü* adlı yüksek lisans tezinde sünnet törenleri konusunda sünnet işlemini eskiden kimlerin yaptığı günümüzde kimlerin yaptığı, sünnet törenlerinde getirilen hediyeler ve bunların mahiyeti konusuna değinmiş bunun dışında törenlerin yapılışı ve uygulamaları konusunda bilgi vermemiştir.

Ali Şahin (1998: 100-101), *Yeşilköy'ün Folklorik Unsurlarının Değerlendirilmesi ve Tasnifi* adlı yüksek lisans çalışmasında sünnet törenleri konusunda sünnet yaşı, sünnet mevsimi gibi konulardan başlayarak sünnetin aşamalarını (öncesi-esnası ve sonrası) genel hatlarıyla anlatmıştır. Çalışmada sünnet

⁶ Özgül Dekin (2009), *Denizli İli Tavas İlçesi Vakıf Köyü Geleneksel Halk Kültürü Ürünleri* adlı bitirme tezi çalışmasında hayatın geçiş Safalarını anlatırken “doğum”dan sonra direk “evlenme” konusuna geçmiş “sünnet” konusunu göz ardı etmiştir.

çocuğu tek ise horoz kesilmesi, sünnet işlemi sırasında oklava çevrilmesi gibi konulara da değinilmiştir.

Osman Verim (2001: 37), *Beyağaç Halk Kültürü* adlı yüksek lisans tezi çalışmasında Beyağaç İlçesi'nin geçiş törenlerini anlattığı kısımda sünnet törenlerini de anlatmıştır. Verim Beyağaç ilçesinde sünnet törenlerinde “Debildek” isminde deriden yapılmış özel bir çalgının kullanıldığından da bahseder.

Öznur Güz (2002: 2), *Denizli İli Acıpayam İlçesi, Darıveren Kasabası Geleneksel Halk Kültürü Ürünleri* adlı bitirme tezi çalışmasında sünnet yaşı ve sünnet esnasına dair kısa bilgiler vermiştir.

Mustafa Osan (2002: 24), *Denizli İli, Baklan İlçesi Dağal Kasabası Geleneksel Halk Kültürü Ürünleri* adında yapmış olduğu bitirme tezi çalışmasında Dağal Kasabası'nda yapılan sünnet törenlerinin öncesi, esnası ve sonrasını genel hatlarıyla anlatmıştır.

Sitem Hazır (2005: 1-4), *Gümüşsu Kasabasında Sosyal ve Kültürel Hayat* adlı bitirme tezi çalışmasında Çivril ilçesi Gümüşsu kasabasında yapılan sünnet törenlerini geçmiş ve bugünüyle vermesi özellikle eski sünnet törenleri konusunda dikkate değer tespitler aktarması bakımından önemlidir. Ayrıca eskiden sünnet yerinin sağaltılması konusunda neler yapıldığına dair önemli bilgiler içermektedir.

Denizli sünnet törenlerinin geçmişi hakkında bulabildiğimiz diğer bir bilgi Süleyman Altıparmak'ın (2008) hazırlamış olduğu *Cumhuriyet Dönemi Denizli'nin Sosyal Tarihi (1923- 1950)* adlı yüksek lisans tezinde “Denizli’de Sosyal ve Kültürel Hayat” başlığı altında doğum, evlenme, ölüm gibi konuların yanı sıra, “Sünnet Düğünleri”ni (2008: 112- 114) de alt başlık olarak ele alınmıştır. Altıparmak 1923-1950 yılları arası sosyal ve kültürel hayatı ele almış olduğundan o dönemin sünnet törenlerini anlatmıştır. Tören öncesi, tören esnası ve tören sonrası uygulamalar genel hatlarıyla ele alınmıştır.

Işıl Kanaç (2010: 12, 64), Yeni Türk Dili alanında yaptığı *Denizli'nin Babadağ İlçesi Ağzı* adlı yüksek lisans tezi çalışmasında Babadağ İlçesi'nin ağız özelliklerini aktarabilmek için yörenin merkezinde ve kasaba ve köylerinde yaptığı derlemelerde “Sünnet törenleri nasıl olur?” sorunu yöneltmiş, kaynak kişiler de genel hatlarıyla sünnet düğünlerini anlatmıştır. Bu çalışmada kaynak kişiler eskiden sünnet

törenlerinde çalgının olmadığını, günümüzde bu geleneğin yaygınlaştığını söylerler (2010: 64). Mevlitten bir gece önce kına gecesi yapıldığını söylerler (2010: 12). Bu çalışmada sünnet törenleri konusunda pek fazla bilgi bulunamamıştır.

Nilgün Yılmaz (2012: 6), *Bozkurt İlçesinin Folkloru* adlı bitirme tezinde Denizli'nin Bozkurt İlçesindeki geçiş törenlerini anlattığı bölümde sünnet törenlerine de genel hatlarıyla yer vermiştir. Bozkurt ilçesinde törenden birkaç gün önce veya tören günü sünnet çocuğunun köy içinde dolaştırılarak sünnet düğünü halka duyurulduğundan, sünnet çocuğuna giydirilen kıyafetten ve törende yemek verildiğinden kısaca söz eder.

4.3. Makaleler

Denizli yöresi sünnet törenleri hakkında bulabildiğimiz en eski bilgi Denizli'nin folkloru ve yaşayışıyla ilgili o dönemlere ait birçok bilgi bulabildiğimiz Halkevi Dergisi olan İnanç Degisi'nde, A. Ulvi Darıverenli (1942: 12) tarafından “Denizli Folkloru” köşesinde yazılan “Sünnet Düğünü” adlı makaledir. Darıverenli'nin tespitlerine göre, 1942'den otuz kırk yıl öncesine bakıldığında yani 1900'lü yılların başında ya da daha öncesinde Denizli'de sünnet törenleri yapılmaktaydı ve bu törenlerde bir hafta boyunca yemek verilmekteydi. Darıverenli, yazıyı yazdığı zamandan otuz kırk sene önce yapılan düğün ve derneklerin beş on yıldır sekteye uğradığından bahseder ve o günün yani 1940'lı yılların sünnet törenleri hakkında bilgiler verir. Darıverenli'nin bu makalesi Denizli yöresinde 1940 ve öncesi dönemde sünnet törenleri hakkında önemli bilgiler vermesi ve günümüzle mukayese yapılması konusunda eskiye kaynaklık etmesi bakımından önemli bir çalışmadır (Darıverenli 1942).

Metin Ekici (2006: 476), “Denizli Halk Edebiyatında ve Halk Kültüründe Çal Yöresinin Yeri” adlı bildirisinde sünnet törenlerinin Çal'da “Sünnet düğünü” olarak adlandırıldığını ve sünnet düğününün ekonomik durumu iyi olan aileler tarafından yapıldığını ve durumu kötü olanların da bu törenlerde veya belediyelerce yapılan törenlerde sünnet edildiğini belirterek sünnet yaşının okula başlama yaşı olarak belirlendiğini söyler. Ekici genel hatlarıyla anlattığı sünnet düğünlerinde yemek verilip mevlit okutulduğundan da bahseder.

Hasan Kallimci (2007: 12-13), “Geçmişten Günümüze Denizli Dergisi”nde yazdığı “Debildekçi” adlı yazısında 1989’da Denizli’nin Kale ilçesinde yapılmış bir sünnet törenine ait hatıralarını ve bu törende rastladığı “Debildekçi” adlı defe benzer Debildek çalan ve “Maşallah” diye çağırın, sünnet evininin bulunmasına da yardım eden sünnet törenlerine mahsus olan “Debildekçi”lerden bahseder. Hasan Kallimci’nin bu yazısı artık olmayan “Debildekçi” geleneğinin bilgisini bize aktarması bakımından önem arz etmektedir.

4.4. Diğer Kaynaklar

Gerek yazılı basında gerek görsel basında “sünnet törenleri” konusunda çeşitli haberler ve bildirimler yer almaktadır. Bu haberler ya “toplular sünnet törenleri” veya iş adamı gibi ünlü kişilerin çocukları için yaptığı sünnet törenleri hakkındadır.

Denizli Yöresi’nde yapılan sünnet törenleri ile ilgili en eski arşiv bilgisi 9 Ağustos 1934 tarihine ait Denizli Gazetesi’nde yer almaktadır. Bu habere göre 1934 yılında Denizli Halkevi tarafından Tavas ilçesinde bir sünnet töreni yapılmıştır.⁷ (İnan 2000: 151). Bu sünnet töreninin nasıl yapıldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır.

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’⁸nde yer alan bilgiye göre 1943 yılında Babadağ ilçesinin halkevi başkanı tarafından gönderilen bir yazıda, fakir çocukların sünneti için bir tören yapılmak istendiği belirtilmiş ve tüzükte bu konuda açıklık olmadığı için ne yapılması gerektiği CHP genel sekreterliğine sorulmuştur (İnan 2000:151).

⁷ Bkz.Denizli Gazetesi, 9 Ağustos 1934.

⁸ T.C.Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, *Cumhuriyet Halk Partisi*, Yer nu: 831.281.1, s.46

I.BÖLÜM

I. DENİZLİ YÖRESİNDE SÜNNET KAVRAMI VE SÜNNETİN ÖNEMİ

1.1. Denizli Yöresinde “Sünnet” Kavramı ve Kullanımı

Sünnetin tanımı ve kapsamı üzerinde daha önceki bölümde durmuştuk. Burada ele alacağımız husus daha çok Denizli yöresinde “sünnet” kavramı ve “sünnet denilince ilk akla gelen” unsurlardır.

Erkek çocuklara uygulanan “sünnet işlemi”, Anadolu’nun her yöresinde olduğu gibi Denizli yöresinde de dinî bir vecibe olarak algılanmakta ve mutlaka yerine getirilmesi gereken bir uygulama olarak devam ettirilmektedir. Bu uygulama toplum nazarında “erkekliğe ilk adımın” da simgesi olduğundan “sünnet” bir tören havasına dönüştürülmüş ve bu ilk adımın çeşitli şekillerde kutlandığı merasimlere de doğrudan “sünnet” adı verilir olmuştur. Öyle ki çocuğuna sünnet töreni yapmış/yapacak olan bir aile “ “Oğlana sünnet töreni yaptık” demek yerine “Oğlana sünnet yaptık”, “Sünnet törenimize buyurun gelin” demek yerine “Sünnetimize buyurun gelin” gibi ifadeler kullanır olmuşlardır.

Geçmişten günümüze Denizli yöresi sünnet törenleri konusunda araştırma yaparken kaynak kişilere yönelttiğimiz ilk soru “Sünnet nedir?” oldu. Bu soruyu sormamızdaki amaç toplumun “sünnet” kavramına bakış açısını öğrenmek ve bunun üzerinden tespitler yapmaktı. Zira “sünnet” kavramının halkın zihninde oluşturduğu telakkileri bilmek ve araştırmayı bu doğrultuda yönlendirmek esastı.

Araştırma sahasında, “Sünnet nedir?”, “Sünnet deyince ilk akla gelen nedir?” gibi sorulara karşılık olarak kaynak şahısların geneli “Hz. Muhammet’in sünneti”, “Hz. Muhammet’in yapılmasını tavsiye ettiği şeyler”, “Erkek çocuklarının sünnet olması” gibi cevaplar verdiler. Toplum nazarında sünnet, hem Allah’ın emrettiği hem de Peygamberin yapılmasını tavsiye ettiği davranışlardır. Bunun yanında toplumda erkek çocukların cinsel organının ucunun kesilmesi ve bu vesile ile yapılan törenler de “sünnet” kavramı ile karşılanmaktaydı. Yine bu soruya karşılık olarak “Erkekliğe ilk adımın simgesidir” cevabını verenler olmuştur:

Sünnet deyince ilk akla “Allah’ın emrettiği, Hz. Peygamberimizin sünnet kıldığı bir şey, Peygamberin sünneti akla gelir (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Oğlan çocuklarının belirli bir yaştan sonra sünnet olması, bu da Hz. Peygamberin sünnetidir (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Dinimizin gereği olan, erkek çocukların cinsel organın biraz kesilmesi (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme 26 Aralık 2012).

Peygamber Efendimiz’in sünneti aklımıza geliyor. Peygamber Efendimiz de sünnet olmuş. Sağlık akla gelir. Sünnet deyince Peygamber Efendimizin bütün sünnetleri akla gelir. Erkeklerin sünnet edilmesi de düğün olarak akla geliyor (Adeviye Gencer ile kişisel görüşme, 01 Ekim 2013).

Sünnet, Peygamberimizin emrettiği, her Müslüman’ın yapması gereken bir şey (Şaziye Akman ile kişisel görüşme, 1 Eylül 2013).

Sünnet, Kur’ân’da yok. Kur’ân’da geçmiyor. Yalnız Hz. Adem’den beri bir gelenek olduğu söyleniyor. Fakat bizim asıl bu kesin bildiğimiz Hz. İbrahim var ya ondan sonra bu gelenek halinde devam ediyor. Yahudiler de sünnetlidir. Ondan sonra Peygamberimiz iyi bir âdet olduğu için devam ediyor. Şimdi sünnet, dendiğinde ilk olarak Peygamber Efendimiz’in âdetleri ve davranışları geliyor fakat şimdi sizin sorduğunuz mânâdaki sünnet, bu yani (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Sünnet deyince ilk akla erkek çocuğunun erkekliğe ilk adımı gelir (Faden Kayış ile kişisel görüşme, 17 Aralık 2012).

Toplumumuzda sünnet dendiğinde akla gelen diğer bir husus erkek çocuklarının erkekliğe ilk adımı atmasıdır. Çünkü sünnet erkek çocuğunun hayatında geçirdiği önemli aşamalardan biridir. Bir dönüm noktasıdır. Sünnete kadar çocuk kabul edilen birey, sünnetten sonra artık “adam” olmuş, “erkek” olmuş kabul edilir. Dolayısıyla sünnet bir çocuğun erkekliğe başlamasının tarihidir, belgesidir, duyurusudur. Bu tarihten itibaren sünnet çocuğu toplumun kendisine biçtiği cinsiyet rollerine uygun davranmaya başlar. Bu tarihten itibaren çevrenin çocuğa karşı olan tutumlarında da bir değişme gözlenir. Sünnetten sonra çocuğun eline sigara verip içirme, silah verip patlatmasını isteme gibi davranışlardır. Çünkü artık çocuk halkın

nazarında “erkek” olmuştur. Bu bakımdan hem sünnet çocuğu, hem ailesi hem de toplum için “sünnet” kavramı çok şey ifade eder.

1.2. Denizli Yöresinde Sünnet Niçin Yapılmaktadır?

Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi Denizli yöresinde de sünnet İslam dininin bir gereği olarak yapılmaktadır. Genel çoğunluğu Sünnî Müslüman olan Denizli yöresinde sünnet istinasız toplumun bütün kesimlerince uygulanmaktadır. Toplumda Müslüman olmanın birincil koşullarından sayılan sünnet dinî bir gereklilik olmasının yanı sıra ferdin toplumsal olarak kabul görmesinin ön şartlarından bir tanesidir. Zira kendini “dindar” olarak kabul etsin etmesin fert, toplumun bir parçasıdır ve bu toplumda kabul görmek istiyorsa son derecede önemli bu görevi yerine getirmelidir. Öyle ki sünnet olmak istemeyen çocuklar ilerde askere gittiğinde silah verilmeyeceği, evleneceği zaman kız verilmeyeceği gibi yaptırımlarla tehdit edilmekte ve “kabuklu”, “sünnetsiz” gibi bir takım dışlayıcı sözlere maruz kalmaktadır. Bu yaptırımları bilen erkek çocuğu ise sünnet yaşı geldiğinde kendiliğinden sünnet olmayı istemektedir.

Araştırma sahasında yaptığımız görüşmelerde kaynak kişilerin büyük bir çoğunluğu “Sünnet niçin yapılır?” sorusuna; “Dinen gerekli olduğu için”, “Allah'ın emri olduğu için” gibi cevaplar verdiler. “Sağlık amacıyla mı dinî amaçla mı yapılır?” sorusuna ise kaynak kişilerin tamamı “Dinî amaçla yapılır” cevabını vermişlerdir. “Hem dinî amaçla hem de sağlık amacıyla” yaptırıldığını söyleyenlerse dinî amacının öne geçtiğini vurgulamışlardır:

Sünnet dinî amaçlı yapılıyor ama sağlık amacıyla da zaten gerekli olduğu ortaya çıkarıldı (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Sünnet dinen gerekli olduğu için yapılır(Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

Her Müslüman erkek çocuğunun sünnet olması gereklidir (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Hem sağlık amacıyla hem de dinî amaçla sünnet yapılır. Dinî amacı daha fazla öne çıkar (Adeviye Gencer ile kişisel görüşme, 01 Ekim 2013).

Sünnet ilk önce dinî amaçla yapılır sonra sağlık amacı gelir (Faden Kayış ile kişisel görüşme, 17 Aralık 2012).

Tabi ki öncelikli amaç dinî amaçlı ama tabi sağlık açısından da olması gerekiyor zaten (Şaziye Akman ile kişisel görüşme, 1 Eylül 2013).

Sünnet hem dinî amaçla hem de sağlık amacıyla yapılmaktadır. Sünnet törenleri ise hem eş, dostla görüşmek için vesiledir hem de çocuğun mürüvveti, bir gurur vesilesidir. Bunun yanında hatıra olarak kalması için de sünnet töreni yapılır (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Koç'un ifade ettiği gibi sünnet törenleri hem eş, dost akrabaların bir araya gelip kaynaştığı, hem güzel vakit geçirdiği, hem de çocuğun ilerde bu günü hatırlayarak yad edeceği bir gün olarak kalması gibi sebeplerle de sünnet törenleri yapılmaktadır.

Aslında bu Araplardan ve Yahudilerden kalma bir gelenek. İyi bir gelenek olduğu için devam ettiriliyor yani. Sağlık yönünden yapılan incelemelerde kadınlarda rahim kanseri oluyor ya sünnetli erkeklerle evlenen kadınlarda bu daha az oluyormuş. Şimdi erkeklerdeki prostat kanseri var o da Hıristiyanlarda ve diğer dinlerde olanlarda daha fazlamış. İspatlanmış yani bu. Şimdi bizim toplumumuzda din emrettiği için yapılıyor. Sünnetsiz olan erkek Müslüman değil diye bir inanç vardır. Aslında öyle değil. Çünkü bu Kur'ân-ı Kerim'de geçmediğine göre adet yani, adet (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Görüldüğü üzere toplumun büyük bir kesimi sünneti dinî bir gereklilik olarak görmektedir. Bunun yanında sünnet olmanın adet olduğunu düşünenler ise bu düşüncelerini Kur'ân'da geçmemesine bağlamaktadır. İster dinî bir gereklilik ister bir adet isterse de tıbbî bir gereklilik olarak görsün toplumun tamamına yakını erkek çocuğunu sünnet ettirmektedir ve bu işlemi törensel bir hava içinde kutlayarak eş-dost, akraba bütün topluma ilan etmektedir.

II. DENİZLİ YÖRESİNDE SÜNNET TÖRENLERİ

2.1. Sünnete Karar Verme

Denizli yöresinde erkek çocuğu olan bütün aileler çocukları belirli yaşa geldiğinde yaşlarını geçirmeden sünnetlerini yaptırmaya özen gösterirler. Altı yedi yaşına gelen çocukların sünnetleri için artık zaman ve tarih belirleme zamanı gelmiştir. Sünnet törenine özellikle bir veya iki yıl öncesinde karar verilir ve bu tarihten itibaren hazırlıklar da yapılmaya başlar.

Sünnet töreni için karar vermede belirli koşullar göz önünde bulundurulmaktadır. Bunu genel manada özetleyecek olursak sünnet töreninin tarihinin belirlenme aşamaları şu şekildedir: İlk olarak çocuğun belirli bir yaşa gelmesi beklenir. Çünkü sünnet töreni aile için olduğu kadar çocuk için de önemlidir. Bu yüzden töreni ileride hatırlaması, törende eğlenmesi ve anne babaya eziyet etmemesi için çocuğun belirli yaşa kadar sünnet töreni yapılmaz. Çocuk beklenen yaşa ulaştığı zaman ise genellikle okula başlamış olduğundan tören için yaz tatili beklenir. Yaz tatili kararlaştırıldığında ise sıra törenin tarihini kararlaştırmaya gelmiştir. Törenin tarihi kararlaştırılırken özellikle Ramazan ayına denk getirilmemesine dikkat edilir. Törenin kesin tarihi beş altı ay öncesinden kararlaştırılmış olur çünkü sünnet için düğün salonu, restoran veya evde yapılacaksa aşçı ve orkestra vs.nin çok önceden ayarlanması gerekmektedir.

Sünnete karar verme aşamasında çocuğun yaşı, sünnet olacak çocuk sayısı, yaz mevsimi gibi özelliklerin yanı sıra uzaktaki özellikle yurtdışındaki akrabaların geldiği zamana denk getirme, sünnet töreni yapacak aile için önemli bir tarihe getirme (anne- babanın evlilik yıldönümü, çocuğun doğum günleri, dedenin ölüm yıldönümü vs.) gibi özellikler de etkili olmaktadır.

Araştırmalarımız sırasında öğrendiğimiz kadarıyla bazı sünnet törenleri sünnet olacak çocuğun dedesinin ölüm yıldönümüne denk getirilmektedir. Çünkü sünnet töreninin asıl kısmını mevlit ve yemek bölümü oluşturmaktadır ve mevlit yapılmışken de çocukların sünnetlerini yaptırmak istemeleri bundandır. İstisnaî bir durum da olsa bazı çiftler oğullarının sünnet törenini kendi evlilik yıldönümlerine

denk getirerek bu özel günü daha da özelleştirmektedir. Çocuğun doğum gününe denk getirme gibi özellikler de araştırmamızda rastladığımız durumlardır.

Bağımsız sünnet törenleri düzenlendiği gibi genellikle ağabeyin düğününde veya dede hacca gidip geldiyse dedenin hacı mevlidinde sünnet yapılır (Kutludağ 2004: 145).

Resim 3: Dedelerinin mevlidi ve çocukların töreni bir arada yapıldığı davetiyede belirtilmiş.

Araştırmalarımız sırasında öğrendiğimiz kadarıyla Osman ve Yeliz Katkıcı adlı çift oğullarının sünnet törenini kendilerinin evlenme yıldönümü olan 9 Eylül tarihine denk getirmişlerdir. Katkıcı oğullarını önceden sünnet ettirdiklerini ve tören gününü kararlaştırma aşamasında 2012 yılının eylül ayının 9. gününün de pazara denk geldiğini fark etmişler ve tören için bu günü kararlaştırmışlardır(12 Eylül 2012).

Sünnet törenini yapmaya altı ay öncesinden karar verdik. Kışın yılbaşından önce düşündük karar verdik: Bu yaz Muhammet'in doğum gününde sünnet düğünü yapalım, dedik. Karar verdikten sonra hemen hazırlıklara başladık (Adeviye Gencer ile kişisel görüşme, 01 Ekim 2013).

Sünnet törenini kararlaştırmanın da incelikleri var. Çocuk doğdu değil mi erkek çocuğu. Eğer idrar yolunu kapatıyorsa hiç bunu törensiz, şeysiz yapıyorlar. Eğer hasta doğduysa zaten doktor alıyor onu. Doğar doğmaz sünnet yapıyor. Halk arasında buna "bitişik" deniyor. Bazıları ise kırkı çıkmadan doğumdan sonra hemen sünnetini yaptırıyor. Bunlar sağlık

yönünden. Gelenek yönü dersin şimdi bir fakirlik durumu var, bir de zenginlik durumu var. Ekseriyetle bizim şöyle oluyor o taraflarda. Şimdi çocuk doğuyor. Eğer bunun evlenecek dayısı, amcası vs. varsa onların düğünün arasında bu çocuk da sünnet ettiriliyor. Yalnız bunda düğün masrafını çocuğun dedesi karşılıyor zaten. Kendi oğlunu everirken torununu da sünnet ettiriyor. Bir taşla iki kuş vuruyor yani. Veyahut da bir adamın oğlundan erkek torunu var, kızından erkek torunu var. Kendisinin de durumu iyiye hacıysa veya hocaysa bunların masrafını ben çekerim diyor. Torunları topluyor sünnet ettiriyor. Davetiyelere de dikkat et. Anasının, babasını altında ya da üstünde dedesinin de ismi yazar. O ondan dolayı. Çünkü masrafları dedesi çeker ya (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

2.1.1. Sünnet Yaşı

Sünnet törenine karar verme aşamasında en çok dikkate alınan özelliklerden birisi de çocukların belirli bir yaşa kadar gelmiş olmasıdır. Türkiye'nin genelinde olduğu gibi Denizli yöresinde de sünnet törenleri için çocuğun belirli bir yaşa gelmesi beklenir. Çocuğun doğar doğmaz sünnet edilmesi Denizli ve çevresinde pek rastlanan bir durum değildir. Fakat çocuğun sağlık problemi varsa yani halk deyimiyle “pipi bitikliği” varsa ve doktor da sünnet olmasını tavsiye ediyorsa çocuk bebekken sünnet edilebilir. Fakat bu ancak sağlık sorunları böyle gerektirdiği içindir.

Denizli yöresinde sünnet töreni için kesin yaş çizgileri yoktur. 3 yaşından başlayarak 12 yaşına kadar sünnet ettirilebilmektedir. Sünnet törenleri genellikle 3-9 yaşları arasında (Denizli 2001 Kültür Değerleri 2011: 134), 5-6 yaşlarında (Arslan 2012: 309) okula başlama yaşında (Ekici 2006: 476) sünnet ettirilmektedir. Buradan hareketle bir genelleme yapacak olursak çocuğun 3 yaşından başlayarak 12 yaşına kadar her hangi bir yaşta sünnet edildiğini söyleyebiliriz.

Sağlık memuru ve aynı zamanda sünnetçi olan Ahmet Kılıçaslan'ın belirttiğine göre sünnet yaşı olarak 7 ve 9 yaşları ideal olmalıdır. Yedi yaşından küçük çocuklar sünnetten korkabilmekte, 9 yaşından büyük çocuklar ise sünnet olmaktan utanabilmektedir. Bu yüzden çocuğun 9 yaşını geçmemesine dikkat edilir.

Çocuğun belirli bir yaşa gelmiş olmasına dikkat edilir. Genellikle 7 yaşına girince karar verilir. Çocuk kendini bilsin, eziyet etmesin, diye yedi yaşına gelmesine dikkat edilir (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Eğer bir sağlık problemi yoksa çocuk ilkokul çağına kadar veya ilkokul çağı bitene kadar sünnet ettirilir. Hatta ortaokul çağına geçilmez gibi geliyor bana (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Çocuğun aklı ersin, sünnet düğününde anne-babasına eziyet etmesin, tören daha sağlıklı geçsin diye çocuğun yedi-sekiz yaşına gelmesi beklenir (Zeynep Zeynep Gündoğdu ile kişisel görüşme, 31 Temmuz 2012).

Çocuğun aklı ersin, gelene gidene ilgi göstereceğini diye altı yedi yaşına gelmesi beklenir (Sıdıka Arslan ile kişisel görüşme, 3 Aralık 2012).

Bilindiği üzere Türk kültüründe tek sayılar önemli kabul edilmektedir. 1, 3, 5, 7 veya 9 gibi sayılar kutsal kabul edilmiş ve bunlara çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Örneğin 1, Allah'ın varlığını ve birliğini simgeler bu yüzden kutsaldır. Araştırmalarımız ve gözlemlerimiz kadarıyla Denizli'de sünnet çocuğunun yaşının tek veya çift sayılı olmasının bir önemi yoktur. Yaptığımız görüşmelerde bu soruyu yönelttiğimizde kaynak kişilerin çoğunluğu bu soruyu anlamamıştır. Biz de “1, 3, 5, 7, 9 veya 11 gibi yaşlarda mı sünnet edilir?” dediğimizde bunun bir öneminin olmadığını herhangi bir yaşta sünnet yapılabileceğini söylediler.

Çocuğun yaşının tek veya çift olması gibi bir şey duymadım. Bunu ilk defa duyuyorum (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Yedi yaşında da yaptıran olur, sekiz yaşında da yaptıran olur (Sıdıka Arslan ile kişisel görüşme, 3 Aralık 2012).

2.1.1.2. Sünnet Yaşı geçtiği Halde Sünnet Olmayan Çocuklara Karşı Çevresindekilerin Tutumu

Sünnet dinen yapılması şart olan bir ameliye olduğu için, kaynak şahsımızın ifadesiyle “Peygamberimizin sünneti” olduğu için yaşı geldiği halde sünnet olmayan çocuklara çevresi ve akranları tarafından çeşitli tepkiler verilmektedir. Bunlar Müslüman saymama, çeşitli şakalarla alaya alma, korkutma gibi tutumlardır.

Toplumumuzda erkek çocuklarının tamamı sünnet olmaktadır. Sünnet olmayan bir erkek düşünülemez. Bu yüzden her erkek çocuğuna küçük yaşlardan itibaren sünnet olacağı çeşitli yollardan ifade edilmiştir. Sünnet olacağını bilen her

erkek çocuğunun zihninde bir sünnet olgusu veya korkusu oluşmuştur. Bunu iyi bilen yaşça büyük erkekler her fırsatta bunu küçük çocuklara karşı şaka malzemesi olarak kullanmaktan geri kalmazlar. Gerek korkutma, gerek şaka, gerekse alay maksatlı olan bu konuşmalar da geleneğin bir parçasıdır. Bizim gözlemlerimizde en çok karşılaştığımız sözler: “Biraz önce sünnetçi geçti, seni soruyordu sen hala sünnet olmamışsın”, “Ula tutun şunu, getirin şurada kesiverelim”, “Getirin şunu ucundan söyle kış edelim” dir. Erkek olan kaynak kişilerimizin sözleri de bu gözlemlerimizi doğrular nitelikteydi.

Şimdi bizde şöyle bir inanış var. Çocuk biraz büyüdü mü, ‘Ben daha adam olmayacak mıyım?’ öyle kendisinde bir duyguya kapılır. Sonra çevresi de ‘Hadi bakalım, bu adam askere gidecek kadar oldu’ derler yani. Onun için fazla beklenmemesinin sebebi odur. Şimdi yaşça büyük erkekler çocuğun sünnet olmadığını biliyorsa, ‘Sünnetçi çağıracağım ha!’ der yani. (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Ben çok takılırdım çocuklara. “Ya sen nerelerdesin, seni sünnetçi soruyordu?” dediğim zaman çocuk şöyle koca koca bakar yani (Halil Öztürk ile kişisel görüşme, 16 Ekim 2013).

Çocuk henüz sünnet olmadı ise o anda bir sünnetçi geçiyorsa veya çocuk şakayı götürecekse “Gel yakaladım! Şunu keselim sünnetini yapıverelim” gibi şakalar yapılır. Çocuğu tanıyan akraba veya eş dost yetişkin erkekler bu şakayı yapar. Eskiden bu şakalardan korkuluyordu. Şimdi korkulmuyor. Şimdi o şakalar da pek yapılmıyor korkmasın diye. Eskiden sünnet olacağı hafta çocuk strese girerdi, kolay değil. Bazıları kaçıyor yakalanıp getiriliyor, bir şey almaz acımayacak gibi sözlerle yatıştırılıyor. Her erkek çocuğu sünnet olacağını biliyor kaçsa da korksa da kaçış yoktur (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Yaşı geldiği halde sünnet olmayan çocuklara karşı başka bir tutum ise onlara lakap takmadır. Toplumumuzda sünnet olmayan çocuğa karşı en çok kullanılan ifade “kabuklu”dur. Yine “korkak”, “Müslüman olmamış” gibi ifadeler de kullanılabilir.

Çocuğun sünnet yaşı geçerse kabuklanır, derler. İslam’da taze iken kesmek. Yedi yaşından daha erken de kesilebilir. Üç yaşında da kesilebilir beş yaşında

da. Sünnet yaşı geçtiği halde sünnet olmayana “kabuklu” derler. “Kabuklusun sen” derler (Gülsüm Cengiz ile kişisel görüşme, 31 Ağustos 2013)
Çocuğun yaşatları ve çevresi: Ula sen erkek misin? Daha sünnet bile olmadın, derler (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Sen cavursun, Müslüman olmadın daha, derler (Sıdıka Arslan ile kişisel görüşme, 3 Aralık 2012)

Yaşı geldiği halde sünnet olmayan çocuklara “korkak” derler. Mesela şu evin (eliyle evi işaret ediyor) bir oğlu vardı. Sünnet düğününde kaçtı dağdan tuttular geldiler. Bu çocuğa “korkak” dediler. (Çocuğa lakap filan taktılar mı?) Hayır, korkak dediler. Bir onu gördüm kaçarken. (Müslüman değilsin, kabuklu filan derler mi?) Tabi canım demezler mi. Ben bir sefer şu Kavak mahallesinde on altı yaşında olanı gördüm. (Niye beklemişler?) Korktuğundan. Korktuğu için. Yukarı mahallede gene isimlerini unuttum ama duyduğuma göre on dört yaşında sünnet olmuş. (Bunlara kız vermezler mi sünnet olmazlarsa?) Verirler mi canım şimdi ben duymadım “sünnetsiz” diye. İlla ki sünnet olur yani. Kaç yaşına gelirse gelsin (Mesut Tıraş ile kişisel görüşme, 5 Mayıs 2013).

Sünnet olmayan çocuğu sevmezler ve o çocuğa kız vermezler yani erkekten saymazlar (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

Akkaya'nın sünnet olmayan çocuğa karşı çevresindekilerin tutumu konusunda söylediği istisnai bir durumdur. Çünkü ülkemizde istatistiklere göre erkeklerin % 99 u er yada geç sünnet olmaktadır. Burada o %1 lik ihtimal bile olsa o sünnet olmayan kişiye karşı toplumun yaptırımı kız vermemek, Müslüman ve erkekten saymamak gibi ağır yaptırımlar olmaktadır.

2.1.2.Sünnet Olacak Çocuk Sayısı

Denizli ve çevresinde sünnet edilecek çocuk sayısı sünnete karar vermede dikkat edilen önemli hususlardandır. Bir ailede ne kadar erkek çocuk varsa bunların hepsinin birlikte sünnet edildiği görülür. Bunun için sünnet yaşında belirli esnetmeler ve kısaltmalar yapılabilmektedir. Genellikle küçük olan çocuk büyük olanın sünnet törenine dahil edildiği için sünnet yaşı olarak küçük çocuğun yaşı pek fazla önemsenmez. Ama büyük çocuğun bir mühlet daha beklemesinde bir sakınca yoksa ve küçük çocuk bu mühlette biraz daha akli erecek, kendini bilecek yaşa geleceksa sünnet töreni bir veya iki yıl ertelenebilir. Ancak büyük çocuğun yaşının geçirilmesi

söz konusu değildir. Görüşmelerimizde kaynak kişilerimizden bir tanesi bir arada sünnet yaptıktan dolayı büyük çocukların sünnetinin geciktiğini söyledi. Böyle istisnai durumlar görülmekle birlikte toplumun geneli büyük çocuğun yaşının geçmemesine özellikle özen göstermektedir.

Birkaç akraba çocuğunun veya birkaç kardeşin bir arada sünnet edilmesinden dolayı büyük çocukların sünnetlerinin geciktiği de olur (Muhammet Kahraman ile kişisel görüşme, 15 Temmuz 2013).

Sünnet edilecek çocuk çift ise özellikle büyük çocuğun yaşının geçmemesine dikkat edilir. Öteki çocuk küçük yaşta olsa da bunda bir sakınca olmadığı için yaş bakımından büyük çocuğun yaşı önemlidir (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Çocuk çift ise ve çocukların yaş araları birbirine yakınsa beraber yapılır. Ama şimdi çocuk on yaşında. Bir tane daha erkek çocuğu doğdu. Bu yaş arası fazla olduğu zaman beklenmez. Büyük çocuğun yaşının geçmemesi gerekir. On bir on iki yaşından sonra bir kardeşi doğduysa veya doğacağını nereden bileceksin. Biri üç biri beş yaşında ise birlikte yapılabilir (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Töreni daha önceden yapacaktık ama bizim Muhammet'i (kaynak kişinin küçük oğlu) bekledik. Biraz daha büyüsün diye. Hani ikisi aynı anda olsun diye, büyük de fazla büyümeden yapalım, dedik. İki çocuk varsa her ikisinin de yaşına dikkat edilir, büyüğün yaşının geçmemesine dikkat edilir. Ama küçüğün yaşı da biraz büyüsün diye beklenir (Şaziye Akman ile kişisel görüşme, 1 Eylül 2013).

Kardeşler genellikle beraber sünnet ettirilir. Hem iki sünnet birden çıkmış olur hem de ekonomik açıdan daha kârlı olur (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

İki veya daha fazla erkek kardeşin bir arada sünnet edilmesinin en önemli sebeplerinden birisi maddiyattır. Çünkü bir aile için birden fazla sünnet töreni yapmak hem masraflı hem de hazırlıklar açısından yorucudur. Diğer taraftan Denizli ve çevresinde sünnet çocuğunun tek olması "hayırlı" sayılan bir durum da değildir.

2.1.2.1. Sünnet Olacak Çocuğun Tek veya Çift Olması Durumunda Yapılan Uygulamalar

Sünnet yapacak ailenin tek erkek çocuğu varsa ve sünnet olacaksa bu durumda çeşitli yöntemlerle bu çocuğun tek kalmaması sağlanır. Ya çocuğun yanına bir komşu ya da akraba çocuğu katılarak sünnet ettirilir ya da sünnet sırasında bir “kan” akıtılır yani horoz veya koç kesilir.

Sünnet yaptıracak olan aile, çocukları tekse yanında bir komşu ya da akraba çocuğunu sünnet ettirmenin hayırlı bir iş olduğunu (Darıverenli 1942: 12) ve bundan dolayı sevap kazanacağını düşünür. Bunun yanında başka çocuk yoksa ve tek olarak sünnet edilmesi gerekiyorsa sünnet işlemi sırasında bir kan akıtmak yani kurban kesmek gerekir. Sünnet edilecek çocuk tek ise yanında bir horoz kesilir (Gölgöçen 1997: 50, Denizli 2001 Kültür Değerleri 2001: 134).

Araştırma sahasında yaptığımız mülakatlarda kaynak kişilerin çoğunluğu “Çocuk tek ise ne yapılır?” sorusuna “Horoz kesilir” cevabını veriler. Bunu bilmediğini söyleyen birkaç kişi ise genç olan ve bu uygulamaya rastlamamış kişilerdi. Çünkü yaklaşık on yıldır sünnet işleminin tören öncesi bir klinikte veya hastanede gerçekleşmesine bağlı olarak bu gelenek de unutulmaya yüz tutmuştur. Diğer taraftan “Horoz kesilir” cevabını veren kişilere “Tavuk da kesilir mi? Koç ya da koyun kesildiği olur mu?” gibi soruları yönelttiğimizde ise “Hayır, horoz kesilir” cevabını verdiler. Kurban olduğu düşünülen nesnenin de dişi değil erkek olması dikkate değer bir husustur. Böylece hem sünnet yapılacak erkek çocuk yalnız kalmamıştır hem de erkek çocuk ile horoz arasında bir ilişki kurulmuştur. Zaten horoz kesme davranışının sebebini sorduğumuzda “Çocuk tek kalmasın”, “Çift olsun, diye” gibi sözlerle açıkladılar. Bu da gösteriyor ki; sünnet çocuğunun tek olması uğurlu sayılan bir şey değildir. Böyle zorunlu durumlarda başka bir çocuğun da sünnet ettirilmesi ya da dışarıda bir horozun kesilerek kan akıtılması “hayırlı” sayılan davranışlardandır.

Sünnet törenlerinde “Debildek” çalarak geçinen Mesut Tıraş gezdiği pek çok sünnet töreninde horoz kesme geleneğinin olduğunu söyleyerek bunun nedenlerine dair de duyduklarını ve horoz kesilince ne yapıldığını bizimle şöyle paylaştı:

Tek çocuk olursa horoz keserler. Ben aşağı yukarı Vakıf, Karahisar, Garipköy, Tavas. Buralarda çok denk geldim tek çocuk ise horoz kestiler. Bir de şunu duydum: –belki duyular da yanlış olabilir ha- işte efendim çocuk tek olursa evlendikten sonra geçimsizliği oluyormuş; diyelim ki okula gitmiyormuş, okul aşkı olmuyormuş; iş adamı olamıyormuş diye. Bazı zenginler –zaten sünnet düğünü yapanlar zengin, varlıklı kişiler doğru mu- yanı başında bir tane fakir çocuğu sünnet ettirirler. Çoğunluğunda ben horoz keserlerken gördüm. (Tavuk olmuyor mu?) Hayır, tavuk olmaz. (Koyun, koç filan da mı olmaz?) Hayır, onun geleneği, töresi horoz. (Kesilen horoz ne oluyor peki?) Valla birinde bana dediler ki ‘Sen al git!’ dediler. Mesela bir sünnette Vakıf’ta bana verdiler. Birinde fakir komşuları varmış ona verdiler. (Sünnetçiye de verirler mi?) Şeye kesiciye mi? Valla onu görmedim. Vermiş olabilirler belki ben görmemişimdir olabilir (Mesut Tıraş ile kişisel görüşme, 5 Mayıs 2013).

Denizli yöresinde araştırma yapan bazı araştırmacılara göre sünnet edilecek çocuk çift olursa merdiven başında bekletilen içi su dolu bir testi kırılır (Gülmez, 1988: 67; Denizli 2001 Kültür Değerleri 2001: 134- 135). Araştırmalarımızda yaptığımız görüşmelerde böyle bir geleneğin olduğuna dair bir bilgiye rastlayamadık. Kaynak kişiler “Çocuk çift ise bir şey yapılmaz” cevabını verdiler. Ancak Gülmez’in aktardığı bu durumun bir kutlama veya bereket manasına gelebileceğini düşünmekteyiz. Zira evlenme düğünlerinde gelinlerin testi kırma hadisesi ile benzerliği açıktır.

2.1.2.2. Komşu veya Akraba Çocuklarının Bir Arada Sünnet Edilmesi

Komşu ve akraba çocuklarının bir arada sünnet ettirilmesi hadisesi günümüzde pek rastlanan bir durum değildir. Ama nadir de olsa hâlâ akraba çocuklarının bir arada sünnet ettirildiği olmaktadır. Bunda masrafları dedenin karşılamasının etkisinin olduğu gibi sünnet yapacak kişilerin masrafı ortak karşılayacak olmasının da payı olabilir. Elbette burada ailelerin iyi anlaşmasının da payı yadsınamaz. Aksi halde sünnet çocuğunun anneleri bu türden bir törene ilk karşı çıkacak kişilerdir. Akraba çocuklarının bir arada sünnet edilmesi hadisesi en çok amca çocukları arasında görülmektedir.

Resim 4: Akraba çocuklarının bir arada sünnet edildiği bir tören (Türkey Arkadaş arşivi)

Bundan yirmi otuz yıl öncesinde ise sünnet törenleri yalnızca maddi durumu iyi olan ailelerce yapıldığı için komşu ve akraba çocuklarının bir arada sünnet edildiği de olmuştur. Oğullarına sünnet töreni yapan aileler oğullarının yanında bir fakir ya da öksüz çocuğu sünnet ettirmeyi hem sevap hem de görev bilmişlerdir.

Eskiden komşu veya akraba çocukları bir arada sünnet edilirdi. Ben mevlit okutacağım oğluma sünnet yapacağım başka birinin de durumu yoktur. Ben onu da kestiriverelim, derim o şekilde (Zeynep Karahan ile kişisel görüşme, 7 Ekim 2013).

Günümüzde ise maddi durumu iyi olan zengin aileler hem sünnet törenlerini bir çeşit gösteriş ve eğlence vesilesi olarak gördüğünden hem de bu günün çocuklarına özel olması gerektiğini düşündüğünden bu türden bir işe girişmemektedir. Kaldı ki hayır için bir sünnet töreni yaptırırsalar bile bunu kendi çocuklarını katarak yaptırmamaktadır. Bunda şüphesiz toplumun giderek bireyselleşmesi etkili olduğu kadar artık sünnet işlemlerinin hastanelerde yapılıyor olmasının da payı vardır. Diğer taraftan özellikle son on yıldır ister zengin olsun, ister fakir olsun toplumun her kesiminden aile imkanları doğrultusunda oğullarına sünnet töreni yaptırabilmektedir. Bunda ekonomik kalkınmanın da etkisi göz ardı edilmemelidir.

Eskiden genellikle amca çocukları bir arada sünnet edilirdi. Evlenme düğünlerinde sünnet yapılırdı. Bunları günümüzde görmüyoruz artık. Şimdi herkesin hayatı özel. Özel olarak yapılıyor. Biz yapsak yapardık. Elti ile aynı apartmandayız onun da iki yıl önce yapıldı düğünü. Aynı davetliler bize de gelecekti. Yapsak yapardık ama o gün özel olsun istedik. Birazcık maddiyata da bakıyor. Maddiyat olmasaydı birleştirilebilirdi. Büyüklerden biri yani dede, ‘Ben sizin düğününüzü ikisini birden yaptıracağım’ derse olur. Ama diğer türlü anlaşmazlık da olabilir (Adeviye Gencer ile kişisel görüşme, 01 Ekim 2013).

Akraba ya da kardeş çocuklarının bir arada sünnet edilmesi pek fazla yaygın değildir. Bireysel yapılırdı. Eskiden oluyormuş. Zengin birisi sünnet düğünü yaptırdığında yapamayacak olan başka birisi çocuğunu götürüp orada sünnet ettiriyordu. Şimdi herkes özel olarak sünnet yaptırıyor (Faden Kayış ile kişisel görüşme, 17 Aralık 2012).

2.1.3. Sünnet Mevsimi

Sünnet törenlerine karar verme aşamasında göz önünde bulundurulmuş hususlardan birisi de sünnet törenlerinin yapılacağı mevsimdir.

Sünnet törenleri ile alakalı diğer meselelerde olduğu gibi sünnetin yapıldığı mevsim konusunda da geçmişten günümüze bir takım değişimler ve kabuller olmuştur. Eskiden baharın geldiği, kışın sona erdiği zamanlarda veya hasat mevsiminden sonra yani yazın sona erdiği sonbahar mevsiminde sünnet işlemi yapılmaktaydı. Şüphesiz bunda köyde çiftçilikle uğraşan insanların işlerinin bitmesinin beklenmesinin önemli payı vardır.

Sünnet düğünleri eskiden genelde hasat mevsimleri göz önünde bulundurularak ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde yapılırdı. Fakat son zamanlarda umumiyetle köylerinde “Almanlılar” denilen Türkiye dışında bulunan çeşitli ülkelere çalışmaya gitmiş olanların izin zamanlarında yapıldığı gözlemlenmektedir (Gölgöçen 1997: 49).

Eskiden bizi büyük düğünler harman kalkımında başlar kışın devam ederdi. Ama şimdi Almanlılar çoğaldı. Efendim yapılan zirai işler de makineye bindiği için bizi etkilemiyor. Onun için yaz olması veya kış olması etkilenmiyor yani. Sünnet düğünlerini etkilemiyor yani. Zaten eskiden sünnet düğünü yapılmıyordu. Büyüklerin düğününde onlar da sünnet edilirdi. Şimdi

yaz mevsimi sünnet çok olmaya başladı. Kışın okul var ya. Bir de köyde Almanyalılar çoğaldı. Almanyalılar izne geliyor yazın. Dikkat edersen okul açılacağı zaman sünnet düğünleri çoğalır. Neden? Çünkü çocuğun yarısı iyi olacak. Okuldan kalmasın diye yazın daha çok oluyor (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

(Sünnet en çok hangi mevsimde yapılır?) “Payam çiçeğinde. En çok o zaman gelirdi sünnetçiler köye. Mart nisan aylarında payamların çiçek açtığı zamanda gelirlerdi. Şimdi sünnet törenlerini yaza denk getiriyorlar (Gülsüm Cengiz ile kişisel görüşme, 31 Ağustos 2013).

Hem sıcak mevsim olduğu için hem de çocuk okula gittiği için tatil bitmeden yaptırılıyor ki çocuk okuldan geri kalmasın diye yaz tatiline denk getirilir (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

Günümüzde sünnet törenleri için genellikle yaz mevsimi tercih edilmektedir. Sünnet genelde yedi yaşından sonraya bırakıldığı için dolayısıyla bu çocuklar okula başlamış olduklarından tören için okulların kapanması beklenir. Böylece çocuğun iyileşirken okuldan geri kalmaması da sağlanır. Ayrıca yaz aylarında çocuğun yarasının daha çabuk iyileştiğine inanılır. Ancak tıbbî imkanların gelişmesi dolayısıyla çocuğun iyileşme süresinin kısalmasına bağlı olarak bu anlayış da yavaş yavaş terk edilir olmuştur.

Sünnet genelde okullar tatil olduğunda yapılıyordu çünkü kesilince okula devam etmesi zordur. Şimdi günümüzde ne zaman olsa kestiriyorlar çünkü ilme dayalı olduğu için çocuk kesildiği anda da yürüyor. Yani daha çabuk iyileşiyor. Ben kendim mesela şubat tatilinde sünnet olmuşum. Ama genelde okulların kapandığı yaz döneminde yapılır. Çünkü kesilen yerin iyileşmesi yaklaşık on beş günü bulur, on beş gün boyunca da elbise ile gezerdik. Çocuklar genelde beşinci sınıfı bitirmeden yani 12 yaşını geçmeden sünnet ettirilmiş olur. Okula başlamadan önce de sünnet yapılmıyordu. Çünkü sünnet işlemi törenle birlikte yapıldığı için çocuk törenini bir görsün, hatırlasın düşüncesi vardı (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Sünnet törenlerinin yaz mevsimine getirilmesinin başka bir nedeni de gelen konuklardır. Hem kış koşullarında misafir ağırlamak zordur hem de uzaktan gelen konukların törene ulaşımı meşakkatlidir.

Kış günü yağmurda, yaşta düğün yapmak, misafir ağırlamak zor olur (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

2.1.4.Sünnet Günü

Sünnet törenlerinin yapıldığı gün hakkında da geçmişten günümüze değişik uygulama ve kabullerin olduğunu görmekteyiz. Eskiden sünnet günü deyince tek bir gün akla gelirken günümüzde sünnet günü deyince 1. Sünnet işleminin yapıldığı gün 2. Sünnet töreninin yapıldığı gün akla gelir.

Araştırmalarımızda öğrendiğimiz kadarıyla eskiden sünnet işleminin de törenle birlikte yapıldığı zamanlarda sünnet törenleri için cuma gününün tercih edildiği görülmektedir. Cuma gününün tercih edilmesinde: cuma gününün Müslümanların bayramı olduğu inancı, eskiden resmi tatillerin cuma günü olması, kırsal kesimde haftanın diğer günlerinde genellikle tarlada çalışan kişilerin cuma hasebiyle evde kalması, törende ikramlar verildiği için bugün yapılan hayrın daha sevap olacağı inancı gibi sebepler etkili olmuştur. Bu yüzden düğün ve mevlitlerin bu güne denk getirilmesi olağandır.

Sünnet merasimleri cuma ve pazar günleri yapılır (Verim 2001: 36).

Eskiden tören tatil günü yani pazar değil, genellikle cuma günü yapılırdı (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Günümüzde malum olduğu üzere sünnet işleminin yapıldığı gün ile sünnet töreninin yapıldığı gün birbirinden ayrılmıştır. Ancak araştırmalarımızda öğrendiğimiz kadarıyla kırsal kesimlerde törende sünnet ettirme anlayışı hala devam etmektedir. Çünkü bazı kesimlerde törenden önce sünnet olan çocuğa “düğünden önce kaçmış kız” muamelesi yapılmaktadır.

Şimdi köylerde o pek hoş karşılanmıyor tamam mı? Önceden sünnetini yaptırdı sonra töreni yaptırdırsa “para toplama” diyor ona. (Ama günümüzde sünnetler bu şekilde yapılıyor) Tamam, bak şimdi çocuğu törenden bir hafta, on beş gün önce sünnet ettirirsen bu çocuk için de iyi olur. Hani oynayıp kalgıma(hoplama) davası var ya. Ama çocuk bir yaşında sünnet olmuş beş yaşında töreni yapılırsa bunu da toplum biliyorsa pek hoş karşılamaz. “Para toplamak için yapıyor” derler. Üzerinden çok fazla zaman geçmemesi lazım. Geçerse dedikodu olur. Hani törende sünnetçi geliyor, hoca da mevlit okuyor.

O yarım saatlik bir curcuna var ya. İnsanlar o curcunayı bekliyorlar. Şimdi gelin almaya gidiyorsun ya. Kusura bakma! Diyelim ki oğlan kız kaçıyor. Bizim orda kaçanlara düğün yapmazlar biliyorsun. “Onlar zaten düğünü yapmış” diye. İşte önceden sünnet yaptıranlara da o gözle bakılıyor. Arada mesafe uzadı mı (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Sünnet işleminin törenden önce gerçekleştirileceği durumlarda oğullarına sünnet yapmaya karar veren aileler sünnet işlemini yapacağı zamanı da kararlaştırmalı; böylece törenden önce çocuğun iyileşmesini sağlamalıdır. Araştırmalarımızda öğrendiğimiz kadarıyla sünnet işlemi için herhangi özel bir günde yapma inancı ya da uygulaması yoktur. Yani pazartesi, salı ya da cuma günü yapılması önemli değildir. Zaten sünnet işlemi için önceden hastaneden veya klinikten önceden randevu alınmış olduğundan verilen randevu gününe uyulmak zorundadır. Günü geldiğinde çocuk hazırlanır ve sünnet işlemi için hastaneye götürülür, sünnet ettirilir. Sünnet töreni için ise çocuğun iyileşmesi beklenir. Aradan geçen zaman uzun olmamalıdır. Sünnet töreni, işlemden sonra ileriki bir tarihte genellikle cumartesi ve pazar gününe denk getirilecek şekilde ayarlanır. Cumartesi günü kına gecesi pazar günü sünnet töreni programın genel akışıdır. Pazar günü törenin ardından kına gecesi yapıldığı durumlar da vardır.

2.1.5. Sünnetli Olarak Doğan Çocuklar

Denizli yöresinde sünnetli doğan çocuklar uğurlu sayılmakta ve onlara da diğer çocuklar gibi sünnet töreni yapılmaktadır. Sünnet işleminin de yapıldığı kaynak kişilerce belirtilmiştir:

Sünnetli olarak doğan çocuklar uğurlu sayılır. Peygamberimiz tarafından sünnetli doğdu, denir (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Sünnetli olarak doğan çocuklar da sünnet ettirilir. Normal çocuk gibi olmasa da az bir parça kesilir (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012, Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

2.1.6. Zorunlu Hallerde Yapılan Değişiklikler

Sünnet töreni yapacak ailenin kendi içerisinde ve akrabalarında bir sağlık sorunu varsa veya yakın zamanda akrabaların birinden bir cenaze kalkmışsa sünnet törenleri bir sonraki yıla ertelenebilmektedir. Ayrıca maddî bakımdan kendisini hazır hissetmeyen aileler çocuklarının sünnetlerini ileriki yıllara ertelemeyi tercih etmektedirler. Bunların dışında yukarıda belirttiğimiz gibi ailede birden fazla erkek çocuk varsa küçüğün yaşının da büyümesi beklendiği zamanlarda da sünnet törenleri ertelenebilmektedir.

2.2. Fakir ve Öksüz Çocukların Sünneti

Sünnet, toplumumuzda her erkek çocuğuna yapılması gereken bir ameliyedir. Her erkek çocuğuna sünnet töreni yapılmasa da her erkek çocuğunun sünnet olması gerekmektedir. İşte bu sünnet olma işlemi de maddî durumu yetersiz aileler için bazen maddî bir yük olabilmektedir. Çünkü sünneti yapan sünnetçi yaptığı sünnet işlemi karşılığında az ya da çok ücret almaktadır. İşte bu ücret külfetini karşılayamayacak durumda olanların çocuklarının sünnetleri ise çeşitli yollardan yapılmaktadır. Bu çocuklar zengin çocukların sünnetinde sünnet olabileceği gibi, evlenme düğünlerinde veya hayır amacıyla bir kişi veya topluluğun organize ettiği toplu sünnet şöenlerinde sünnet edilebilmektedir.

2.2.1.Varlıklı Ailelerin Sünnet Törenlerinde Sünnet Ettirme

Fakir çocukları sünnet ettirme geleneği Osmanlı döneminde başlayıp günümüze kadar gelmiştir. Sünnet töreni yapmak külfetli bir iş olduğundan sünnet törenleri toplumun her kesimine yayılamamış ancak zenginler bu törenleri gerçekleştirebilmiştir. Böyle olunca da bu zengin aileler kendi çocuklarının sünnet töreninde başka çocukları da sünnet ettirmeyi kendilerine görev bilmiş ve bunu sevap saymışlardır. Toplumumuzda fakir çocukların sünnetini yaptırmanın da Hac sevabı kadar önemli olduğunu düşünenler vardır.

Resim 5: Komşu çocuklarının bir arada sünnet edildiği bir tören yaklaşık 1980'li yıllar

Eskiden sünnet edilecek çocuk tek ise yanında komşudan bir fakir çocuğun da iştirak etmesi hayırlı bir iş sayılırdı (Darıverenli 1942: 12).

Araştırmalarımızda öğrendiğimiz kadarıyla yakın geçmişe kadar sünnet törenleri yalnızca zengin kişilerce yaptırılmaktaydı ve fakir çocuklar da bu sünnet törenlerinde sünnet edilmekteydi.

Eskiden sünnet törenlerini evlenme ile denk masraflarından dolayı hali vakti yerinde olanlar yapardı. Bu düğünlerde fakir ailelerin çocukları da topluca sünnet ettirilir ve giydirilmelerinin yanı sıra çeşitli hediyelerle sevindirilirdi. (Gölgöçen 1997: 49).

Eskiden sünnet yaptırılırken sünnet yaptıracak durumu olmayan kişilerin çocuklarını getirip sünnet olacak çocukla beraber yaptırılırdı. Günümüzde zengin kişiler sadece kendi çocuklarının sünnetini yaptırıyor. Fakir aileler hastanede sünneti yaptırabiliyorlar. Ama sünnet töreni düzenlemiyorlar sessiz sedasız kestirip geliyorlar (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

Eskiden köylerdeki zenginler yaptırır. Kaç çocuk kesilirse kesilsin sünnetçi parası o zenginden çıkardı. Şimdi genellikle herkes kendi çocuğunu sünnet ettirmek istiyor. Eskiden birlik beraberlik vardı. Şimdi insanlar: Ben bir tane çocuğuma sünnet

düğünü edemeyecek miyim, diyor. Çalgılı, çengili sünnet düğünü ediyor (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Ayşe Yakın'ın anlattığına göre, Almanya'dan gelen kendi teyzesinin yaptığı sünnet töreni bundan yaklaşık kırk sene önce yapılmıştır ve bu düğündeki hazırlıklar da geleneksel şekilde olmuştur. Düğünün masrafları Almanya'dan gelen aile tarafından karşılanmış, düğünün ekmekleri, yemekleri köylü kadınlarca imece usulü hazırlanmıştır. Yemekler hazırlandıktan sonra ise hopörlörlere "Fılandının sünnet yemeği vardır, buyurun gelin! Çocuğunu kestirmek isteyen varsa getirsin" denilmiştir (2012).

Debildekçi Mesut Tıraş Tavas ilçesinin Sofular kasabasında bir zengin tarafından yaptırılan toplu sünnet törenini şöyle anlatıyor:

(O üç gün olan sünnet düğününde başka çocuklar da sünnet edildi mi?) Vardı. Buradan (Kızılcaölük), Solmaz'dan yani çevre köy ve kasabalardan çocuklar da bu sünnet töreninde sünnet edildi. Ya altmış dört ya da elli dört çocuk sünnet edildi. (Fakir çocuklarını sünnet ettirmek sevap mıdır?) **Tabi tabi, sevaptır. Hacıya gitmiş kadar sevabı var, diyorlar tabi büyüklerden bunu duyuyoruz.** En çok yedi çocuk Vakıf'ta denk geldim. Evin çocuğu hariç yedi tane dıştan çocuk sünnet ettirildi. Karahisar'da on iki çocuk denk geldim. Sofular'da altmış dört veya elli dört çocuktu. Bir sefere mahsus. (Bu üç gün boyunca sırayla mı sünnet edildi bu çocuklar?) Hayır, Pazar günü öğleden sonra sırayla hepsi sünnet edildi. Hatta çocukların kesimi için dört beş tane lüks yaktılar. Geceye kadar sürdü sünnet işlemi. Öğlen başladı. Bir, iki bir de oradan geldi üç tane sünnetçi öğlen başladılar baya yatsı ezanına kadar sürdü. (Yatak mı sermişler bütün çocuklara?) Hayır, kestiren çocuğunu kucakladı aldı gitti. Bir aileden üç tane çocuksa babası, annesi, babaannesi kucakladılar gittiler. Ben kendim sünnet olurken de dokuz çocuktu. (Sayılar önemli mi bir, üç, beş, yedi, dokuz?) Hayır, hiç önemli değil. (Eskiden toplu sünnetler olurmuş şimdi hep bireysel oluyor değil mi?) Hayır, şöyle ben bir sefer duydum böyle. Fakir çocukları sünnet edeceğiz, dediler ama kaç tane olduğunu bilmiyorum. (Herkes kendi çocuğuna özel olsun istiyor günümüzde değil mi?) Tabi yani şimdi. Mesela benim torun sünnet oldu bir sene sonra filan da sünnet düğününü yaptılar (2013).

Günümüzde gerek ekonomik kalkınmaya gerekse toplumun bireyselleşmesine bağlı olarak fakir çocukların zengin çocukları ile sünnet edilmesi hadisesine pek

rastlanmaz. Çünkü sünnet işlemi devlet hastanelerinde ücretsiz olarak yapılmaktadır. Tören yapamayacak durumda olan aileler hastanelerde bu işlemi sessiz sedasız yaptırabilir. Ayrıca toplumumuzda çoğu aile çocuğunun sünnet törenini yapacak güce ulaşmıştır ve maddî olanakları çerçevesinde törenler yapabilmektedir. Bunun yanında günümüzde sünnet törenleri birer gösteriş ve gurur vesilesi haline gelmiştir. Böyle olunca da zengin aileler sünnet törenlerinin kendi çocukları için özel ve kusursuz olmasını arzulamaktadır. Dolayısıyla törenin gösterişi kaç çocuğun sünnet olduğuyla değil ne kadar masraflı olduğuyla, ne kadar davetlinin geldiğiyle, ne kadar eğlenceli geçtiğiyle alakalıdır.

2.2.2. Evlenme Düğünlerinde Sünnet Ettirme

Sünnet törenleri de evlenme gibi yemekli, mevlitli bir merasim olduğu için en az düğün kadar masraflıdır. Bundan dolayı iki kez mevlit okutup, yemek vermek istemeyen aileler büyük çocuğun evlenme düğününde küçük çocuğun da sünnetini yaptırarak bu masrafı hafifletmek istemişlerdir. Bu durum genellikle aile içerisinde olmakla birlikte akraba çocukları arasında da olabilmektedir.

Günümüzde neredeyse hiç rastlamadığımız bu durum yakın geçmişe kadar yapılmış bir uygulamadır.

Günümüzde genellikle herkes çocuğuna sünnet düğünü yapacak ekonomik güce sahiptir. Eskiden ise sünnet düğünü pek fazla önem verilmediğinden çocuk ya abisinin ya amcasının düğününde sünnet edilirdi (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

2.2.3. Toplu Sünnet Şölenlerinde Sünnet Ettirme

Toplu sünnet şölenleri, fakir veya öksüz çocukların sünnetlerini yaptırmak amacıyla çeşitli kişi veya kurumlarca yapılabilmektedir. Bunlar genellikle bir veya birkaç işveren, bir holding, bir dernek, bir kuruluş veya bir belediye olabilmektedir.

Toplu sünnetler resmî kurum ve kuruluşlarca, vakıflarca, işyeri sahipleri ve fabrikatörlerce yapılabileceği gibi, zengin aileler tarafından da fakir ailelerin çocukları toplu sünnet yaptırılabilir ya da zenginler kendi çocuklarına sünnet töreni yaparken fakir çocukların sünnetini de yaptırabilir. Fakat toplum bilinçlendikçe ve sağlık hizmetleri de geliştikçe toplu sünnetler de azaldı. Eskiden sünnetçi köye bir defa gelirdi köydeki bütün çocukları sünnet ederdi.

15-20 çocuk aynı bistrü (kesici alet) ile sünnet edilirdi. Zaman geçtikçe sağlık memuru arkadaşlar da çoğaldı sünnet hizmeti de modernleşti (Ahmet Kılıçarslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013) .

Toplu sünnetler belediyelerce yapılır, Çardak belediyesi belli bir alan belirliyor. Köylere haber salınıyor. Sünnet ettirecek olan anne- baba gidiyor, ismini yazdırıp geliyor. Sonra belediyenin önünde yapılıyor (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Bir holding tarafından kendi işçilerinin çocukları için yapılan sünnet şölenini kaynak kişilerimizden İsa Yakın şu şekilde anlatıyor:

Denizli Basma Sanayi’de bir sünnet töreni düzenlediler. Biz de orada çalışıyorduk. Orada çalışanların çocuklarını sünnet ettiriyorlardı. Üç dört yılda bir bu şölen geleneksel olarak tekrarlanıyordu. Çocuğu sünnet olacaklar isimlerini yazdırsın, dediler. Biz de isimleri yazdırdık. Bütün masrafları, giysileri fabrika tarafından temin edildi. Takı olarak patron ve patronların hanımları yani şirket olarak her çocuğa birer tane altın taktılar. Elli iki çocuk vardı. Bütün masraflar; giysileri, yemekler fabrika tarafından karşılandı. O zamanın belediye başkanı, valisi de bu törene katılmıştı. Doktorlar geldi. Bir oda hazırlamışlardı. O odada bütün çocukları sırayla sünnet ettiler. Her çocuğun velisi başında bulundu. Orada fabrikanın bahçesinde toplu sünnet edildi. Yemek sırasında mevlit okundu dua yaptılar. Sonra fabrikadaki işçiler bir orkestra kurdular yemekten sonra sazlı,sözlü bir eğlence yapıldı. Atlar geldi. İki tane at vardı. Çocuklar sırayla bahçede ata bindiler (2013).

Resim 6: Denizli Basma Sanayi’de yapılan toplu sünnet şöleninden bir görüntü

Belediyeler tarafından yapılan sünnet şöenleri günümüzde hala devam etmektedir. 2007’de Denizli Belediyesi’nce yapılan bir sünnet şöenin programı şu şekilde olmuştur: Sünnet yaptıracak aileler belediyenin sosyal yardım işleri müdürlüğüne müracaat etmişler. Denizli Belediyesi şöen için bir mekân tayin etmiş. Üç gün boyunca yapılan sünnet şöeninde çocuklar evlerinden alınarak şenliğin yapılacağı mekâna getirilmiş buradaki eğlencelerden sonra belediyenin ayarlamış olduğu arabalarla çocuklar sünnet edilmek üzere hastaneye götürülmüş, sünnet işleminden sonra da çocuklar evlerine bırakılmıştır (www.denizli.bel.tr/).

Resim 7: Denizli Belediyesince yapılan sünnet şöeni dönemin belediye başkanı ve sünnet olacak çocuklar (www.denizli.bel.tr/).

Birlik, beraberlik ve dayanışmanın sağlanması amacıyla kurulan çeşitli kültür ve yardımlaşma derneklerinin faaliyetleri içerisinde sünnet törenleri de yer almaktadır. Bu tarzda yapılan etkinlik ve şöenler bu grupların üyelerinin bir araya gelmesini sağlarken bir yardımlaşma ve dayanışma örneği de sunmaktadırlar. Bizzat katıldığımız Denizli Afyonkarahisarlılar Derneği’nin yaptığı sünnet töreni şu şekilde olmuştur: Tören mesirelik alanda yapılmış, mehter akımının nevbeti ile başlamış, bir taraftan yemekler ikram edilmeye başlanmıştır. Sonra törene gelen Belediye başkanı, dernek başkanı vs. sırayla konuşma yapmışlar, çocukları tebrik etmişlerdir. Daha sonra gelen sanatçıların şarkıları ile tören devam etmiştir. Afyonkarahisar’dan gelen bir halk ozanı türküleriyle törene eşlik etmiştir. Sahneye en son mevlit okuyan hoca

çıkılmış Kur'ân'dan sureler ve mevlitler okumuş, töreni dua ile kapatmıştır. Daha sonra Denizli Belediyesince alınan bisikletler ve çeşitli hediyeler çocuklara hediye edilmiştir.

Resim 8: Denizli’de Afyonkarahisarlılar Yardımlaşma Derneği’nin tertip ettiği sunnet şöleninde Denizli belediye başkanı konuşma yaparken

Resim 9: Toplu sunnet şöleninden çeşitli görüntüler

2.3. Sunnet Töreni Hazırlıkları

Denizli yöresinde erkek çocuğu olan aile ekseriyetle sunnet törenine birkaç yıl önceden karar verir. En azından yılını tayin eder ki ona göre hazırlıklara başlasın.

Durum böyle olunca da sünnet törenine birkaç yıl varken yapılan hazırlıklarla birkaç ay ya da birkaç gün kala yapılan hazırlıkları birbirinden ayırmak gerekir.

Sünnet töreninin yapılacağı sene aşağı yukarı belli olduktan sonra aile yavaş yavaş birkaç yıl önceden hazırlıklara başlar. Tören genellikle evlerde yapıldığı için özellikle ev düzenlenmesi sünnet hazırlıklarının ilk sırasında gelir. Evin iç ve dış düzenlemelerinin yapılmasına birkaç yıl önceden başlanır. Evin mobilya ve beyaz eşyalarının yenilenmesi bir yıl önceden başlanan hazırlıklardandır. Sünnet töreninin kesin tarihi kesinleştirildikten sonra mekân veya aşçı ayarlanması törenden yaklaşık altı ay önce yapılır. Törene birkaç ay kala hazırlıklar hızlandırılır. Tören için alışveriş yapılmaya eksiklikler giderilmeye çalışılır. Ailenin törende giyeceği kıyafetler de birkaç ay önceden alınmaya başlar. Törene birkaç hafta kala ise törende ikram edilecek yemeklerle ilgili alışveriş aşaması tamamlanmış olur.

Sünnet ettin mi, ‘Gel beni gör demektir’ derler. Evlenme düğününde böyle olmaz ama, sünnet düğünü dedin mi “Gel beni gör”. Evini değiştirir, mobilyası, perdesi, halısı ne varsa değiştirilir. Her şey baştan aşağı yenilenir. Yani sünnet düğünü bir nevi gösteriştir (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Genellikle kadınlar sünneti bahane edip evi yenilerler (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

Sünnet töreni yapacak ailenin durumu iyiyse bir yıl önce mobilyaları ilk başta değiştirir. Eşyaları, koltuk takımları, beyaz eşyalar ne varsa yeniler. Bir yıl uzun bir zaman. Bir yıl öncesi olan hazırlık budur bence. Yoksa bizler bir ay öncesi kalktık. İki çekyat aldım bir de evleri boyadım. Bir de her yeri temizledim. Bizim hazırlık bu kadar. Bir buçuk, iki ayın içine sığdı yani. Aşçıları vs. yedi sekiz ay önceden tuttuk. Bir de oku derdimiz apayrı bir şey zaten. Oku Denizli’de çok ağır. Kağıt davetiye yok gibi bir şey. Yok havlusu, yok eteği, yok eşarbi. Hadi masrafını geçtim. Bir de dağıtması apayrı bir şey zaten. On beş gün içinde okuyu da dağıttık bitirdik. Biz okuları toplu dağıttık. Mesela senin kolunun ulaşabileceği yerlere, diğerinin kolunun ulaşabileceği yerlere o şekilde dağıttık. (Düğünlere götürüp oku dağıtıyorlar) Evet ama ben dağıtırken denk gelmedi öyle bir şey. Ama bizim sünnette oku dağıtanlar oldu (Şaziye Akman ile kişisel görüşme, 1 Eylül 2013).

Tören düğün salonunda yapılacaksa en az bir yıl öncesinden salonu kiralamak lazımdır. Zira tören yaz aylarında yapıldığı için salonda yer bulmak zor olacaktır. Yine tören evde olursa da yemekçi ve orkestranın da bir yıl kadar önce ayarlanması gerekmektedir.

Ev ile ilgili hazırlıklar bitip sünnetin yapılacağı mekân kararlaştırıldıktan sonra alışveriş aşamasına geçilir. Alışveriş aşamasında ise ilk sırayı davetiye Denizli'deki adıyla "oku" alır. Davetiyeliklerin alınması için önce bir davetiye listesi oluşturulur. Yakın, uzak bütün akrabalar; eş-dost, arkadaş, konu-komşu listede yazılıdır. Bu davetlilere alınacak davetiyenin niteliği belirlendikten sonra "oku" alışverişi yapılır. Zira "oku" yani diğer bir adıyla davetiye Denizli ve çevresinde çok önem verilen bir olgudur. Ayrıca ne kadar kişinin davet edileceğinin belirlenmesi ve hazırlıkların da bu doğrultuda yapılması esastır.

Alışveriş aşamasında ilk olarak "okuluklar" alınır. Daha sonra diğer malzemeler alınır (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012; Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012; Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Evler temizlenir, hazırlanır ondan sonra mobilyaları, eşyaları yenilenir; ondan sonra davetiyeler hazırlanıyor. Koyunu, yemekliği fasülyesi, pirinci alınır. Alış-veriş yapılır. Alışveriş aşamasında ilk olarak mobilyalar sonra davetiyeler alınır, en son kıyafetler alınır (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Oku alışverişinden sonra alışveriş aşamasında ilk sırada çocuğun sünnet kıyafetinin alınması gelir. Töreninin birkaç ay öncesinde sünnet kıyafeti alınabilir. Daha sonra anne-babanın ve ailenin diğer fertlerinin kıyafetleri alınarak kıyafet aşaması geçilir.

Alışveriş aşamasında üçüncü halkada sünnette ikram edilecek yemekliklerin alınması vardır. Eğer sünnette ikram edilecek yemek için gereken malzemeler aşçı tarafından getirilmeyecekse düğün sahibi bu yemeklikleri törenin bir hafta on gün öncesinde ayarlar. Davetli sayısı önceden belirlendiği için malzemelerin miktarları

aşçı tarafından aileye bildirilir aile de bu malzemeleri törenin yapılacağı zamana kadar temin etmiş olur.

Köyün yemekçisi gelip ev sahibinin davetli sayısına göre yemekliklerin miktarını düğün sahibine söyler, şu kadar pirinç alın, şu kadar koyun alın, der. Yemekçi söyler, ev sahibi alır. (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Sünnet töreni hazırlıklarının içinde en önemlisi ve en zahmetlisi şüphesiz düğün yemeği hazırlıklarıdır. Zira sünnet töreninin öncesinden sonrasına kadar aileyi en çok meşgul eden bu konudur. Düğün yemeği için eskiden sırasıyla düğün odununa gitme, ekmek unu öğütme, düğün ekmeği etme, düğüne birkaç gün kala sarma yapma, dolma doldurma, keşkeklik buğday dövme gibi hazırlıklar imece usulü yapılırdı.

2.3.1. Bayrak Asımı

Sünnet törenlerinde de tıpkı diğer geçiş törenlerinde olduğu gibi tören evi belli olsun diye törenin birkaç günü öncesinden bu eve Türk bayrağı asılır. Bayrağın asılması törenin başlangıcını ifade eder. Bayrak asımından itibaren tören evine misafirler gelip gitmeye başlar. Özellikle tören yapacak ailenin yakın çevresi tören öncesi hazırlıklarda aileye yardım etmek için gelir gider.

Düğün evinin damına asılan bayrak, çeşitli renklere basma ve krepler düğünün çıktığına işaret eder (Denizli İli Yıllığı 1967, 1968: 143).

Bayrak asımı eğer dübek döğölmeye gidilecekse keşkek için bayrak bir gün evvel asılır ya da keşkek dövüleceği zaman asılır. Şimdi keşkeklik buğday hazır alınıyor. O yüzden düğün gün bayrak asılıyor. Eskiden büyük düğünlerde bayrak bir hafta evvelden asıldığı olurmuş. Eskiden bir hafta on gün hazırlık yapıldığı için bayrak da asılmış. İşte düğün odunundan geldikten sonra o “toyrağ”⁹ asıldı mı bayrak da asılmış. Zaten keşkek dövümü filan düğünün içinde bak. Odunu getiriyorsun keşkeği dövüyorsun bunlar düğünün içindedir (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

⁹ Eskiden düğünlerde düğün alayının en önünde taşınan çeşitli bez, mısır patlağı, portakal, elma gibi çeşitli ürünlerin asıldığı bayrak çeşidi. Kaynak kişinin anlatımına göre bu toyrağın ucunda bir elma olurmuş bunu silahla düşüren kişiye düğün sahibi ödül verirmiş.

Sünnet düğününde bayrak ekme olacağı zaman asılır. O bayrak asıldığında konu komşu görür, ekmeğe başlamışlar diyerek gelirler. Düğünden iki ya da üç gün evvelden ekme edilir (Kiraz Karahan ile kişisel görüşme, 7 Ekim 2013).

2.3.2.Sünnet Odası

Sünnet odası süsleme de törenin birkaç gün öncesinde yapılan hazırlıklardandır. Sünnet odası olarak genellikle anne babanın yatak odası ya da çocuğun odası hazırlanır. Sünnet odasını süslemek için önceden aksesuarlar alınır. Ayrıca anne, çeyizinden olan veya sonradan işlediği dantelleri, oyaları, kanaviçeleri hazır bulundurur. Sünnet odasının hazırlanacağı gün anne bunları çıkartır. Akrabalar kadınlar, teyze, hala, yenge ve komşu kadınlar odanın hazırlanmasına yardım ederler. Sünnet odasının perdesi, yatak örtüleri özenle seçilir. Dantel ve işlemeler sergilenir. Alınan aksesuarlarla, balonlarla ve “maşallah” yazılarıyla sünnet odası süslenir.

Oda süslemesinde konu komşu kadınlar gelir. İşgüzarlar olur biliyor musun her mahallede. Bizim kız şu şöyle yapalım, şurası şöyle olacak gibi öneriler verirler. Bazıları her düğünün işgüzarıdır. Getir bakalım şu ördüğün çeyizleri der. Birkaç gün öncesinden odayı hazırlarlar. Ama adamın evi darsa sünnet odası hemen düğünden bir saat önce hazırlanır. Ama müsaitse yeri daha evvelden de hazırlanabilir. İsteyen çocuğun yanına takı yastığı koyabilir. Bazıları da çocuğun yakasına iğneler takılır. (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Resim 10: Bir sünnet odası

Sünnet odası sünnet çocuğunun annesinin dantel, oya, kanaviçe gibi hünelerinin sergilendiği mekândır. Dolayısıyla annenin el emeği göz nuru yaptığı işlemler, süslemeler sünnet düğününde ortaya dökülür ve sünnet odasında sergilenir. Bu işlemler annenin çeyizinden olabileceği gibi sünnet töreni için özel yapılmış işlemler de olabilmektedir.

Resim 11: Sünnet odasında yüklük kısmına döşenmiş dantel ve kanaviçeli yastıklar ve aralarında oyalanmış yazmalar

Sünnet törenini evinin bahçesinde yapan bazı aileler sünnet odası süslemek yerine sünnet karyolasını süsleyip evin bahçesine de koyabilmektedir. Ancak bu gelenek Denizli ve çevresinde pek rastlanan bir durum değildir. Nadir de olsa bu duruma rastladığını söyleyen kaynak kişiler olmuştur.

Sünnet odası hazırlama oldukça yaygın bir gelenektir. Fakat son yıllarda sünnet işleminin tören günü değil de tören öncesi bir günde yapılması ve gelen davetlilerin de bunu biliyor olması hasebiyle sünnet odası hazırlama geleneği sekteye uğramıştır. Ancak bu geleneği sembolik de olsa yaşatanlar vardır.

Resim 12: Eski sunnet törenlerinde hazırlanan bir sunnet odası (www.facebook.com/groups/399146130112432/photos/)

Odanın süslemesine yakın akraba kadınları, görümceler veya kız kardeşler yardım eder. Oda süslemek pek zaman almıyor ama bir arada olmak zevkli oluyor. Yemek yeniyor, süsleme yapılıyor, başka neler yapılacak onlar konuşuluyor bir arada olunuyor. Bu dantel ve süslemeler eskiden daha önemliydi ama şimdi pek konmuyor artık. Eskiden incelerlerdi dantelleri işlemeleri. Hünerymiş veya hünersizmiş derler (Adeviye Gencer ile kişisel görüşme, 01 Ekim 2013).

Her törende sunnet odası hazırlanmasa da çoğunlukla sunnet odası hazırlanır. Sunnet odası hazırlamak o gün için sunnet çocuğuna verilen bir kıymet ve bir hediyedir. Törene önem verildiğini özen gösterildiği anlaşılır (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

2.3.3. Sunnet Çocuğunun Kıyafeti

Sunnet töreni için çocuğa alınacak sunnet kıyafeti de önemli bir husustur. Zira bu gün çocuğun günüdür ve çocuğun en güzel şekilde giydirilip ortaya çıkarılması gerekir. Sunnet çocuğunun kıyafeti törenden birkaç hafta önce alınması gerekir. Sunnet çocuğu gelişme çağında olduğu için kıyafet törene yakın bir zamanda alınır. Sunnet töreni yapacak anne-baba çocuğunu da alarak mağazaya gider ve

çocuğuna yakışan en güzel sünnet kıyafetini maddi imkanları doğrultusunda almaya çalışır.

Sünnet kıyafeti için herhangi bir renk tercihi yoktur. Mavi, lacivert veya krem renkte olabilir. Önemli olan çocuğa yakışması ve çocuğun da kıyafeti beğenmesidir. Günümüzde imkanların gelişmesine bağlı olarak sünnet kıyafetlerinde de çeşitlilik artmıştır. Ancak sünnet kıyafetlerinin günümüzde de en çok tercih edileni “prens kıyafeti” dediğimiz pelerini, şapkası, maşallah yazılı kuşağı ve bastonu olan takımlardır.

Takım olarak satılan süslü şapkası, pelerini, bastonu ve “maşallah” yazılı kuşağı bulunan elbiseler alınır (Denizli 2001 Kültür Değerleri 2001:134)

Sünnet çocuğunun giyimi ailenin ekonomik durumuna göre değişkenlik gösterir. Genel olarak başında “Maşallah” yazılı sünnet takkesi, yeni takım elbise ve üzerinde “Maşallah” yazılı şerit, altında beyaz gömlek, omzuna grepler ve poçu bağlanır (Gölgöçen 1997: 49, Verim 2001: 37).

Sünnet kıyafetleri, simli, nakışlı, süslü ve parlak kumaşlardan yapılmış kıyafetlerdir (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme 23 Ağustos 2012; Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

Resim 13: Pelerinli sünnet kıyafetleri

Sünnet kıyafeti genelde beyaz renkte alınır, üzerinde maşallah yazılı kuşaklar olur. Şimdi artık kıyafetler de çok değişti çeşitler arttı. İlk bildiğimiz pelerinli kıyafetler de hala var ama kaftanlar daha çok tercih edilmeye başlandı (Faden Kayış ile kişisel görüşme, 17 Aralık 2012).

Son yıllarda imkanların gelişmesi ve sünnet kıyafetlerinde çeşitliliğin artmasına paralel olarak ailelerin de tercihlerinde değişimler olmuştur. Bu tercihlerin değişmesinde en güzeli ve en yeni çıkan modelini alma tutkusunun yanında ailenin dünya görüşü de etkili olmaktadır. Zira bazı aileler pelerinli kıyafetleri batının prens kıyafetlerinin taklidi olduğunu düşünmektedir. Araştırmacı-yazar Hasan Kallımcı ile elektronik ortamda yaptığımız görüşmede torunları sünnet olurken sünnet kıyafeti seçimini şöyle anlattı:

Torunlarım Eren ve Eralp okulun 2012 yazında bir salonda yapılan sünnet töreninde, giydikleri padişah kıyafetleri. Batının prens kıyafeti yavaş yavaş terk edilerek bu kıyafetleri tercih edenlerin sayısı çoğalıyor. Geçen yaz mevsiminde iki torunum sünnet oldular. Öğretmen olan anne ve babaları, özel sultan kıyafeti giydirdiler; Avrupa'nın prens kıyafetinin çocuğa giydirilmesi böylece önleniyor. Bazı aileler sultan kıyafetini tercih etmeye başladılar (02 Ocak 2012).

*Bizim küçük adamlar büyümek istiyorlar,
sünnet düğünlerine sizleri bekliyorlar.*

*Feritah Selen - Ahmet
OKUL*

*Nevrisal - Hasan
KALLIMCI*

*Ümmühan - Esat
OKUL*

*08.07.2012 Pazar Saat: 15.00-18.00 arası
DEDA Düğün Salonu (Salon-3 VIP)
(Ankara Yolu Üzeri / Denizli)*

Resim 14: Şehzade kıyafeti olarak tabir edilen bir sünnet kıyafeti

Resim 15: Şehzade kıyafeti şeklinde tasarlanan sünnet kıyafeti

Günümüzde kıyafetlerde de değişiklik olmaya başladı. Bu kaftanlar çıkınca. Eskiden sadece pantolon, gömlek üzerine pelerin ve şapka idi. Bunlar pantolon, gömlek, papyon filan olduğu için batının kıyafetleri idi. Biz geleneksel olsun diye kaftanı tercih ettik. Şimdi Arap elbiseleri gibi fes ve uzun elbise giyenler de var. Başında kahverengi fes, üzerinde beyaz elbise vardı. Tören günü giymişlerdi. Ailenin dinî durumuna göre de değişebilir. Her şeyde olduğu gibi (Adeviye Gencer ile kişisel görüşme, 01 Ekim 2013).

Sünnet kıyafetleri konusunda yaşanan bu değişim ve dönüşümü gerek bilginin hızla yayılması gerek geçmişe özlem gerek de tarihi işleyen televizyon dizilerinin etkilerine bağlamak mümkündür.

Araştırmalarımızda öğrendiğimiz kadarıyla eskiden sünnet törenleri bu kadar yaygın olmadığı için ya da bu kadar önemsenmediği için sünnet kıyafetlerine de önem verilmiyordu. Çünkü sünnet törenini genelde köyde maddî durumu iyi olan bir kişi yapıyor köydeki diğer fakir çocukları da kendi çocuğuyla birlikte sünnet ettiriyordu. Ya da köye gelen bir sünnetçi köy odasında köydeki bütün çocukları sünnet edip gidiyordu. Dolayısıyla sünnet kıyafeti olgusu da yoktu. Zamanla

törenlerin yaygınlaşması, insanların birbirlerinden göre göre bu adetleri öğrenmiş olması nedeniyle kıyafetler de törenlerin vazgeçilmez unsuru olagelmıştır.

Eskiden sünnet kıyafeti bu kadar yaygın değildi. Toplu sünnet olduğu için kıyafet alınmazdı. Adam zaten kıyafet alacak durumda olsa sünnet düğününü kendisi yapardı. Fakir çocukların yanında sünnet düğününü yapan kişi çocuğuna kıyafet giydirse de olmazdı. Çoğunlukla temiz bir takım elbise giyerlerdi (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

2.3.4. Sünnet Çocuğunun Annesinin Hazırlıkları

Sünnet töreni hazırlıklarında başaktör sünnet çocuğunun annesidir. Anneler genellikle törene karar verilmesinden son aşamasına kadar bütün detayları düşünür ve gerekli düzenlemeleri yapar. Evde iş bölümü yapar ve ailenin diğer fertlerine yapılması gerekenleri söyler. Babayı yapılması gerekenler konusunda yönlendirir. Ayrıca evle ilgili düzenlemeler de anneye aittir. Evde değişmesi gereken mobilya ve eşyaları belirler ve bunların satın alınmasını sağlar. Oya, kanaviçe, yatak örtüsü gibi işlemleri sünnet odası için önceden hazır eder. Davetlileri listeler, davetiye ve okuları ayarlar.

Sünnet çocuğunun annesi okuları ayarlar, evleri temizler her şeyle anne ilgilenir. Oda süslemede de anne değil de daha çok hala kızları, amca kızları yani en yakın kişiler ilgileniyor. Anne zaten o anda burnunun önünü göremiyor telaştan (Şaziye Akman ile kişisel görüşme, 1 Eylül 2013).

Çocuğun annesi oyalı yazmalarını, dantellerini, yatak örtülerini, kırmızı takı yastığını hazır eder (Adeviye Gencer ile kişisel görüşme, 01 Ekim 2013).

Sünnet çocuğunun annesi daha çocuk büyümenden dantelini, oyasını yapar ya da başkasına yaptırır. Sünnet çocuğunun odasının eşyalarının alınması ve süslenmesi da annesine aittir (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

2.3.5. Sünnet Çocuğunun Babasının Yaptığı Hazırlıklar

Sünnet çocuğunun babası sünnet töreni hazırlıkları aşamasında anne kadar etkin değildir. Gerek baba işte çalıştığından gerekse anneler kadar ayrıntılı

düşünemediğinden olsa gerek sünnet çocuğunun babaları anneler kadar yorulmaz. Baba malum olacağı üzere daha çok alım-satım işlerinde anneye yardım eder. Gerekli parasal kaynağı sağlar. Anne sünnet ile ilgili tüm ayrıntıları düşünmüş olduğundan babaya pek fazla sorumluluk düşmez. Baba, daha çok eşinin dediklerini yapmakla görevlidir. Salon kiralama, aşçı ve orkestra ayarlama, alışveriş yapma, araba süslememe gibi dış konularla baba ilgilenir. Ancak bu konularda bile anne söz sahibidir ve genellikle baba ödemeyi yapan kişidir.

Baba yemeklik alır, alışveriş yapar. Daha çok maddiyatla ilgilenir. Bütün alım satımı baba yapar (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012; Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012; Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

O paradan haber versin” (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

2.3.6. Sünnet Töreni Yemekleri ve Hazırlıkları

Geçmişte gerek sünnet törenlerinde gerekse mevlit, evlenme töreni gibi diğer merasimlerde yemekçi tutulmaz törenin hazırlık aşamasından törenin bitiş aşamasına kadar bütün işler komşu ve akrabalar tarafından imece usulüyle yapılırdı. Bu törende yardım eden kişiler gönüllü olarak bu işi yaparlardı çünkü bilirler ki bu işler “parayla değil sırayla”ydı ve bu yüzden de bütün törenlerde birlik olunur, bütün işler işbölümü yapılarak halledilirdi. “Öyle ki konu komşu herkes üzerine düşeni yapmak için uykuyu düneği terk eder elbirliği ile düğünün her aşaması atlatılırdı” (Denizli İli Yıllığı 1967 1968: 143).

Düğün hazırlıklarının yoğunlaştığı özellikle son bir hafta kala komşu kadın ve akrabalar: “Haydi gidelim de filan kişinin yapılacak işi varsa yardım edelim, kar yağdığı gün tozar, düğün el ile harman yel ile” gibi sözlerle birbirlerini teşvik edip düğün evine yardıma giderlerdi. Törenden yaklaşık on gün önce tören evine bayrak asıldıktan sonra köy kadınları yufka ekmek yapmakla işe başlar zira işin en zahmetli kısmı burasıdır. Daha sonra fasulye ve buğdayları ayıklanır, birkaç gün önce ise sarma sarılır, patlıcan kurusundan dolma yapılırdı. Keşkeklik buğdayların dövülmesi, oduna gidilmesi, davarların kesilmesi gibi işler ise köyün erkeklerince yapılırdı.

O zamanlar yufka yapılıyordu. Böyle fırınlar da yoktu. Kadınlar imece yani yardımlaşma usulü yapardı. Düğün odununa gidilirdi kuru odun getirilirdi. Haliyle bu işler toplu olduğu için içinde eğlenceler de olurdu. Düğün odununa gidiyorlar, mevlit odununa gidiyorlar haliyle kalabalık olduğu için bir eğlence de oluyordu. Dümbeleklerle, sazlarla, davullarla bu oduna gidenler karşılanırdı. Oduna giden kişilere çerez dağıtırlardı (İsa Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Bu hazırlıkların bazıları günümüzde kısmen de olsa bazı köy ve kasabalarda nadir olarak görülmektedir. 2012 yılında kasabada katıldığımız ve birkaç gün öncesinde de yakından takip ettiğimiz kadarıyla düğün sahibinin kadın komşularının toplanıp keşkeklik buğdayı ayıkladığına şahit olduk. Fakat bu buğday dövülmüş olarak alınmıştır. Yani eskisi gibi keşkeklik buğday dövme gibi bir tören yoktur.

Resim 16: Denizli Çal ilçesi Süller Kasabası törenden birkaç gün öncesi imece usulü keşkeklik buğday ayıklanması

2.3.6.1.Araç ve Gereçlerin Toplanması

Kaynak kişilerden öğrendiğimize göre eskiden sünnet yemeği için kullanılacak araç gereçler, tabak, tencere, kazan, çatal, kaşık, bardak, tepsi, sini, sofrası vs. de köylülerden ve konu komşudan toplanır düğün süresince kullanılır ve düğünden sonra da bu araç gereçler yerine iade edilirdi.

Köyün içine bir gün önceden çıkılır; sofraya mendili, tabak, çatal, kaşık, zini vs. toplanırdı. Hatta eskiden bu araç gereçler mevlid ve düğün yapanlara ödünç verildiği için bazı kaşık, tabak, çatal, zini gibi eşyalara kaybolmaması için işaret konurdu (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

2.3.6.2. Düğün Odunu

Düğün yemeği hazırlamak için, yemek pişirilecek kazanların altında odun ve diğer yakacak hazırlığı ilk sıradadır. Bu hazırlık gençler veya aile yakınları tarafından gerçekleştirilir:

Düğün süresince yakılacak odun, köyün gençlerince imece olarak dağdan getirilir. Oduna gidecek gençler merkeplerini alarak sabahleyin erkenden düğün evi önünde toplanırlar. Sabah yemeğini burada yiyip davul zurna ile köy dışına kadar uğurlanırlar. Yolun ötesi şarkı, türkü söylenerek katedilir. Düğün odununa genellikle odun dağına yakın köylerde gidilir. Düğün sahibi hatırlı kişi olup olmasına göre giden eşek sayısı az veya çok olur (Denizli İl Yıllığı 1967, 1968: 143).

Köyün gençleri toplanır, eşeklerle birer yük odun getirirler. Evlenme düğünlerinde bu düğün odunu eğlenceli olurdu ama sünnet için oduna gidildiğinde pek fazla davullu zurnalı eğlenilmezdi. Onlara yemek yedirilir, boyunlarına yazmalar atılırdı (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Odonlar getirilirken eğlenceler yapılıyordu. Sünnet edecek aile oduna gidenlere yemek hazırlardı, yani oduna giden gençler yemeklenirdi, eğlence edilirdi. Düğün evi bu gençlere hediye olarak sigara alıverirdi. Davul gelmezdi ama yemek içmek işte bir arada eğlence oluyordu. Traktörlerin olmadığı ilk zamanlarda eşeklerle getiriyorlardı (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Sünnetler için düğün odununa gidilirken eğlencelerin yapılıp yapılmadığı konusunda kaynak kişilerin verdiği bilgiler çelişkilidir. Biz daha önceleri sünnet törenlerinin birer mevlid gibi dinî tören olarak değerlendirilip eğlence yapılmadığı kanısındayız. Fakat günümüzde kına gecelerinde yapılan davullu, zurnalı, çalgılı eğlenceler düşünülürse şu tespitite bulunabiliriz ki; eğer şimdi sünnet düğünü odununa gidilmiş olsaydı davullu zurnalı eğlenceler yapılması da abes karşılanmazdı.

2.3.6.3. Düğün Ekmeği

Düğün odununun hazırlanmasından sonra ikinci önemli hazırlık düğünde yenecek yufka ekmeği hazırlığıdır. Bu da aile ve komşu kadınlar tarafından ortaklaşa yapılan bir hazırlık olup düğünden önce yapılıp uygun bir yerde saklanır. Daha eski dönemlerde, Menderes Nehri kenarında bulunan değirmenlere gidip yufka ekmeğinin ununu hazırlama işi de vardır (Ekici 2006: 477).

Eskilerde hısım akraba sünnet ekmeği edilecek diye çağırılırdı. Düğünün bir hafta öncesi ya da birkaç gün öncesi bir iki yığın düğün ekmeği yufka yapılırdı. Bu düğün ekmeğinin üç, dört gün hatta bir hafta sürdüğü olur. Önceden somun ekmeği olmadığı için bu ekmeklerin hepsi biterdi. Günümüzde ekmekler hazır alınır (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012; Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012; Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

Düğün ekmeği ve düğün yemeği hazırlıkları komşu ve akraba kadınlarınca yapıldığı için düğün sahibi yapılan yardımlar karşısında minnetini göstermek için yardıma gelen bu kişilere çeşitli hediyeler verir. Bu hediyeler basma, havlu, yazma gibi “oku” olarak dağıtılan malzemelerden olabilir:

Un çuvallarının üstüne iki metre basma konur, un çuvalını ilk açan o basmayı alır. Kim un çuvalını açarsa basmayı o alır. Basma almak için sabahleyin erkenden gidilir. “O basmayı ben alayım” diye. Çuvalın ağzına yazma bağlandığı da olur. Yine birkaç gün kala sarma sarılırdı. Sarma saranlara da yazma, eteklik verilirdi. Sarma sarma sırasında eğlenceler yapılır, şaka olur, mani söyleyen olur, şakalaşılır, gülüşülür (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

2.3.6.4. Keşkek Dövümü

Denizli yöresinde “keşkek” ile “düğün” merasimleri o kadar özdeşleştirilmiştir ki büyükler evlilik çağı gelmiş gençlere ya da sünnet çağı gelmiş çocuklara “Senin düğününü ne zaman yapacağız?” demezler “Senin keşkeği ne zaman yiyeceğiz?” derler. Keşkeğin düğünlerde özel bir yeri vardır. Bu yüzden hem keşkeklik buğday yapımında hem de keşkek piştikten sonra keşkek ile ilgili birtakım uygulamalar düğün evlerinin vazgeçilmez adetleridir. Keşkek dövmeye eğlence ile

gidilmesi, keşkeğin piştiği kazanın kapağının merasimle açılması bu uygulamalardandır.

Sünnette keşkek dövmeye gidilirdi. Keşkek davulcuyla dövülürdü. Bir yerde davulcu çalar, bir yerde buğdayı dibekte gençler döver, bir yerde de oyun oynarlardı. Böylece üç grup olurdu. Sünnet çocuğu da süslenir o da keşkek dövümüne giderdi. Hazır dövülmüş buğday olsa bile bu adeti yerine getirmek için adet kadar dövülürdü yani. Eskiden hazır yoktu ama bir hafta önce adam dövüp hazırlardı keşkeği. Adet yerini bulsun diye de keşkek dövümüne giderlerdi (Kiraz Karahan ile kişisel görüşme, 7 Ekim 2013).

Bu yemeklerin arasında keşkeğin özel bir yeri vardır. Keşkeklik arı buğday önceden hazırlanır. Düğünün başladığı gün delikanlılar davul zurna ile keşkeğin dövüldüğü dibek taşına giderler. Keşkeklik buğday burada gençler tarafından dibekte ikişer ikişer ikişer özel temposuyla dövülürken diğer gençler orada davul zurnayla çeşitli oyunlar oynarlar. Dövülen keşkek düğün evine götürüldükten sonra keşkek kazanları kaynamaya başlar. Düğün bitiminde “Bu düğünün de keşkeği yendi” demek suretiyle düğünün bittiği ifade edilir (Denizli İl Yıllığı 1967 1968: 144).

2.3.6.5. Sarma Yapımı

Düğünlerde sarma yapımı Denizli'nin tüm ilçe ve köylerinde olmasa da üzümçülüğün gelişmiş olduğu bazı beldelerinde düğün yemeklerinin vazgeçilmezi olmuştur. Günümüzde düğünlerin kalabalık olması ve bu işin de zahmetli yönleri düşünüldüğünde sarma yapımı neredeyse hiç rastlamadığımız bir gelenektir.

Eskiden kazanlar dolusu sarma sarılırdı. Düğün olduktan sonra bütün törenlerde sarma vardı. Sünnette de sarma sarılırdı. Hele bizim Baklan'da çok meşhurdu. Göce dediğimiz buğday yarması ile sarılırdı (Kiraz Karahan ile kişisel görüşme, 7 Ekim 2013)

2.3.7. Sünnet Töreninin Yapıldığı Mekânlar

Denizli yöresinde geçmişten günümüze sünnet törenlerinin en yaygın olarak yapıldığı mekân evlerin önü veya bahçesidir. Özellikle birkaç senedir düğün salonlarında yapılan sünnet törenlerinde artış görülse de sünnet törenini evde yapmayı tercih edenlerin sayısı fazladır. Bunda sünnet töreninin bir çeşit mevlit

kabul edilmesi ve sünnet yapacak kişilerin evde mevlit okunmasının sevap kabul edilmesi inancı yatmaktadır.

Evlerin önünde yapılan sünnet törenlerinde genellikle evin önüne bir çadır kurulur. Çadırın altına kiralanmış olan masa sandalyeler yerleştirilir. Tören bu çadırın altında yapılır. Misafirlere burada ağırlanır, yemekler burada ikram edilir.

Resim 17: Denizli Babadağ ilçesinde evin önünde yapılan sünnet töreni (<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=159209720947640&set=pb.100005758390765.-2207520000.1459074141.&type=3&theater>)

Sünnet törenini mekân kiralayarak yapmayı tercih edenler genellikle maddi durumu çok iyi olanlar yada şehrin merkezi yerlerinde oturup da evin önünde tören yapamayacak kişilerdir. Kiralan mekânlarda sünnet töreni yapmak aileyi daha az telaşa sokacağı gibi belli bir mekân olduğundan davetliler tarafından bulunması da daha kolay olacaktır.

Eskiden de evlerin önünde yapılırdı şimdi günümüzde de evlerde yapılıyor. Adam zengin ise evini batırtmamak, evine çağdırmamak için düğün salonu kiralar. Apartmanda oturanlar da düğün salonunda yapabilmektedir (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Sünnet törenleri için kiralanan mekânlar: Düğün salonları, restoranlar, çay bahçeleri, küçük eğlence mekânları, okul bahçeleri gibi mekânlardır. Son yıllarda okul bahçelerinde yapılan törenlerin de sıklığı artmıştır.

Resim 18: Denizli Babadağ ilçesinde Okul Bahçesinde Bir Sünnet Düğünü

www.facebook.com/groups/399146130112432/?fref=ts

2.3.8. Sünnet Törenine Davet Aşaması

Denizli yöresinde sünnet töreni öncesi hazırlıkların en önemli kısımlarından birini de sünnet törenine davet aşaması oluşturmaktadır. Denizli yöresinde sünnet törenine davet, yerine göre törenin bir ay öncesi kadar başlamaktadır. Özellikle uzaktaki tanıdık ve akrabalar bir ay öncesinden telefonla davet edilir. Törene davet aşaması bu bakımdan uzaktan yakına doğrudur. Öncelikle uzaktaki akrabalara davetiyelerin ulaşması esastır. Tören yapacak aile bulunduğu mahalleyi en son davet eder. Bu en son davet aşaması ise yaklaşık törenin bir hafta öncesidir. Törenin bir gün öncesine kadar davet etme aşaması sürebilmektedir. Çünkü ne kadar dikkat edilirse edilsin sonradan hatırlananlar mutlaka çıkacaktır.

2.3.8.1. Sünnet Davetiyeleri

Denizli yöresinde sünnet törenine davet aşamasında dağıtılan davetiyelere “oku” adı verilir. “Oku” kavramının düğünü okumak, düğünü duyurmak anlamlarından türeildiğini düşünmekteyiz. Yine törene davet etmek için davetiye dağıtmaya “okulamak” ya da “oku dağıtmak”, törene davet edilenlere “okucu” adı verilir. Yine verilen “oku” karşılığı götürülen hediyelere “oku karşılığı” ya da “oku” adı verildiği de olur.

Düğün veya sünnet öncesi davetiye yerine dağıtılan çorap, mendil vs. oku olarak adlandırılır (Kınaç 2010: 394).

Sünnet töreninde “oku” olarak dağıtılanlar geçmişten günümüze çeşitlilikler arz etmiştir. Daha eski zamanlarda Denizli ve çevresinde “oku” olarak sabun, kibrit gibi küçük hediyeler dağıtılırken günümüze yakın zamanlarda havlu, “eteklik” adı verilen basma, çorap, sofrası bezi gibi tekstil ürünleri dağıtılmaya başlanmıştır. Denizli’de özellikle 80’li ve 90’lı yıllarda tekstil sanayisinin gelişmesi bu geleneğin kökleşmesinde etkili olmuştur. Günümüzde halen kırsal kesimlerde ve geleneklerin sürdürüldüğü küçük mahallelerde havlu ve basma dağıtma geleneği sürdürülmektedir.

Eskilerde yani yaklaşık kırk elli yıl öncesinde hoparlörle düğüne davet edildiği de görülmektedir. Düğün günü hazırlıklar tamamlandı yemekler pişirildikten sonra hoparlörle “Filancı kişinin sünnet düğünü vardır buyurun gelin!

Çocuğunu kestirmek isteyen varsa getirsin!” diye köylü çağırırdı (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Denizli’de “oku” dağıtımı geleneği ilçeden ilçeye, beldeden beldeye köyden köye de çeşitlilik göstermektedir. Çeşitli ilçe, belde, köy ve kasabalarda “oku” ile ilgili çeşitli gelenekler oluşturulmuştur. Örneğin hiç “oku” dağıtımı yapmayan yalnızca hoparlör ile davet eden belde ve köyler olabildiği gibi okuya çok önem verip çok pahalı “oku”lar dağıtan ilçe, belde ve köyler vardır. Yalnızca kağıt davetiye dağıtan yerler olabildiği gibi nadiren “ekmek”, “sabun” dağıtımı yapan yerler de vardır. Şüphesiz bunda söz konusu beldenin ekonomik kalkınması birinci derecede etkilidir. Yine belde halkının tutumu da bunda etkili olan sebeplerdendir. Zira oku geleneği bir veya iki kişi tarafından bozulabilecek bir olgu değildir. Dağıtılan “oku”lar bir çeşit hediye niteliğindedir. Düğün sırası gelen kişiler de önceden bu hediyeleri aldıkları için altta kalmak istemezler ve önceden kendilerine ne “oku” gelmişse onu vermeye gayret ederler. Törenin kalabalık ve ihtişamlı geçmesi de dağıtılan okulara bağlıdır.

Sünnet töreni yapacak aileler davetiye listesini hazırlarken kime hangi okuyu vereceğini de belirler. Bu doğrultuda oku olarak dağıtmak üzere “eteklik” diye tabir edilen basma, sofrası bezi, yazma, havlu, çorap gibi ürünlerden sayısıyla alır. Bundan sonra okulukların paketlenmesi gelmektedir. Kime ne verileceği belli olduğundan okular ayrı ayrı hediye paketine konur ya da gazeteye sarılır. Üzerlerine düğünün tarihini ve adresini belli eden bir not yapıştırılır. Davetli isimleri de okuların üzerine yazıldıktan sonra okuların dağıtılması aşamasına geçilir.

Davetlilere verilecek okuların belirlenmesinde de belirli kaideler söz konusudur. Zira verilecek okunun türü davetlinin tören yapacak aileye olan yakınlığına göre değişir. Örneğin; çok yakın akraba ise aynı aileye hem basma ve hem gömlek bir arada verilir. Hala gibi teyze gibi olanlara basma verilir. Dayı, amca gibi olanlara gömlek verilir. Ebelere has örtme denilen sarı bir dastar verilir. Dedelere gömlek verilir. Komşulara genelde basma (eteklik) verilir. Uzakta olanlara havlu, yazma, çorap, kağıt davetiye vs. dağıtılır.

Gözlemlerimize ve araştırmalarımıza göre Denizli yöresinde genel olarak en çok dağıtılan okuntu havludur. Havlunun maliyetinin ucuz olması ve herkese verilebilecek bir okuntu türü olduğu için okuntu olarak en çok satın alınan da havludur.

Resim 19: Buldan'da dokunmuş ve dağıtılmış bir sünnet davetiyesi (<http://www.buldangokcetekstil.com/default.asp?git=8&type=product&id=304&place=0>)

Gözlemlerinize göre son derece özenli, süslü bir şekilde hazırlanmış, bastırılmış ve başka yörelerde tek başına davetiye olabilecek süslemeli kağıt davetiyeler zarfla birlikte basma veya havlunun arasına konarak dağıtılır. Tarihi bildirmek için bile havlu ve basmanın yanına süslemeli kağıt davetiye konur. Bazen basit kağıtlara düğünün yerini ve tarihini belirten yazılar yazılır ve havlu ya da basmaya iğne ile iliştilir. Böylece kağıt davetiye masrafına girilmemiş olur. Ama her halükârda süslemeli kağıt davetiye de bastırılır. Bu süslemeli kağıt davetiyelerin bir kısmı uzaktaki kişilere, düğünü yapan ailenin uzaktan tanıdığı bir kişiye, ebeveynlerin iş yeri arkadaşlarına vs. gönderilmektedir.

Araştırmalarımız ve gözlemlerimize göre, kağıt davetiyeye Denizli yöresinde önem verilmemekle birlikte günümüzde neredeyse her sünnet edecek aile bu kağıt davetiyelerden bastırmaktadır. Bastırılan kağıt davetiyeler basma, havlu, sofrası bezi, gömlek gibi okuların yanına konmaktadır. Oku, Denizli yöresinde öyle önem verilen bir konudur ki, kağıt davetiyelere davetiye gözüyle bakılmaz. “Bunlar davetiye olarak

görülmez, tarihi belirtmek için kağıt davetiye diğer okunun yanına konur” (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Denizli ve çevresinde “kağıt davetiye”yi hiç yerine korlar, “Gitsek de olur, gitmesek de. Kağıt değil mi at sobaya gitsin.” denir. “Kağıt davetiye”ye olumlu bakılmaz. Gitmesek de olur, derler (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012; Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012). “Bir kağıt okuya mı gideceğim ben” derler. Hele köylerde “kağıt oku” hiç kabul görmez (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012). Kağıt davetiye oku olarak görülmez. “Kuru Kâğıt” olarak adlandırılır (Muhammet Kahraman ile kişisel görüşme 15 Temmuz 2013). Kağıt davetiye verilen kişiler düğüne gitmezler (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

Gönderilen davetiyenin kağıt olmasına özellikle kırsal kesimden şehre göç etmiş, geleneklerini hala yaşatan, küçük ve herkesin birbirini yakından tanıdığı mahallelerde oturan kimseler dikkat etmektedir. Bunun tersine apartman kültürünün hakim olduğu, insanların birbirlerini uzaktan tanıdığı ve daha resmî ilişkilerin olduğu çevrelerde davetiyenin kağıt olup olmamasına bakılmaksızın düğüne iştirak edilir. Zaten günümüze gelindikçe diğer küçük mahallelerde oturan genç aileler de sünnet düğününde davetiye için ağır masraflara girmeden kağıt davetiye bastırarak düğünlerini yapmaktadır. Öyle görülüyor ki davetiye olarak basma ve havlu dağıtımı on beş yirmi yıl içerisinde giderek yok olacak ya da seyrek de olsa devam edecektir.

2.3.8.2. Davetiyeyi Dağıtanlar

Denizli genelinde “oku” dağıtan özel kişiler yoktur. Okuyu sünnet çocuğunun anne-babası ve anne babası dağıtır. Oku dağıtımına bazen çevreyi iyi tanıyan bir komşu ve akraba kadın da iştirak eder. Sünnet çocuğunun “oku” dağıtımına katılması gelenek değildir. Az da olsa Denizli’nin bazı bölgelerinde para veya hediye karşılığı “oku” dağıtan çevreyi iyi tanıyan özel kişiler vardır. Küçük yerleşim yerlerinde özellikle köylerde bu gelenek yaşatılabilmektedir. Buralarda okuyu dağıtan kişi erkektir ve bulunduğu çevreyi çok iyi bilen biridir. “Okuyu dağıtan bu kişiye emeğinin karşılığı olarak belirli bir ücret ödenir” (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

Davetiye dağıtmasa da törenin duyurulması ve misafirlerin karşılanması esnasında “debildek” adı verilen çalgı aletini çalarak düğüne davet eden “debildekçi” araştırma sahamızın II. bölgesi olan Tavas ve Kale ilçelerini içine alan bölgede karşımıza çıkmaktadır. Debildekçi Mesut Tıraş’tan öğrendiğimize göre “debildek” çalma da bir davettir.

Çalmanın şeysi şu; bir toplantı, çocuğun bir akrabası ondan sonra davetlilerin yemekli bir mevlit. Bu da millete duyuru.(Bir çeşit davet gibi değil mi?) Tabi sünnet düğününe davet. Orada bir toplantının olduğu, ailenin çocuğunun sünnet yapıldığını bildiriyor. (Okucuları kapıda mı karşılırsınız) Kapının önünde geziyorsun tur atıyorsun. Çocuğa kalabalıkta hediyeler bağlarlar para, altın şu bu. Bir döner gelirsın çocuğun başında “Maaşallah!” çekersin. Bir dolaşırsın baya şu sarı bina kadar, (eliyle elli metre kadar ötesini tarif ediyor) oradaki kahve kadar gidersin millet duysun diye. Evveli deriydi, şimdi sunî deri olduğu için ses çok çıkıyor gitmeye de hacet yok. Mesela ben vurduğum zaman çarşıdan duyuluyordu. Eskiden deri olduğu için biraz yumuşayıverdi mi çalmıyordu, ama şimdi sunî deri vurdun mu “Küttek, küttek küttek!” gidiyor (2013).

2.3.8.3. Denizli ve Çevresinde Davetiye Geleneğiyle İlgili Oluşturulmuş Deyimler

“Oku” geleneğine son derece önem verilen Denizli yöresinde okuyla ilgili çeşitli deyimler ve halk deyişleri de oluşmuştur. Bunlardan “Oku verirlerse gitmeyelim, vermezlerse küselim” deymi düğünlere gidip de hediye masrafı yapmak istemeyenler için kullanılan bir tabirdir. Bir kişiye düğün davetiyesi verilmemiş o kişi de küsmüşse düğün sahibi: “Sanki davetiye versem gelecek miydi? Oku verirlerse gitmeyelim vermezlerse küselim demiş vermeyince küsmüş” der. Aynı zamanda bu deyim verilen okunun kıymeti düğüne gidilip gidilmemesini de belirler. Küçük bir oku gelmişse o düğüne gidilmez. Hiçbir oku verilmezse ise o düğün sahibine küsülür. Okunun kıymeti Denizli çevresinde oldukça fazladır. Hatta komşuların gelen okuları karşılaştırdıkları da olur. Bu da mahallede veya belli gruplarda oku dedikodularına neden olur. “Şu kişiye eteklik vermiş de bana havlu vermiş. Benim onlardan kalır neyim var? Okusunun altında mı kalacaktım?” diyerek düğün sahibinin dedikodusu yapılır (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Yine ağırlanması güç kaprisli konuklar için “Oku sabunu mu yolladım, gelmeseydi.” deyimini de Denizli yöresinde sıkça kullanılan bir deyimdir. Bu deyim yalnızca düğünler ve törenler için kullanılmaz normal zamanlarda da istenmeyen konuklar için kullanılan bir tabirdir.

Son yıllarda teknolojik imkânların gelişmesine bağlı olarak elektronik ortamda oluşturulan davetiyelerde de önemli artış olmuştur. Bazı sosyal paylaşım sitelerinde düğünlere davet etkinlikleri oluşturularak uzak veya yakın tüm kişiler törenlere davet edilebilmektedir. Bu şekildeki etkinlikler daha çok bilgisayar kullanmayı bilen, genç kesimlerce yapılmaktadır. Ancak elektronik ortamda herkesi davet etmek mümkün olmadığı için halen “oku” dağıtımı geleneği sürdürülmektedir.

2.3.8.4.Eski Davetiye Gelenekleri

Denizli yöresinde geçmişten günümüze “oku” ya da davetiye geleneği ile ilgili çeşitli kabuller görülmüştür. Maddi imkanların kısıtlı olduğu daha eski zamanlarda hiç davetiye dağıtılmaksızın ev ev dolaşarak törene davet edilirken, köylerde hoparlörün çıktığı günümüze yakın zamanlarda hoparlör ile törene davet edilme geleneği yaygınlaşmış zamanla maddi imkanların gelişmesi, tekstil ve diğer sanayi ürünlerinin yaygınlaşması ile “sabun, havlu, basma, çorap” dağıtma gibi gelenekler kökleştirilmiştir.

Daha eskilerde bundan kırk elli yıl öncesinde davetiye yoktu, aynı köylü olduğu için hoparlörle düğüne davet edilirdi. Zaten ekmek edilmesi, yemeklik hazırlanması köylülerle birlikte yapıldığından herkes o kişinin sünnet düğünü yapacağını bilirdi. Bir hafta öncesinden duyulurdu. Düğün günü de sabah ve öğleyin hoparlörle çağırılırdı. “Buyurun filancı kişinin sünnet yemeği vardır!” denirdi. Köylü toplanır giderdi. En eskilerde böyle idi sonraları, eteklik, gömleklik, yazmalar çıktı. Almanyalı ise düğün eden “Alman yazmaları” denen kıyıları saçaklı yazmaları dağıtırdı. “Filancı kıyısı saçaklı yazma dağıttı” gibi dedikodular olurdu. En eskiden oku ya da davetiye yoktu (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Okunun ağırlığı ya da kıymeti hakkındaki kabullerde de zamanla değişimler görülmüştür. Örneğin; günümüzde basma, sofrası bezi kıymetli iken 1960’lı yıllarda havlu ve sabunun kıymetli oku olduğunu Denizli İli 1967 yıllığından öğrenmekteyiz:

Düğünden birkaç gün önce düğün sahipleri düğünün çıkış gününü oku yollayarak eşe dosta duyururlar. Oku düğün sahibinin ekonomik durumu ve gönderilecek kişi ile olan ilişkisine göre bir kutu kibrit, bir kağıda sarılmış şeker, taş helva, bir kalıp küçük sabun veya bir adet küçük havlu olur. Uzak veya hatırlı yerlere sabun veya bir adet küçük havlu yollar (1968: 143).

2.3.8.5. Sünnet Davetiyesi Sözleri

Son yıllarda sünnet davetiyesi yani Denizli'deki adıyla “kağıt davetiye” bastırma geleneği oldukça yaygınlaştığı için bu davetiyeler üzerine yazılacak sözler de aileler açısından önem verilen bir olgudur. Aileler oğullarının sünnet töreni için basılacak davetiyelerdeki sözlerin güzel ve orijinal olmasına özellikle dikkat etmektedir.

Kalıplaşmış sünnet davetiyesi sözleri genellikle davetiye basan matbaalarda hazır olarak bulunmakta aileler de bu sözlerden birini seçerek davetiyeyi hazırlatmaktadır. Ancak ailede ağzı iyi laf yapan şairane kişiler varsa bu kişilerin sözleri de davetiyeye yazılabilmektedir.

Sünnet davetiyesi sözlerinin belirlenmesinde sünnet çocuk olacak çocuk sayısı, sünnet çocuğunun özellikleri, ailenin ve toplumun sünnet törenine bakış açısı gibi bazı özellikler etkili olabilmektedir:

Biraz korkum olacak, Azıcık rengim solacak, Sünnetçi amca gelip, Bir parçacık alacak. Biliyorum en bahtiyar, Ailemiz olacak.

Başıma taktılar fes, Aniden oldum prens, Korkmuyorum sünnetçi amca, İstedğin kadar kes.

Erkeklige ilk adımı atacağı bu özel günde siz değerli dostlarımızı da aramızda görmekten onur duyarız.

Sünnet oluyorum. Maşallah, büyük adam oluyorum inşaallah. Bu mutlu günümüzde siz değerli dostlarımızı aramızda görmekten kıvanç duyacağız.

Sünnet sünnet dediler, Başımın etini yediler, Sünnet olmazsan eğer, Sana kız yok dediler. İşte sünnet oluyorum, Hepinizi Düğünüm Bekliyorum(<http://www.sunnetkiyafeti.com/?urun-1179-Sedef-Sunnet>)

Resim 20: Sunnet çocuğunun özellikleri davetiye sözlerinin belirlenmesinde etkilidir.

Sünnet davetiyesi sözlerinin seçilmesinde ailenin siyasi görüşü ve dünya görüşü de etkili olabilmektedir. Örneğin milliyetçilik duyguları coşkun gelen bir ailenin vatan, millet, bayrak ile ilgili kavramları sünnet davetiyesi sözlerinde kullanması beklenirken dinî duyguları baskın olan muhafazakar bir ailenin davetiyesinde Allah, Hz. Muhammed, ümmet gibi kavramları kullanması olağandır:

Ey Muhammed'in ümmeti, Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) Sünneti, Müslümanların güzel adeti, Sıram geldi sünnet oluyorum. Beni sevenleri sünnetime bekliyorum.

Bahar değil yaz imiş, Günlerim çok az imiş. Müslümanlığın ilk şartı, Sünnet olmak farz imiş. Ben de kararımı verdim, Sünnet olmak ilk derdim. Bütün dostlar buyursun. Sünnetçiye söz verdim.

Öyle bir köprü ki geçmem gerek, Türk oğlu Türk'üm değilim ürkek. Gelin görün olacağım sünnet, Herkes bilsin nasıl olurmuş erkek. (<http://www.sunnetkiyafeti.com/?urun-1179-Sedef-Sunnet-Davetiyeleri.html> (19.11.2012)

*Bizim küçük adamlar büyümek istiyorlar,
Sünnet düğünlerine sizleri bekliyorlar.*

*Ferîştah Selcen - Ahmet
OKUL*

*Nevrîsal - Hasan
KALLAMCI*

*Ümmühan - Esat
OKUL*

*08.07.2012 Pazar Saat: 15.00-18.00 arası
DEDA Düğün Salonu (Salon-3 VIP)
(Ankara Yolu Üzeri / Denizli)*

Resim 21: Geleneklerimize ve manevi değerlerimize bağlı milliyetçilik duygularının hakim olduğu bir ailenin sünnet davetiyesi (Biz İki kardeş; vatanımıza, bayrağımıza, milletimize, geleceğimize ve Türkiye Cumhuriyeti'ne faydalı, inançlı er kişiler olmaya karar verdik)

2.4. Sünnet Töreni Aşaması

Denizli yöresinde sünnet törenleri tören evine Türk bayrak asımı ile başlamaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi eskiden sünnet töreni hazırlıkları bir hafta on gün önce imce yapıldığı için bayrak asımı da bu zamanlarda yapılmaktaydı. Günümüzde ise bayrak asımı kına gecesinin yapılacağı genellikle cumartesi günü yapılır. Kına gecesinin yapılacağı cumartesi günü sabahından itibaren uzaktaki konuklar gelmeye başlayacağından evler düzenlenmiş olur. Konuklara ikram edilecek yemekler de hazırlanmış olur.

Bazı yörelerde sünnet çocuklarının sünnet hamamına götürüldüğü bilgisine ulaşırsak da Denizli yöresinde böyle bir gelenek yoktur.

Çocuk sabah kalkınca banyo yaptırılır, zaten bir gün öncesinde berbere götürülüp tıraş ettirilmiştir. Hazırlanır, sünnet kıyafetleri giydirilir, oturtturulur (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

2.4.1. Kına Gecesi

Sünnet törenlerinin bir gece öncesinde veya tören gününün akşamında orkestra veya çalgı eşliğinde yapılır. Kına geceleri günümüzde neredeyse sünnet törenlerinin olmazsa olmaz bir parçası haline gelmiştir. Hemen hemen bütün aileler çocuklarına sünnet mevlidinden bir gün öncesinde veya mevlidin olduğu günün akşamında mevlitten sonra kına gecesi eğlencesi düzenlemektedir. Kaynak kişilerden aldığımız bilgilere göre mevlit, eskiden beri sünnet törenlerinin olmazsa olmazı iken sünnet kınaları ise on beş yirmi senedir yaygın hale gelmiştir. Bu toplumun refah seviyesinin yükselmesiyle ve kına gecesinin sünnet için giderek gelenek halini alması ile alakalı bir durumdur.

Sünnetlerde kına gecesi çok eskiden yoktu. Onbeş yirmi senedir filan moda oldu. Sünnet düğünü için olmazsa olmaz değildi. Sadece mevlit çok önemliydi. Mevlit olmazsa olmazlardandı (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Kına geceleri genellikle sünnet töreninin bir gece öncesinde evin önünde yapılır. Yaz saatine göre yaklaşık saat 18.00’de başlayan çalgı gece 12.00’ye kadar sürer. “Sünnet törenlerinde saz çalınır, dümbelek çalınır, yörenin türküleri söylenir.” (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Eğlencelerin ortak yanı hemen her düğünde Tavas zeybeği, Acıpayam Zeybeği, Çal Feraisi, Köroğlu oyunu ve Çameli oyunları gibi oyunlar oynanır. Eskiden çiftetelli, Konyalı, develi, Anadalı, misket gibi kıvrak oyunlar erkekler tarafından düğün alanlarında oynanmazken şimdi bunlar da oynanmaktadır (Denizli İli Yıllığı 1967, 1968: 145).

Çalgıda oynama sırası oynayanın sünnet çocuğuna yakınlık derecesine bağlıdır. Çalgıda oynayanlar sırayla çocuğun anne-babası, dedeleri, dayıları, amcaları, eniştelere, sonra dayı oğlanları, amca çocuklarıdır. Sünnet çocuğun annesi, teyzesi ve halaları da istek yapılarak belirli sıraya göre oynayanlardandır. Daha çok zeybek, harman dalı, Cemile, Köroğlu, topal oyunu gibi oyunlar oynanır. Cemile’yi daha çok kadınlar oynar. Erkekler Köroğlu, Sepetçioğlu, topal oyunu gibi oyunları

oyunlar. Çocukların yaşlarına uygun çalgılarla istek yapılır. Oynayan kişilerin en çok zevk alıp gururlanarak oynadığı oyun Harmandalı'dır (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

İstek yapıldıktan sonra oynamaya çıkanlara düğün sahibi ve oynayanların yakınları para çevirir. Oynayan kişi de bana para çeviriyorlar diye daha bir zevkle oynar. Oynayanın başında para çevirmek gelenek gibi bir şeydir. (Hafize Koç ile kişisel görüşme 19 Aralık 2012; Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012; Adeviye Gencer ile kişisel görüşme, 01 Ekim 2013).

Sünnet kınası yakılana kadar eğlenceler devam eder. Törenin en kalabalık ve en yoğun olduğu tören başlamasından birkaç saat sonra genellikle 21.30'dan sonra sünnet kınası merasimine geçilir. Genç kızlar kınayı hazır etmek için dağılırlar. Bu sırada eğlenceler devam etmektedir. Daha sonra genç kızlar omuzlarında kırmızı yazma, ellerinde halay mendili ve mum en öndeki kızda kına tepsisi olmak üzere sahneye giriş yaparlar. Kızların sahneye giriş yapmasına "Yüksek yüksek tepelere" kına türküsü eşlik eder. Sahneye giren kızlar ortaya oturtulan sünnet çocuğunun etrafında kına tepsisi ile çalgı eşliğinde dönmeye başlarlar. Dönme faslı bitince yakın akrabalarından bir kadın kınayı yakmak için çocuğun yanına gelir. Sünnet çocuğunun elini açmadığı söylenerek babaanneden altın istenir. Babaanne altını verdikten sonra çocuk elini açar ve kına yakılır.

Resim 22: Düğün salonunda yapılan bir kına gecesi genç kızlar sünnet çocuğunun etrafında kına tepsisini gezdirirken

Sünnet kınası ile ilgili önemli hususlardan biri de sünnet kınasını yakan kişidir. Zira herkes sünnet çocuğuna kına yakma şerefine nail olamaz. Sünnet kınasını yakacak kişide bazı özellikler aranır. Bunlar ailesinin dağılmamış olması, mutlu bir evliliğinin olması, yakınlarından birini kaybetmemiş olması gibi özelliklerdir.

Kınayı yakanın ailesinin dağılmamış, bahtının iyi biri olmasına dikkat ederler. Kötü bahtı varsa ona geçmesin diye. Mesela benim görüncem kocasından ayrılmıştı. Birinin düğününden önce dikişlere yardıma gitmişti. Ona “Sen elleme” demişler. Çok üzülmüştü. Alakası yok bence. O da insan. Batıl inançlar çok (Adeviye Gencer ile kişisel görüşme, 01 Ekim 2013).

Sünnet kınasının çocuğun hangi eline yakılacağı konusunda bir birlik olsa da hangi parmaklara nasıl yakıldığı konusunda genel bir kanı yoktur. Yani kınanın sünnet çocuğunun sağ eline yakılması kuralı herkes için geçerlidir. Fakat sağ elinin serçe parmağına mı yoksa baş parmak ile işaret parmağına mı yoksa sağ elinin ortasına mı yakılacağı birazcık da kınayı yakan kişiye bağlıdır. Araştırmalarımızda

öğrendiğimiz kadarıyla sünnet kınası en çok çocuğun sağ elinin serçe parmağına yakılır ama avucuna ya da silah tutan eline yakın kişiler de mevcuttur.

Kına çocuğun sağ eline (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012; Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012) avucunun ortasına (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012; Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013) sağ elinin serçe parmağına (Faden Kayış ile kişisel görüşme 17 Aralık 2012; Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012; Şaziye Akman ile kişisel görüşme, 1 Eylül 2013) yakılır.

Sağ eline serçe parmağına kına yakılır. Silah tutana yaktırmadılar. Kına değdi mi silah tutmazmış el, diye silah tutana yaktırmadılar. Sadece serçe parmağına yaktılar (Şaziye Akman ile kişisel görüşme, 1 Eylül 2013).

Resim 23: Resimde sünnet çocuğunun sağ elinin silah tutan işaret ve baş parmağına kına yakılmış (akishaber.net/)

Sünnet çocuğuna kına yakıldıktan sonra tepside kalan kına gelen davetlilere peçetelere konarak dağıtılır. Yine lokumla bisküvi, karışık çerez, meyve suyu gibi ikramlar da kına merasiminden sonra davetlilere ikram edilir.

Resim 24: Sünnet kınasında dağıtılan hazır paketlenmiş kınalar

Kına merasiminden sonra davetlilerin bir kısmı dağılmaya başlar. Zira herkes kına yakımını ilgiyle takip eder. Kına yakımından hemen sonra sünnet çocuğunun kendisi ve babası Harmandalı oynamak üzere ortaya davet edilir. Harmandalı'ndan sonra davetlilerin ve ailelerin oyunları ve eğlenceleri devam eder. Aileye yakın olan kişiler ve akrabalar gecenin sonuna kadar dururlar. Kına gecesinin sonunda bu yakın kişi ve akrabalar topluca halay çekerler. Kına gecesi böylece sona ermiş olur. Halay çekilmesi eğlencenin bitmesidir (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012; Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

2.4.2. Sünnet Töreni

Denizli yöresinde “sünnet töreni” veya “sünnet merasimi” kavramlarının yerine de daha çok “sünnet düğünü” ifadesinin kullanıldığını görmekteyiz. Bu kullanımda şüphesiz sünnet törenlerinin de evlenme düğünleri kadar gösterişli ve masraflı olmasının payı olmuştur.

Sünnet töreninin yapılacağı gün hazırlıklar sabahın erken saatlerinde başlar. Sabah saat beş altı gibi yemekçi ve ekibi gelerek yemekleri hazırlamaya başlar. Düğün sahibi de aşçının hazırlıklarına yardım eder. Kuşluk vakti geldiğinde saat dokuz sıralarında evin önüne bir çadır kurulur. Çadırın altına yemek masa ve sandalyeleri kurulur. Tüm hazırlıklar tamamlandıktan sonra yemek ve mevlit eş zamanlı olarak başlatılır. Saat on-on bir sıralarında mevlit okunmaya başlanmış yemekler sunuma hazır hale getirilmiştir. Mevlidin okunmasıyla davetliler gelmeye başlar.

Dışarıda yemekle ilgili hazırlıklar devam ederken bir yandan da sünnet çocuğunun törene hazır edilmesi gerekmektedir. Sünnet çocuğu sabah erkenden kalkıp yıkanır, sünnet elbiseleri yakın bir akraba kadın veya anne tarafından giydirilir. Sünnet çocuğunun nazar olmaması için bazen kıyafetinin bir kenarında küçük bir nazar boncuğu iliştilir. Bu aşamadan sonra sünnet çocuğu evin önünde kendisi için hazırlanmış özel masaya oturtulur.

Resim 25: Sünnet çocuğu giydirilirken

Sünnet çocuğunun masası misafirleri karşılayacak şekilde en uygun yere konmuştur. Çocuk masada gelenleri karşılar. Misafirler gelip tebrik etmek istediklerinde ayağa kalkar ve misafirlerin elini öper. Davetliler de çocuğa altın veya paralarını takarlar, “Hayırlı olsun, Allah evliliğini de göstereyim, düğününü de göstereyim, Allah büyük mürüvvetini de göstereyim” gibi sözlerle aileyi tebrik ederler (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012; Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012; Asiye Eriş ile kişisel görüşme, 31 Temmuz 2012).

Sünnet törenine gelen davetliler önce sünnet çocuğunun olduğu masaya giderek çocuğu ve ailesini tebrik edip hediyelerini verirler. Sünnet törenlerinde misafirlerin karşılanması da önemli bir husustur. Misafirleri genellikle baba karşılar. Baba davetlileri yemek masasına oturtur ve yemeklerin ikram edilmesinde garsonlara yardım eder. Özellikle hatırlı misafirlerin yemeklerinin torpilli olması için garsonları tembihler. Böylece gelen davetlilere de kendilerini özel hissettirmiş olur.

Gelen davetliler bir taraftan yemeklerini yer bir taraftan dağılır. Sünnet odasını görmek isteyen davetliler eve girip sünnet odasını inceler bu kesimi genellikle kadınlar oluşturmaktadır. Takısını takıp yemeğini yemiş, odayı incelemiş davetlilerden bir kısmı aileyle vedalaşarak törenden ayrılır. Ancak aileye yakın olan kişiler bir kenarda oturup tören sonuna kadar bekler. Törene gelen eş-dost akrabalar ile görüşür konuşurlar. Böylece törenler de gerekli sosyal işlevini yerine getirmiş olur.

Sünnet düğünlerinin en önemli kısmını mevlit günü oluşturmaktadır. Sünnet törenlerinde mevlit olmazsa olmazlardandır. Çocuğunu sünnet ettirerek önemli bir dinî vecibeyi yerine getirmiş olan aile bu hayırlı teşebbüsü bir mevlitle taçlandırmak ister. Böylece gelecek kaza ve belalardan korunacağını üstelik sevap kazanacağını düşünür.

Mevlit (Vesilet’ün Necat), Süleyman Çelebi tarafından aslında Peygamberimizin doğum gününü kutlamak amacıyla yazılmış olsa da aradan 600 yıl geçmesine rağmen bugün Müslüman Türk halkları arasında çeşitli vesilelerle dinamik bir şekilde yaşamaktadır. Hayatın çeşitli safhalarında, doğum, sünnet, okula başlama, evlenme, askere uğurlama, kandil ve bayramlar, ölüm gibi sebeplerle mevlit okutulmakta ve adeta mevlitler bir kurtarıcı ve ibadet olarak görülmektedir. Sünnet vesilesi ile okutulan mevlit sünnet

töreninin yapıldığı gün yada sünnetin yedinci günü olarak okutulabilmektedir (Toygar 1982: 520).

Sünnet mevlidinde okunan sure ve dualar belirli sıraya göre yapılır. Mevlit okumak için gelen hoca ya da mevlidhan önce Kur'ân'dan bazı sureler okur daha sonra mevlidin belirli kısımlarını okur. Sonra tekbir getirmeye başlar. Tekbirin ardından hoca “Amin” diyerek sünnet merasimi duasına başlar. Bir tören videosundan aldığımız sünnet merasimi duası şöyledir:

E'üzü billâhi mineş-şeytânir-racîm, Bismillahirrahmanirrahim.

Subhane rabbiye'l âliyil vehhâb, El-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemin.

Ves-salâtü ves-selâmü 'alâ rasûlinâ Muhammedin ve 'alâ âlihî ve sahbihî ecma'in. Allahümme Ya Rabbi bi-cahi nebiyyikel Mustafa ve Resulülikel-murteza. Tahhir kulübena min külli vasfin yübaidüna an müşahedetike ve mehabbetik. Ve emitna ales-süneti vel camaati veş-şevkî ila ilkakike ya zelcelali vel-ikram. Sübhane rabbike rabbi izzeti amma yesufun ve selamün alel mürselin. Velhamdülillahi Rabbil-alemin,

Hayırların halkı, şerlerin def'i ve bilhassa ümmet-i Muhammed'in sağlığı, sıhhati afiyeti için, gökten rahmetin yerden bereketin azalmaması için, özellikle sünnet olan yavrumuzun sünnetini makbul, daha nice nice güzel sünnet-i seniyeleri kendisine yaşamayı nasip eyle ya Rabbi! Ve El âlemîn, din, vatan, millet uğrunda güzel hayırlı evlat eyle ya Rabbi! Ve el âlemîn bu güzel günlerini evlenip de dünya evine girmeyi de nasip et ve göster ya Rabbi! Ya Rabbi, ya Rabbi dualarımızı kabul eyle! Günahlarımızı affeyle! Cümlemizi ve cümlemizin evlatlarını hayırlı, salih evlatlardan eyle ya Rabbi!

Esselatü vesselamü aleyke Ya Resüülelah. Esselatü vesselamü aleyke ya Habiballah. Esselatü vesselamü aleyke yasyiyidel evveliyne vel ahiriyn. Ve selamün alel mürselin. Velhamdülillahi Rabbil-alemin. El- Fatiha.”

Sünnet mevlitlerinde mevlidin ortasında ve sonunda okunan bu duada başta sünnet çocuğu olmak üzere, sünnet çocuğun ailesi, akrabası, eş-dost ve akrabaları, tüm davetliler, tüm İslam aleminin ve ülkemizin selameti gibi konularda iyi dilekler sunulmakta, davetliler de yapılan bu duada ellerini açarak “amin” demektedirler. Duadan sonra biraz daha mevlit, ilahi ve Kur'ân-ı Kerim'den sureler okunduktan sonra “sofra duası” okunur ve böylece sünnet mevlidi tamamlanmış olur.

Resim 26: Denizli Kale ilçesinde bir sünnet dua ederken
(www.facebook.com/muhammet.kahraman./photos_albums)

2.4.2.1. Sünnet Törenlerinde Gerçekleştirilen Eğlence ve Gösteriler

Maddi imkanların gelişmesi ve ulaşım sıkıntılarının ortadan kalkması ile günümüzde sünnet ya da düğün merasimleri için çeşitli eğlenceler ve gösteriler de tertip edilebilmektedir. Halk oyunları ekibi, mehter takımı, palyaço sünnet törenlerinden gerçekleştirilen bu eğlencelerden bazılarıdır. Bu eğlenceler genellikle maddi durumu iyi ailelerce düzenlenmekle birlikte bazı aileler kına gecesi tertip etmek yerine bu eğlence ve gösterileri düzenletmeyi tercih ederler.

2.4.2.1.1. Mehteran Gösterisi

Sünnet törenlerinde yapılan gösterilerin en başında mehteran gösterileri yer almaktadır. Son yıllarda törenlerde en sık rastladığımız bu uygulama Denizli yöresi sünnet törenlerinde yaklaşık on yıldır yaygınlaşan bir uygulamadır. Gerek bu gösteriyi düzenleyen grupların sayılarının artması, gerek ekonomik kalkınmalar gerek de bu uygulamaların bir kişide görüldüğünde hemen başkaları tarafından taklit edilmesiyle sünnet törenlerinde mehteran gösterisi oldukça yaygın hale gelmiştir. Denizli’de mehteran takımının geçmişten günümüze nasıl yaygınlaştığını bu işle uğraşan aynı zamanda mehter ekibinin başında bulunan Muzaffer Öztürk adlı kaynak kişiden öğrendik:

Denizli’de aşağı yukarı on yıldır mehter takımları var. O zaman ilk Denizli’de dernek olarak Osmanlı Mehteri’ni kurduk arkadaşlarla. O gün bugündür Denizli’nin her yerinde mehteran faaliyetlerine devam ediyor yaşatılmaya çalışılıyor inşallah. İlk yıllarda şehir içinde mehteranla birlikte yürürken çocuklar koşa koşa geldiler. Zaten o sesi duyan herkes balkonlara çıkmıştı. Ama çocukların söylediği şey çok ilginçti. Onlar bize “Amca siz korsan mısınız?”. Çocuklar haklıydı. Ellerinde kılıç, başında şapkası, sırtında pelerini olan televizyon dizilerindeki, çizgi filmlerde olan Karayip Korsanları’ydı. (Kültürümüze yabancılaşma diyebilir miyiz?). Tabi, biz böyle olunca bu işe sahip çıkmak istedik. Çocuklar haklıydı onlar görmekleri, bilmedikleri için soruyorlardı. O dönemde ilk yıllarda biz bir dönem içerisinde yirmi programa gitmişsek o dönem çok başarılı geçiyordu ilk yıl. Ama aradan yıllar geçti iki, üç, dört aradan on yıl geçince şimdi Denizli’de sadece biz değil bizim dışımızda da ekipler var. Bu yıl aşağı yukarı doksanın üzerinde programa gittik. Hala da gidiyoruz. İlk yıla göre baktığımızda artış var. Bizim dışımızdaki ekiplerin de bu kadar gittiğini düşünürsek ilk yıllara oranla günümüzde mehter talebi kat ve kat artmaktadır. Hatta ben şunu istemiştim. Birisi bu hayalin gerçekteşemeye başladığını bana hissettirdi bana. Müzisyen bir dostum dedi ki: “Hocam, eskisi gibi balolu düğün talebi gelmez oldu”. Düğünlerde ve sünnetlerde mehteran, semazen, halk oyunları veya tasavvuf ekipleri önemli roller almaya başladılar. Bundan dolayı da ben bir haz duydum. Ama isteyen istediği gibi yapmakta da serbest. Ama görünürde de bu türlü kültür değerlerimizle ilgili faaliyetlerin yapıldığını, arttığını müşahade ediyorum (2013).

Sünnet töreni yapacak ailenin temennisi oğullarının vatana ve millete hayırlı olmasıdır. Bunun gerektirdiği maneviyatla mehteran takımının milli duyguları coşturan edası birleşince mehteran gösterileri sünnet törenlerinin vazgeçilmezi durumuna dönüşmesi kaçınılmazdır:

Mehteran ekibinin daha ziyade sünnet merasimlerinde ayrı bir güzelliği vardır. Evlenme düğünlerinde de yine talepler oluyor biz yine gidiyoruz ama evlenme düğünleriyle oranla sünnet törenlerinde daha ağırlıklıdır. Çünkü hem dikkati çeker genelde sünnet çocuğunun kıyafeti de mehteranla aynı kıyafettir. Dolayısıyla o kıyafetle mehteri tamamlayan, mehterin bir ferdi gibi algılanan mehteranla birlikte yürütölen çocuklardır. Bu da genelde at üzerinde olur. O da bir padişahvari bir güç, kuvvet demektir. Mehter bir bağımsızlık demektir, mehter güç demektir. Eskiden padişahın mehter ekibi vardı. Dolayısıyla

mehteran ekibi ne kadar çok olursa ne kadar güçlü olursa o azametini gösterir (16 Eylül 2013).

Sünnet törenlerinde hem manevi bir atmosfer hem de milli bir coşku katan mehteran gösterisinin bir sünnet töreni programı şu şekildedir:

(Mehterli bir sünnet töreni nasıl başlar?) Genelde biz evde yapacaksak evin üç yüz beş yüz metre ötesinde duruyoruz. Sünnet çocuğunu da davet ediyoruz. Aileyi de davet ediyoruz. Oradan yürüyerek çocuğu eve kadar getiriyoruz veya mahallede sokaklarda dolaşıyoruz hep birlikte. (Mahallede yürümeniz bir davet midir?) Bu hem bir davettir, hem bir ildir hem de bu güzelliği herkesle paylaşmaktır. Orada mehterle birlikte çocuğun yürümesinde de hem bir güzellik hem de bir hatıra yatar. Bu bir hatıradır. O çocuk büyüdüğü zaman ona bir hatıra. Sonra nevbet yapacağımız yere kadar geliyoruz. Orada düzenimizi alıyoruz. Ondan sonra nevbetin başlangıcında bir selamlama vardır. Önce bir selamlama yapıyoruz. Ondan sonra peşrevle nevbete giriş yaparız. Şimdi peşrevi bitiriyoruz (16 Eylül 2013).

Resim 27: Sünnet çocuğunun mehter takımı eşliğinde yürümesi

Peşrevi bitirdikten sonra sünnet yapan veya düğün yapan ailenin sonra sünnet çocuğunun adı, soyadı yani adıyla hayırlı uğurlu olsun diye ondan sonra düğünse kız ile oğlanla ilgili duygu ve düşünceleri aile adına “Çok kıymetli misafirler hoş geldiniz! Sizler ve biz Denizli Hilal Mehteri olarak” ve o noktaya getirdikten sonra zaten hediye olarak “Ceddin dede neslin baba!” yı

yönlendiriyorum. Bu marşla başlamamızın nedeni hem ecdadı anma hem de sünnet çocuğunun ve büyüklerinin orada bulunanların dedelerinin bir hediyesi olarak sunarız. Bunun akabinde “Mehter vuruyor” marşı mehtere bir saygı olarak, akabinde ordumuza, güvenlik kuvvetlerimize, şehitlerimize, gazilerimize bir selam gönderiyoruz. “Ey şanlı ordu! Ey Şanlı asker! Haydin Gazanfer Umman-ı safer” diye. Sonra akabinde ailenin bu sevincini mutluluğunu paylaşan hoş gelen safa getiren bütün misafirlere, ailenin sevincini, mutluluğunu paylaştıran “Yürekler kabarık, gözlerde damla, mehteri saygıyla dur da selamla” diye “Yürekler Kabarık” marşı, sonra tarihi değerlerimizden “Fetih” marşı, “Osman Paşa”, “Tuna Nehri”, “Genç Osman”, “Estergon Kalesi”, “Ertuğrul Gazi”, “Sultan Alparlan”ı yad ediyoruz. Bu arada heö marşlar hem de ilahiler devreye giriyor. “Burası Muş’tur” gibi “Çanakkale” gibi değerlerimiz sonra “Ömrün bitirmiş virane miyim? Allah u Allah” diyoruz. “Ah nice uyursun, Tealal bedr u aleyna”, “Sevdim seni ma’buduma” gibi değişik ilahi ve marşlarla nevbeti dolu dolu yapmaya çalışıyoruz. Bitiminde de “Hücum” marşında da aynı selamlamayı yaparak “Hoşçakalın” temennisin, sağlık, sıhhat ve afiyet temennilerini yine yapıyorum. “Hayırlı uğurlu olsun! Allah aileye ve burada bulunan tüm kıymetli dostlara Denizli Hilal Mehteri’ndeki tüm dostlarımla birlikte ailenin bu küçük sevincini ve mutluluğunu paylaştığımız gibi inşallah, Allah büyük mürüvvetini de göstermeyi nasip eder Yine ailesi ile, sevenleriyle ve bizlerle paylaşmayı nasip etsin!” gibi güzel dilek ve temennilerimizi sunarız.

“Mehter nevbeti yaklaşık iki iki buçuk saat sürer. Ama mevlithan veya folklor ya da tasavvuf ekibi varsa yada başka türlü faaliyetler de yer alacak olursa iki bölüm halinde yapıyorum. Birinci bölüm olarak kırk beş dakika ikinci bölüm olarak da yine bir o kadar ayırarak nevbeti tamamlamış oluyorum. Planlama yapıyoruz. Öncelikle mevlithan mevlit okuyor. Hocalarımız mevlit okuyor. Hocalarımla birlikte olduğumuzda hocama diyorum ki rica ediyorum tabi mevlithan bizim ekipten değil. Ailenin talebi olursa biz de bulabiliriz de. Hocamla istişare diyoruz. Diyorum ki “Yarım saat sen birinci bölümü oku” sonra biz de birinci o kırk beş dakikalık dediğimiz bölümü tamamlayalım. Akabinde tekrar hocama yer veriyoruz. Yarım saat bir sürede mevlide devam ediyor. Halk oyunları ekibi varsa onu da alıyoruz o arada. Sonra de nevbetin ikinci bölümüne geçmiş oluyoruz.” (Muzaffer Öztürk ile kişisel görüşme, 16 Eylül 2013).

Resim 28: Denizli’de bir düğün salonunda mehter eşliğinde yapılan bir sünnet töreni

Görüldüğü üzere mehteran, sünnet törenlerinde sıkça uygulanan bir gösteridir. Son yıllarda mehteranlı gerçekleştirilen sünnet törenlerinin artmasında yukarıda belirttiğimiz gibi milli ve manevi duyguların etkisi olsa da bunu bir güç ve zenginlik göstergesi sayıp sünnet töreninin şaşalı geçmesi dolayısıyla isteyen aileler etkili olmuştur. Aileler için sünnet töreninin gösterişli ve şatafatlı geçmesi aile için şüphesiz gurur ve övünç kaynağıdır. Mehteran takımı ise bu gurur ve övünç duygularını bir kat daha pekiştirir. Zaten sünnet törenlerinin yapılmasının altında yatan bir gerekçe de bu gurur ve övünç duygularıdır.

2.4.2.2.2. Diğer Eğlence ve Gösteriler

Denizli yöresi sünnet törenlerinde en çok görülen gösteri yukarıda da belirttiğimiz üzere mehteran gösterisidir. Bunun dışında palyaço ve halk oyunları gösterileri de zaman zaman rastladığımız etkinliklerdendir.

Sünnet törenlerine renk katan palyaço gösterisi mehterandan sonra en çok rastladığımız gösteridir. Palyaço gösterisinin tercih edilmesinin sebebi şüphesiz sünnet olan kişinin çocuk olmasıdır. Aynı zamanda bu günde çocuğun akran ve yaşlılarıyla birlikte güzel bir gün geçirmesi temenni edilen bir durumdur. Yine törene gelen davetlilerin çocuklarının bir köşede eğlenmesi törenin selameti açısından da uygundur. Bu ve benzeri sebepler palyaço gösterilerini yaygın kılmıştır.

Resim 29: Denizli Kale İlçesi bir sünnet. Çocuklar için ayrılmış kısımda palyaço gösterileri ve oyunları ([www. akishaber.net](http://www.akishaber.net)).

2.4.3. Sünnet Hediyesi

Her yörede olduğu gibi Denizli yöresi sünnet törenlerinde de takı merasimi sünnet törenlerinin bir parçası haline gelmiştir. Denizli yöresi sünnet törenlerinde takı merasimi sünnet mevlidi ve sünnet yemeği ile eş zamanlı olarak yapılmaktadır. Törenin başından sonunda kadar takı merasimi sürer. Sünnet töreninde bir masada çocuk ve annesi gelen davetlileri karşılar. Gelen davetliler sırayla çocuğu ve annesini tebrik edip hediyelerini verir.

Denizli yöresi sünnet törenlerinde çoğunlukla altın veya para bazen de oyuncak, saat, giyim eşyası gibi çeşitli hediyeler getirilmektedir. Sünnet törenlerinde getirilen hediyelerin niteliği gelen davetlilerin maddi durumlarına, tören yapan aileye olan yakınlıklarına ve sosyal çevrelerine göre değişiklik gösterir. Maddi durumu iyi olan davetliler altın veya para getirirken maddi durumu zayıf olanlar küçük hediyeler ya da küçük miktar para getirebilir.

Saat, künne gibi şeyler de hediye edenler olur. Hele bizim zamanımızda saat pahalı bir şeydi. Ya dede, ya dayı ya amca hediye olarak saat alırdı. O zaman altından bile değerliydi saat. Hele bir çocuk için çok değerli. Altını ne yapsın

çocuk. Kol saatini takması çocuk için daha önemli. Altın künye, kolye, bilezik bile takıldığı olur. Altını ucuz görenler bilezik bozup yakasına takarlar (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Resim 30: Denizli yöresinde yapılan eski bir sunnet töreni, takıların duvardaki halılara asıldığı görülüyor. (<https://www.facebook.com/groups/189970527828706/photos/>)

Davetlilere verilen “oku”ların niteliği (davetiyeler) ve takıların “ödünç” olması durumu da hediyelerin niteliğini etkilemektedir:

Denizli yöresinde etek, basma, gömlek, sofr a bezi gibi davetiyeler daha değerli havlu, yazma gibi davetiyeler daha az değerli olarak görüldüğünden kendisine etek, gömlek, sofr a bezi gelen kişi o törene gitmek için daha bir gayret gösterir, sunnet çocuğuna altın veya daha büyük para takar. Çünkü tören evinden eteklik (basma) gelirse o kişiye daha çok kıymet verildiği anlamına gelir. Kendisine etek veya gömlek gönderilen kişi: “Adam gömlek yollamış, ben bunun düğününe nasıl gitmeyeyim? Altın götür eyim, hediyemi büyük götür eyim, der (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

2.4.3.1. Hediyelerin Kayıt Altına Alınması

Sünnet törenlerinde takılan altın ve paralar genellikle ödünç olarak takıldığı için tören yapan anne ve baba kendilerine getirilen hediyelerin niteliğini iyi takip etmek zorundadır. Bu yüzden sunnet merasimi boyunca anne, sunnet çocuğunun başından ayrılmaz. Yine ailenin yakın akrabalarından bir kişi sunnet çocuğunun olduğu masaya oturarak kimin ne taktığına dair bir liste tutar. Takı esnasında çekilen

videolar da bu takılar için birer belge niteliğindedir. Gelen konuklar da çoğu zaman altın getirdiklerini unutturmamak ve belli etmek adına altının kenarındaki kurdeleye isimlerini yazmayı ihmal etmez. Para getiren konuklar eğer parayı zarfa koyarsa isimlerini zarfın üstüne yazar böylece ödünçlerini garanti altına almış olurlar.

Tören esnasında çocuğun yanında oturan çocuğun yakın akrabalarından biri takılan takıların listesinin olduğu defter tutar. Bu deftere isim isim kimin ne hediye getirdiği yazılır. Hatta bu defterlerin gelen hediyelerin miktarının artırma gibi ikincil bir işlevi de vardır:

Getirilen hediyelerle ilgili **defter** tutulmasını tek bir sünnette gördüm. Orada kadının biri gelen takıları yazdı. Mesela “Halil Öztürk beş lira taktı”, “Falan yüz lira”, “Falan altın taktı” vs. bu şekilde liste tutulur. Benim gördüğümde listeyi tutan çocuğu halasıydı. Oturmuş herkesi tek tek yazıyor. Benim biraz tuhafıma gitti. Hatta ben o zaman için beş lira mı on lira mı ne takacaktım yazıldığını görünce parayı biraz büyülttüm şimdi doğruyu söylemek gerekirse (gülüyor). Mahcup olmamak için. Canım niye saklayayım yahu (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Kimden hangi hediye geldiğine dair liste tutulur. Video kaydı yeterli değildir. Para önemli değil de altın takanlar özellikle deftere yazılır. Altın takan kişinin bilinmesi için annenin yanına bir akraba da oturur her altın takanı yazar. Eskiden böyle şeyler de yoktu. Hangi hediyelerin geldiğine dair liste tutulmazdı.(Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Eskiden karyolada çocuk yatarken yastığının yanına parayı atarlardı. Eğer altın filansa yastığa iğnelenirdi. Ama beş lira on lira o günün değeri neyse onlar parayı yastığın yanına koyar giderdi. Gelen hediyeleri kimin ne verdiği zaten bellidir. Düğün esnasında yazılmaz fakat sonradan yazanlar olabilir. Fakat Aydın’da gittiğim bir düğününde kızın bir tanesi oturmuş gelen altınları yazıyor tek tek. Fakat bir de isimleri soruyor tanımadığı için bu durum da pek hoş olmuyor. Sanki takıyı takıyormuşsun da tekrar geri istiyormuşsun gibi geliyor. “Yok benim ismim zaten yazılı” dedim. “Aaa sizinki daha güzelmiş” dedi yazan kişi bana. Altın alındığında sarrafta yazılıyor isim zaten (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Çocuğun annesi veya yakını yatağın yanında kimin ne taktığını izler. Çünkü bu işler “sırayla”dır. Yani bir çeşit yardımlaşmadır. “Ananın, babanın taktığı kâr,

gerisi borç” anlayışına binaen yeri geldiğinde en az kendilerine takılan kadarını takmaya çalışmak adeta bir vecibedir (Gölgöçen 1997: 50).

Resim 31: Takı takılırken sünnet çocuğunun annesi çocukların başında durur ve kimin ne taktığını göz ucuyla izler.

2.4.4. Sünnet Bağışı

Günümüz sünnet törenlerinde pek sık rastlamadığımız “sünnet bağışı” geleneği şüphesiz Denizli yöresinde geçmişi çok eskilere dayanan bir uygulamadır. Sünnet işleminin sünnet töreniyle aynı gün yapıldığı sünnet törenlerinde, avutmak ve eğlendirmek amacıyla sünnet çocuğu konvoy eşliğinde gezdirilir. Evin önüne gelindiğinde ise çocuk arabadan inmiyor, attan inmiyor gibi sözlerle aileden sünnet çocuğu için bahşış istenir. Bunun üzerine anne, babası, babaanne veya dedesi çocuğun attan inmesi için çeşitli hediyeler bağışlar. Buna Denizli yöresinde “sünnet bağışı” denir. Sünnet bağışında çocuğa verilen gayr-ı menkul ve hediyeler mirasa dahil edilmez.

Çocuk gezdirildikten sonra evin önüne getirilip attan indirileceği sırada ana veya baba çocuk için bir şey bağışlar. Bu bağışlama söz olsun kabilindedir. Eskiden bu bağışlama dayanağı tapuca yapılmış muamele kabilinden kıymetli ve sahih olurdu. Baba “Bu evle falan tarla oğlumun olsun!”, anne de “Çocuğumun üstündeki beşbiryerde dizisi oğlumun olsun!” gibi sözlerle çocuğu at üzerinden indirirler (Darıverenli 1942: 12).

Sünnet çocuğu topluca gezdirildikten sonra evin önüne gelinir, çocuğa babası tarafından tarla, koyun, horoz gibi hediyeler bağışlanarak attan indirilir (Denizli 2001 Kültür Değerleri 2001: 134).

Bağ, tarla veya büyük altın bağışlayanlar olur. Bu adam oldun, anlamına gelmektedir (Muhammet Kahraman).

Bazen babaane dedenin de yaptırdığı oluyor. Babaanne veya dede büyük bir hediye veriyor misal yemek için etini alıveriyor veya büyük bir altın takıyor öyle bir yardımlaşma oluyor. Ondan sonra biri diyor ki: “Ben oğluma filan bağı verdim sünnetlik” o sünnetliği kimse almıyor o çocuğun oluyor artık. Gelin attan inerken verilen “üzengilik” gibi buna da “sünnetlik” denir. Ama bunu anne baba değil dedeler, babaanneler verir yani büyükler verir. Tabi herkes veremez bunu her torununa nasıl versin. Zenginler verebilir. Görgülü bir kimse zenginse verir. Görgüsüzse ne kadar zengin olsa da vermez (Kiraz Karahan ile kişisel görüşme, 7 Ekim 2013).

Günümüzde sık rastlamadığımız bu geleneğin gelinin attan ya da arabadan inerken istediği bahşış ile benzerliği aşıkardır. Bu da halk arasındaki şu yaygın kanıyı destekler ki sünnet törenleri de evlenme düğünleri kadar masraflı ve telaşlıdır.

2.4.5. Sünnet Törenlerinde İkram Edilen Yemekler

Denizli yöresinde sünnet törenlerinde ikram edilen yemekler genel itibariyle evlenme düğünleri, mevlit törenleri gibi özel günlerde ikram edilen yemeklerle aynıdır. Bu yüzden yemekler konusunda evlenme düğünleri için yapılan tüm hazırlıklar, gerçekleştirilen tüm töreler sünnet törenleri için de geçerlidir. “Sünnet Töreni Hazırlıkları” başlığı altında yemek hazırlıklarını anlattığımızdan için burada ayrıca anlatmadık. Bu bölümde daha çok törenlerde ikram edilen yemekleri ve bu yemeklerin geçmişten günümüze nasıl değişip dönüştüğünü, ayrıca beldeden beldeye yemeklerin farklılaşmasını anlatacağız.

Geçmişten günümüze gelinceye kadar düğün yemekleri konusu törenlerin en önemli kısmıdır. Öyle ki yemek ikram edilmeksizin sünnet düğünü yapılması söz konusu bile değildir.

Törenlerde ikram edilen yemekler ve hazırlanışları konusunda geçmişten günümüze kadar ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak çeşitli değişimler ve dönüşümler görülmektedir. Geçmişte uygulanan imece usulü odun

toplama, değirmene gidip un öğüttürme, düğün ekmeği etme, keşkeklik buğday dövme gibi uygulamaları neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır. Ama eskiden olduğu gibi bugün de aynı yemeklerin ikram edildiği törenler de vardır. Yemekler kısmen veya tamamen aynı kalsa da yemeklerin hazırlanması aşamasında belirgin farklar söz konusudur. Her şeyden önce günümüzde yemeklerin hazırlanması aşamasında aileye ve akrabalara çok fazla yük düşmemekte her işi genellikle tutulan aşçı ve yardımcıları yapmaktadır.

2.4.5.1. Eskiden İkrâm Edilen Yemekler

Araştırmalarımız ve gözlemlerimiz kadarıyla geçmişte Denizli yöresinde yemekler yerde kurulan bir sofrada sini üzerinde ikram edilir, herkes aynı tabaktan yemek yerdı. Bu yemekler: Çorba olarak şehriye, pirinç veya mercimek; ana yemek olarak etli fasulye veya nohut –bazen ikisi de-; pirinç veya bulgur pilavı, keşkek; salata; tatlı olarak ise bazen baklava, bazen helva (irmik,tahin) yazın ise genellikle tatlının yerine karpuz ikram edilir.

Etili kuru fasulye, sarma, keşkek gibi yemekler verilirdi. Eskiden tatlı olarak kabak tatlısı vardı. şimdi helva veriliyor. şimdi kabak tatlısı versen kınarlar. Eskiden bal kabağı da değil bildiğimiz yerli kabağını nohut ve pekmezle pişirip verirlerdi. Bir de hamur baklava yaparlardı yufkadan (Gülsüm Cengiz ile kişisel görüşme, 31 Ağustos 2013) (Bozkurt ilçesi).

Yemekli mevlitlerde, etli nohut yemeği, keşkek, pilav, salata, yazın karpuz verilir (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012) (Çardak ilçesi).

Nohut yemeği yada fasulye, pilav, salata, çorba ve helva ikram edilir (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012) (Acıpayam ilçesi).

Eskiden Tavas'ta top tarhana, kuru dolma (patlıcan, biber dolması), nohutlu soğan yemeği gibi yemekler pişirdi. Bizde keşkek yoktu. Keşkek Çal tarafında meşhurdu. Eskiden yemekler daha zahmetliydi, emek verilirdi. şimdi öyle değil (Faden Kayış ile kişisel görüşme, 17 Aralık 2012) (Tavas İlçesi).

Yemek olarak sarma yoktu. Keşkek olurdu, fasulye, pilav veya köfte-sonradan çıktı-genelde fasulye, pilav, turşu. Bunlar devam etti. Eskiden çarşıdan ekmek alınmadığı için düğünden bir iki gün önce yufka ekmek yapılyordu.” (Hasan

Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012) (Sarayköy ilçesi).

Mesela Çal/ Süller'de ben hanım köylüyüm (eşinin köyü). Orada yemek çıkarırlar mesela tepsi üzerine. Etrafına beş altı kişi gelir oturur o tepside yer. Ama israf olan çok olur. Bizim Beyağaç'ta ne vardır. Kuru fasulye, keşkek, tarhana çorbası vardır, mantısı vardır, makarnası vardır, pilavı vardır. Yine bir tepsi üzerinde gider (Muzaffer Öztürk ile kişisel görüşme, 16 Eylül 2013) (Beyağaç ilçesi).

En başta bizim pirinç çorbası gelir sırayla söylersek. Ondan sonra fasulye, kavurma, keşkek hatta kavurmanın et kısmı yerleri de –bazıları suyunu istemez onu- keşkeğin ortasına konur. Ondan sonra en sona tatlı verilirdi. Eskiden ekseriyette bizim köyde erişte kadayıfı derler onu veya haşhaş ve susamdan yapılan bir tatlı vardı adı aklıma gelmedi ondan verilirmiş. Ondan sonra tahan helvası çıktı. Eskiden köpük helva da verilirdi. İrmik helvası yeni çıktı (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013) (Baklan ilçesi).

Eskiden yemekler daha çok tüketilirdi. Bir hafta boyunca ekmek edilirdi. Hepsi yenirdi. Şimdi bir fırın dolusu ekmek getirtiliyor, eskiden bu imkan yoktu. Sinilerde yer sofrasında yenirdi. Beş altı kişi bir olup bu yer sofrasına otururlar yemek getirtilirler. Yemekler daha ağırdı. Keşkek hazırlanır, patlıcan doldurulur, kesilen davarlardan nohutlu söğüş pişirilirdi. Kuru fasulye, nohut, keşkek, dolma, tatlı. Şimdi bunların tek çeşidi oluyor yemekli olsa da (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012) (Pamukkale ilçesi).

Görüldüğü üzere yemekler konusunda Denizli yöresinde ilçeler ve köyler arası çok keskin ayrımlar bulunmamaktadır. Fasulye, güveç, nohut gibi sulu yemekler değişmemekle birlikte bazı yemeklerin bir diğer ilçe veya beldede başka bir versiyonunun yapıldığı görülür. Örneğin: bir ilçe veya beldede patlıcan dolması ikram edilirken, bir ilçede biber dolması yada yaprak sarması ikram edilebilmektedir. Yine bir beldede keşkek ikram edilirken bir beldede bunun yerine pilav ikram edilmektedir. Bu da bölgenin ekonomik durumu, geçim kaynakları ve tarım ürünleri ile yakından ilgilidir. Nasıl bağcılık ve üzüm üretiminin olmadığı bir bölgede yaprak sarması ikram edilmesi beklenmiyorsa yine biber üretimiyle meşhur bir ilçede yaprak sarma ikram edilmesi beklenemez.

Resim 32: 2012 yılında Denizli Çal/Süller Kasabasında katıldığımız bir sünnet töreninde ikram edilen yemekler

Denizli yöresinde beldeye beldeye ikram edilen yemekler değişse de bazı yemekler düğün ve törenlerin olmazsa olmazı haline gelmiştir. Öyle ki sünnet töreni yaklaşmış bir çocuğa ya da düğün töreni yaklaşmış bir gence: “Senin keşkeği ne zaman yiyeceğiz?” gibi ifadelerle şaka yapılır. Yine düğün bitiminde ise “Bu düğünün de keşkeği yendi” gibi sözlerin sıkça kullanıldığı görülür.

Denizli Yöresi sünnet törenlerinde yemeklerle ilgili birtakım adetler ortaya çıkmıştır. Bunlar yemek kazanını açtırırken bahşiş verilmesi, keşkek pişirirken sırayla karıştırma, yemek esnasında “kapışma” gibi geleneksel hale gelmiş adetlerdir.

Yemeklerin güzeli tahan (tahin) helvasıdır. Neden biliyor musun? Bizim köylerde eskiden yufka ekmeği vardı. Şimdi her şeyi yerler tatlıyı da üstüne yerlerdi. Kaşık bulunmazdı bak. Yemeği de yufkayı sunum yaparak yedik. Tahan helvası geldiği zaman o adetti. Kapışma adeti vardı. Şimdi herkes yemeği yedi mi yufkasını hazırlardı. Tahan helva ortaya konduğu zaman bir kapışsın. Bir yarış havasında olurdu. Normalde yemekler bir arada yendiği için sofraya uygun olarak biri yemekten alırken diğeri beklerdi. Ama nedense helva yemede herkes bir anda kapıştı. En evvela ben alacağım, derlerdi. Demek ki bu gelenek olduğu için (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Oruç'un verdiği bu bilgilerin Boyraz'ın Surname-i Humayun'da aktardığı yağma geleneğini akla gelmesi zor olmaz (1994: 35)

Resim 33: Keşkek törene gelen erkeklerce sırayla karıştırılır.
(<http://www.turizmhaberleri.com/koseyazisi.asp?ID=2522>)

2.4.5.1.1. Yemekçi ve Diğerleri

Günümüzdeki gibi eşyaları ve garsonları hazır bulunan profesyonel aşçıların olmadığı zamanlarda genellikle köylerde yemekleri iyi yapan bir aşçı kadın veya erkek bulunur bu aşçı köyün bütün yemeklerini yapardı. Bu aşçının yardımcılığını ise köyün diğer kadınları ya da düğün sahibinin akrabaları yapar, tören sonunda herkes emeğinin karşılığını alırdı.

Eskiden yemekçi kadınlar olurdu köyde. Yemeği o kadın pişirirdi diğer kadınlar ona yardım ederdi. Bu yemekçi kadına dastar, sabun gibi hediyeler verirlerdi. Para da verirlerdi az da olsa (Gülsüm Cengiz ile kişisel görüşme, 31 Ağustos 2013).

Resim 34: Helva kesme görevi verilmiş bir kadın

Araştırmalarımız ve gözlemlerimiz kadarıyla inanişâ göre aşçıya yardım eden kadınların da belirli özellikleri haiz olması gerekmektedir. Denizli Çal ilçesi Süller Kasabası'nda 2012 yılında katıldığımız bir sünnet töreninde işbölümü yapılırken sünnet çocuğunun annesi komşularından birini helva kesimi ve dağıtımı için belirlemiş fakat diğer bir komşu kadın buna itiraz etmiştir (Fotoğrafta gördüğümüz helva kesen kadın) helvayı herkesin kesemeyeceğini bahtının güzel olan birinin bunu yapması gerektiğini belirtmiştir.

2.4.5.2. Günümüzde İkrâm Edilen Yemekler

Denizli yöresi sünnet törenlerinde ikram edilen yemekler konusunda görüldüğü üzere beldeden beldeye görülen değişiklikler görüldüğü gözlenmektedir. Ancak bu değişikliklerin geçmişten günümüze doğru da ortaya çıktığı göz ardı edilmemelidir. Halen bazı kırsal kesimlerde yemek geleneklerinin aynen eskisi gibi sürdürüldüğü gözlenirse de yaygın olarak yemekler konusunda bazı basitleştirmelere ve kısıtlamalara gidildiği görülmektedir.

Günümüzde sünnet törenlerinde yemekler genellikle masada tabldotlarda ikram edilmekte ya da herkes kendilerine özel tabaklardan yemektedir. İkrâm edilen yemekler şu şekildedir: Çorba olarak en yaygın olarak mercimek veya şehriye, ana yemek olarak etli nohut veya fasulye (sulu yemek yoksa ızgara tavuk veya köfte), pilav, salata ve tatlı olarak irmik helvasıdır. Özellikle birkaç senedir sulu yemeklerin

ikram edildiği törenler neredeyse ortadan kalkmıştır. Ana yemek olarak sulu yemekler yerine ailenin maddi durumuna göre ızgara köfte veya tavuk ikram edilir olmuştur. Izgara usulü yemekler; hazırlaması kolay, tüketimi de fazla olduğu için törenlerde daha fazla tercih edilir olmuştur. Özellikle tavuk ızgara hem ekonomik hem de insanlar tarafından çok sevildiği için son yıllarda ikram edilen en yaygın yemek çeşididir.

Genellikle orba, kuru fasulye, pılav, bazen pılav üstü köfte olabilir, yaz mevsimi ise karpuz, kışın ise helva vs. ikram edilir (Kayış 2013).

Geçmişte sini ile küçük tabaklara konurdu, herkes aynı tabaktan yedi. Eskiden şimdiye göre çok daha fazla yemek pişerdi. Et yemeği olurdu, ayrıca kuru fasulye olurdu, onun yanında orbası, sarması, tatlısı, keşkeği derken yani en az altı yedi çeşit yemek verilirdi. şimdi dört çeşit yemek veriliyor. Tabldot usulü, şimdi tabldota döndü. Hatta birkaç senedir ızgara usulü çıktı. şimdi yemek mi veriliyor? Bir pılav üstü ızgara, salata, hemen lokum tanesi büyüklüğünde irmik tatlısı... Yani bunun adı yemek verdik, oluyor. Önceden sini sini yemek konurdu (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Resim 35: Son yıllarda Denizli yöresinde en çok ikram edilen yemek pılav üstü tavuk ızgara.

Yemekler maddiyata göre değişir. İsteyen nohut veya fasulye yanında pilav salata ikram eder, isteyen köfte pilav ve çorba ikram eder. Birkaç senedir yemek yerine ızgara yapmayı tercih ediyorlar. Tavuk ızgara daha uygun geliyor artık. Izgara hem yeniyor israf olmuyor hem de daha uyguna geliyor yani iyi. Davetliler aşırı kalabalık değilse az kişi gelecekse kıymalı pide de yaptırın olur. Kalabalık olursa denk gelmiyor o yetişmiyor (Melek Güler ile kişisel görüşme, 06 Ocak 2013).

Son yıllarda özellikle televizyon, radyo, internet gibi iletişim araçlarının gelişmesine paralel olarak bazı gelenekler başka yörelerden alınmaya başlanmış ya da bazı eski gelenekler tekrar canlandırılmaya başlanmış ya da törene renk katma adına yöresel kıyafetlerle şeker, şerbet, dondurma ikram edilme gibi adetler görülür olmuştur. Bu adetlerin çeşitlenmesinde ve farklılaşmasında son yıllarda törenler için tutulan organizasyon şirketlerinin payı da oldukça fazladır. Zira organizasyon şirketleri törenleri renklendirmek adına farklı gelenek ve adetleri gün yüzüne çıkartmaktadır.

Resim 36: Törene renk katan çeşitli ikram ve gösteriler en çok çocuklara hitap etmektedir (www. akishaber.net).

Resim 37: Şerbet ve pamuk şekeri ikramı (www. akishaber.net).

2.4.6. Çocuğun Gezdirilmesi

Sünnet törenlerinde takı, yemek ve mevlit aşamaları eşzamanlı olarak geçirildikten sonra sünnet çocuğunun gezdirilmesi aşaması vardır. Eskiden sünnet işlemi tören günü yapıldığı için çocuğu gezdirmek hem çocuğa eğlence hem de moral olurdu. Günümüzde sünnet işlemi aşaması törenden çok önce atlatıldığı için bu etkinliğin de eski önemi kalmamıştır denilebilir. Ancak yine de coşkulu sünnet gezmeleri varlığını sürdürmektedir.

Sünnet olacak çocuk arkadaşları ile beraber tekbirler söylenerek at, traktör ve taksilerle gezdirilir. Eskiden genelde sünnet çocuğu ata bindirilir ve gezdirilirdi. Bineceği at önceden hazırlanır. Atın süslemesine itina gösterilir. Atın eğerinin üstüne boydan boya halı seccade serilir. Atın boynu oyalı örtülerle, grepler ve poçularla süslenir. Çocuk ata bindirilerek topluca sokaklarda gezdirilir atı takip eden konvoy araçlarına da “oku” (Havlu, kumaş vs.), birer ikişer metrelik empirme cinsinden kumaşlar takılırdı (Gölgöçen 1997: 49; Verim 2001: 37; Denizli 2001 Kültür Değerleri 2001: 134). Zamanla at üzerinde gezdirme geleneği yerini otomobillere bırakmış olsa da konvoy araçlarına yazma, kumaş vs. bağlanması adeti varlığını sürdürmüştür.

Eskiden faytonlar vardı. Sünnet kesilmeden (işlemeden) bir saat önce sünnet çocuğu arkadaşları ile birlikte toplanır. Kaç fayton varsa onlardan tutulur birkaç tane olabilir. Çocuklar bu faytonlara bindirilip ilçede turlanırdı. Şehir

туру şeklinde olurdu. Çocuklar “Ya ya ya! Şa şa şa!” kimse sünnet olan onun adını söyleyip “Çok yaşa!” derlerdi. Bazen develere bindirilip gezdirildiği de olurdu (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Resim 38: Deve üzerinde bir sünnet çocuğu yaklaşık elli yıl önce
(<https://www.facebook.com/groups/189970527828706/photos/?filter=photos>)

Resim 39: Günümüzden yaklaşık 30 yıl önce bir sünnet töreni

Resim 40: Denizli Babadağ ilçesinde yapılan eski bir sünnet töreni

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151689992966166&set=g.189970527828706&type=1&theate>
r)

Eskiden sünnet çocuğunun gezdirildiği atlar nasıl süslenirse günümüzde de otomobiller daha süslü ve gösterişli olarak süslenmektedir. Özellikle sünnet çocuğunun bindiği otomobil balonlar, renkli tüller ve kumaşlar, sünneti hatırlatan birtakım yazılar vs. ile törenden önce özenli ve gösterişli bir biçimde süslenmektedir.

Resim 41: Sünnet töreni için süslenmiş bir araba, arabanın sağ alt kenarında “Ucundan Azıcık” yazmaktadır.

Sünnet törenlerinde çocuğun gezdirilmesi ile ilgili bazı kabuller de zaman içerisinde farkına varmaksızın oluşturulmuştur. Örneğin; Denizli Belediyesinin önündeki meydanda bulunan horoz heykeline kadar konvoy eşliğinde gitmek ve buradan dönmek gibi. Bu davranışın aslına bakıldığında bir amacı yoktur yalnızca herkesin belirlediği bir nokta olma özelliği göstermektedir. Aynı zamanda yine konvoy eşliğinde çocuğu Pamukkale’ye götürmek de sünnet törenlerinin şanıdır. İl merkezinde bu kabuller söz konusu iken ilçe ve beldelerde durum farklıdır. İlçelerde genellikle şehir merkezine doğru bir tur atılıp dönüldüğü, köylerde ise köy meydanında ve köyün çevresinde bir konvoy turu yapıldığı görülür.

Sünnet törenlerinin olmazsa olmazlarından olan sünnet çocuğunu gezdirme âdeti günümüzde her ne kadar sekteye uğrasa da varlığını sürdüren bir gelenektir. Bu geleneğin en önemli yanı kalabalık ve coşkulu bir şekilde olmasıdır. Konvoyun kalabalık ya da az olması törenin ne kadar coşkulu ya da sönük geçtiğinin göstergesidir. Konvoyun kalabalık olması aynı zamanda sünnet çocuğunun ailesi için bir güç göstergesidir. Ailenin çevresi ne kadar genişse ve ailenin maddî durumu iyiye konvoy da o kadar kalabalık olur.

Sünnet çocuğu gezdirme adetinin dönüşümüne geçmişten günümüze doğru özetleyecek olursak: İlk zamanlar at, fayton veya deve ile gezdirme, daha sonra traktör ve otomobil süsleyerek konvoy halinde gezdirme ve son zamanlarda yine at, fayton veya develerle gezdirme şeklindedir. At, fayton veya deve ile gezdirme geleneğinin tekrar canlandırılmasında insanlardaki geriye dönüş ve nostalji tutkusunun etkisi yadsınamaz. Ancak en büyük neden yukarıda da belirttiğimiz gibi organizasyon şirketleridir.

2.4.6.1. Sünnet İşlemi Öncesi Türbe veya Cami Ziyareti

Gerek sünnet işlemi öncesi gerek de sünnet düğünü öncesi ya da sonrası çocuğun türbe ziyaretine götürülmesi geleneğine Denizli yöresinde rastlamamaktayız (Koç, Yakın, Akkaya ile kişisel görüşme 2012; Gencer, Kayış, Beken, Karahan Oruç, Kayhan ile kişisel görüşme 2013). Ayrıca Şükrü Tekin Kaptan'ın Denizli'de "*Türbeler ve Yatırlar*" adlı çalışmasında da böyle bir geleneğin olduğu aktarılmamıştır. Kaptan türbeler ve yatırların ziyaret ediliş amaçlarını tasnif etmiştir. Bunlar arasında çocuğu olmayan ailelerin ziyaret ettiği mekânlar, askerlik öncesi gidilen mekânlar olmakla birlikte sünnet töreni öncesi böyle bir uygulama olduğu görülmemektedir (2005).

Yine yöre hakkında hazırlanmış folklor kitaplarında araştırmalarımıza rağmen sünnet işlemi öncesi çocuğun türbeye götürüldüğüne dair bir bilgiye rastlamadık. Ancak sünnet işlemi öncesinde camiye götürüldüğü ya da camii etrafında gezdirildiğine dair bilgiler mevcuttur:

Yörede ilk olarak sünnetçiye yemek yedirilir, sonra çocuk camiye götürülür hocaların ilahi sesleriyle toplu bir şekilde arabayla ya da yürüyerek çocuk getirilir (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Sünnet çocuğu, sünnet işlemi öncesi türbe ziyaretine götürülmesi hadisesine Denizli yöresinde rastlamamakla beraber çocuğu olmayan ailelerin bazı türbelere giderek çocuk sahibi olması durumunda bu aileler çocuklarını o türbeye bağlı kabul eder. Dolayısıyla belirli zamanlarda bu türbeleri ziyaret ederek buralarda kurban kesmeyi kendilerine borç bilirler. İşte türbe ziyareti sonunda çocuk sahibi olup belirli bir türbeye bağlı olan aileler oğullarının sünnet işlemi öncesi de bu türbeleri ziyaret ettikleri görülür:

(Sünnetten önce çocuk türbeye götürülür mü?) Çocuğu olmayanlar götürür. Doğup büyümüş bir tek çocuktur, bağlıdır dedeye, götürüler getirirler. Dedeye bağlı ise çocuk o dedeye götürülür. Yoksa bağlı değilse bizim gibi kara borsaya gider. (Öyle çocukların ismini ne koyarlar?) O dedenin ismini koyarlar. O türbeler Dedeköy'de var. Sözüm şu Durdugil dedeye bağlıydı. Sürekli gider o dedeyi ziyaret ederlerdi. (Kurban keserler miydi?) Kurban da keserlerdi. (Sünnetten önce de kurban keserler mi bu gittikleri yerde?) Keserler. Adakları olduğu için. Bizler öyle şey görmedik ama duyduk. Çocuğu olmayan veya ölen kişiler o dedeye bağlanır. (Caminin etrafı dolaşılır mı?) Camiyi dolaştırırlar gelirler. Gelin gibi. Eskiden geline de camiyi dolaştırırlardı. Eskiden ata bindirirler de dolaştırırlardı. Atın boynuna bir basma bağlarıydı işte o kadar. Bir de gozalı böyle şey takarları şingirdaklı, zilli, zil takarlardı şingir şingir öterdi. Eskiden köyde herkeste vardı at. Rastgele birini süslerlerdi. Sonraları motorlar çıktı. Traktörlerle de gezdirmeye başladılar. Şimdi de taksilere döndü. Traktörün römorkuna oturturlar dedeler, dayıları, amcaları, kardeşleri ile birlikte gezerlerdi (Gülsüm Cengiz ile kişisel görüşme, 31 Ağustos 2013).

2.4.7.Sünnet İşlemi

Sünnet işleminin tören günü yapıldığı sünnet törenleri günümüzde seyrek de olsa bazı ailelerce yapılmaktadır. Klinikte gerçekleştirilen sünnet işlemini burada ayrıca ele almadık çünkü biz konunun operasyon kısmından çok törensel kısmıyla ilgileniyoruz.

Sünnet işleminin tören günü yapıldığı durumlarda bu işlem evde yapılır. Yemekler yenilip, misafirler ağırlandı, sünnet çocuğu gezdirildikten sonra sünnet işlemi aşamasına geçilir. Tören günü yapılan sünnet işlemi genellikle tören sonunda yapılır. Sünnet işleminin yapıldığı bu zaman genellikle öğleden sonra ikinci vaktine yakın bir zamandır. Sünnet işlemi için tören sonunu beklenme nedeni törenin selameti açısındandır. Zira aile törene gelen konuklarla ilgilenebilmek için bu işlemi en sona koyar. Uzaktan gelen konuklar dağılıp ev müsait duruma gelince sünnet işlemi gerçekleştirilir. Genellikle ailenin yakın çevre ve akrabaları sünnet işlemi için beklerler.

Sünnet işlemi, daha önceden hazırlanmış ve süslenmiş sünnet odasında gerçekleştirilir. Sünnet işlemine geçilirken sünnet çocuğunun ikna edilmesi ve yatıştırılması önemlidir. Bu hususta da sünnet işlemini yapan sünnetçiye büyük iş

düŖer. Bu konuda mesleği sağlık memurluğu olan ve sünnetçilik yapmış Ahmet Kılıçaslan'dan Ŗu bilgileri aldık:

Çocuğu sünnete ikna etmek için herkesin kendine göre ikna Ŗekilleri vardır. Önce çocuğa bilgi verilir. Çocuğun sünnet hakkındaki soruları varsa sünnetçi kendisine sormasını ister. Çocuk her türlü soruyu sormakta serbesttir. Sünnetçi de uygun Ŗekilde çocuğu bilgilendirir. Sünnetin acısız, düzgün bir Ŗekilde geçeceğine dair çocuğu yatıştırır. Çocuk ikna edilmişse kimsenin çocuğu tutmasına gerek yoktur. Sünnetçi çocuğu “Ben seni kimsenin tutmasını istemiyorum. Eğer söylediklerim yanlış çıkarsa sopayı al, beni döv! Dediklerim yalan çıkarsa kafamı patlat! Sen Ŗarkı, türkü söyleyerek sünnet olmak ister misin?” gibi sözlerle çocukla sünnetçi arasında bir pazarlık yapılır. Çocuk ikna olmuşsa lokal anestezi olduğu için sünnette cerrahi aletleri bana vererek yardım eden çocuklar bile olur. Sünnetçinin tercihi de çocuğu kimsenin tutmaması yönündedir. Sünnet olacak çocuğun sünnetçiye güvenmesi esastır. Eğer sünnetçiye güvenmezse etraftaki kişilerden yardım alınır. Bunun yanı sıra aşırı yaramaz ya da korkak çocuklarda mecburen yardım istendiği olur (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Ŗubat 2013).

Sünnet odasına alınan çocuk, sünnet anında genellikle bir yakını tarafından tutulur. Çocuğun dikkatini dağıtıp heyecanını yenmesi için Ŗaka ve espriler yapılırken “Sana çakı alacağım” diyerek çocuk kandırılır (Denizli 2001 Kültür Değerleri 2001: 134).

Sünnet işlemin odadakilerin tekbiri eşliğinde başlanır. Bir yandan odadaki erkekler tekbir getirir bir yandan da sünnetçi sünnet işlemini yapar. Sünnet işleminde çocuğun dikkatini başka tarafa çekmek isteyenler “Yukarıya bak uçak geçiyor” gibi sözler söyleyip ağzına bir lokum topağı sıkıştırırlar. Sünnet işleminin hemen sonrası odadakiler çocuğun ağlama ve bağrışmalarını bastırmak için: “Oldu da bitti maşallah, nazar değmez inşallah, yumurtanın sarısı, gitti de ...'nın yarısı” gibi ezgili sözlerle çocuğu yatıştırmaya çalışırlar.

2.4.7.1. Sünnet İşleminde Odada Bulunan Kişiler ve Fonksiyonları

Sünnet işlemi için çocuk karyolaya yatırılırken sünnet çocuğunun başında çocuğun babası, dedeleri, dayı ve amcaları ve bir de dua için hocanın bulunması yeterlidir. Sünnet işleminin yapıldığı odada genellikle bayanlar bulunmaz.

2.4.7.1.1. Kirve

Sünnet törenlerinde sünnet işlemi sırasında sünnet çocuğunu tutan kişi genellikle “kirve” olarak adlandırılmaktadır. Denizli yöresinde gerçek manada “kirvelik” geleneği olmasa da sünnet işlemi esnasında çocuğu tutan yakın akrabalarından bir erkek bulunur. Sünnet işleminin kazasız geçmesi açısından önemli olan bu kişinin sünnet çocuğunu sünnet esnasında tutmasının yanında başka bir işlevi yoktur.

Denizli yöresinde yaptığımız araştırmalara göre “kirvelik” kavramını büyük oranda herkesçe bilinmekle birlikte bu kavramın biraz daha dönüştürüldüğü ve farklı yorumlandığını gördük. Yaptığımız araştırmalara göre Denizli yöresinde gerçek manada kirvelik geleneği yoktur. Denizli yöresinde “kirvelik” kurumunun yerine “sağdıçlık” kurumu ağır basmaktadır. Kaynak kişilere “Kirvelik var mıdır?” sorusunu yönelttiğimizde bu kişilerin büyük çoğunluğu kirvelik geleneğinin olmadığını söyledi. Bu kavramı bilip bilmedikleri sorusuna ise bildiklerini ancak Denizli yöresinde böyle bir adetin olmadığını söylediler. Kirvelik geleneğinin olduğunu söyleyenler ise bu kavramı yine “sağdıçlık” ile ilişkilendirdiler. Çünkü bahsettikleri kirveler akran yaş grubu içerisinde seçilmektedir ve diğer yörelerde olduğu gibi törenin masraf kısmına karışmamaktadır.

Denizli ve çevresinde kirve geleneği yoktur (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012; Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme 5 Şubat2013; Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012). İlla ki çocuğu biri tutacaksa dedesi, amcası, dayısı veya bir akrabası tutar (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012). Sünnet işlemi esnasında odada çocuğun dedeleri, amcaları, dayıları vs. bulunabilir (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012). Çocuk sünnet işlemi sırasında etrafında kimseyi istemeyebilir o zaman da sadece sünnetçi ve çocuk olur (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Denizli yöresinde gerçek manada kirvelik kurumu yoktur. Kirvelik, başka bölgelerden yöre halkının diline geçmiş bir kavramdır:

(Denizli’de kirvelik var mıdır?) Kirvelik vardır. En yakın dostun gibi düşün yani sağdıç gibi. Düğündeki kirve o kişinin yaşıttır arkadaşdır. Ama sünnetteki kirve aile büyüklerinden sevilip sayılan birisidir. Mesela ben kirve oldum. Bacanağın çocuğu vardı işte “Enişte sen gel gel” dediler, kirve olarak biz gittik. Sünnette yanında oldum. Onu yatıştırdık o şekilde. Bir de küçük bir hediye takarsın. (Masraflara ortak oldunuz mu?) Yani zaten hastanede kestirdik. Masraf filan yoktu. Kirve devlet oldu yani (gülüyor). (Törenin masraflarını karşılırsınız o zaman) Daha tören yapılmadı. Ama mehter filan diyorlar. Demek ki oradan alacak gibi görünüyor (Kahkaha ile gülüyor). Hayırlısı olsun. Hani bakarsın niye olmasın ki. Benim erkek evladım yok. Hani yok derken Allah hayırlısını versin bunda bir şeyim yok. (Hocam başka yörelerdeki kirvelige baktığımız zaman bir kurum gibi, aile gibi oluyorlar. Süt kardeşliği gibi kirvenin çocukları da birbiriyle evlenemiyor. Baktığımızda Denizli’de böyle bir şey göremiyoruz) O Denizli’de yok. Olsa olsa doğu bölgelerde vardır. Dinî yönden bildiğim kadarıyla evlenmelerinde bir sakınca yok. Adet, gelenek, görenek yönündense kural koyamazsın. Süt kardeş tamam evlenemiyor ama kirve çocuğunda böyle bir kaide yok (Muzaffer Öztürk kişisel görüşme, 16 Eylül).

2.4.7.1.2. Sağdıç

Denizli yöresinde sağdıçlığın çocukluktan başlayıp evliliğe kadar uzanan bir yönü vardır. Birbirlerinin sağdıçı olan kişiler genellikle aynı yaş grubundadır. Sünnet olan çocuğa “sağdıç” olan çocuk ise genellikle daha önceden sünnet olmuş tecrübeli bir çocuktur ve sünnet anında arkadaşını yatıştırmak için vardır. Bu tarihten itibaren sağdıçlar ölene kadar birbirlerini yalnız bırakmazlar ve evlenme düğünlerinde de beraber olurlar.

Sünnette çocuğa bir kirve yani arkadaş belirlenir, bu çocuk ilerde düğünde arkadaşına sağdıçlık yapar (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Sünnet işlemi sırasında önceden sünnet olmuş bir çocuk “Korkma! Korkulacak bir şey yok gibi” tesellilerde bulunmak için çocuğun yanında bulunur (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Resim 42: Sünnet öncesi sünnet çocuğunun etrafında babası ve çocuktan birkaç yaş büyük arkadaşları

2.4.7.1.3. Sünnet Çocuğunun Dede

Denizli’de kirve olmayıp davetiyeye de ismi yazıldığı görülmemekle birlikte sünnet çocuklarının dedelerinin bu fonksiyonlardan çoğunu yerine getirdiği görülmektedir. Bazı dedelerin torunları için sünnet töreni yaptırdığı ve hatta bütün masrafları üzerine aldığı Denizli yöresinde sık görülen bir durumdur. Hatta bir dedenin bütün torunları için toplu veya ayrı ayrı sünnet töreni yaptırdığı görülür. Bunun dışında tören yapacak maddi gücü olmasa da dedeler manevî yönden sünnet çocuğunun en büyük destekçisi ve törenin düzenleyicisidir.

Dedeler, büyük altın takarlar, davetiyede isimleri yazılıdır, büyük oldukları için ve dede oldukları için geleni gideni ağırlarlar (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Dedeler kocaman bir altın takar, bazı dedeler torunlarının sünnet düğünü kendisi yaptırır. Bazı dedeler: “Bir tek erkek torunum var onun sünneti bana ait” der yaptırır. Davetiyeye isimleri yazılır (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Kirve geleneği olmamakla birlikte eğer sünnet olacak çocuk büyük ailenin tek erkek torunuysa çocuğa bir takım ödüllendirmeler olur. O zaman dedesi çocuğun sünnet töreninin tüm masraflarını karşılayabilir. Ya da birkaç torununu aynı anda bir törende sünnet ettirebilir (Kılıçaslan 2013).

2.4.7.1.4. Debildekçi

Özellikle Tavas ilçesi ve civarında karşımıza çıkan “debildekçi” hem davet aşaması hem tören esnasında davetlileri karşılama hem de sünnet esnasında çocuğun yatıştırılması ve sesinin bastırılması konusunda önemli görevler üstlenmektedir. Debildek ustası Mesut Tıraş sünnet işlemi esnasını şöyle anlatır:

Biz ona ağlamasın diye şey(sünnet derisi) düştükten sonra(eliyle makas işareti yapıyor) “Küttek küttek küttek!” debildek vuruyorduk. Şimdi onlar yok.(Siz çocuğun sesini bastırıyorduz) Tabii, öyle şey çok. Çocuğun ağzına lokum katıveriyorlardı. Biz çocuğun sesini bastırmak için dümbelek çalardık. Çok böyle uygulama. Kimisinin ağzına lokum katıverirler ağlamasın, diye kimisine “Sıçan var bak!” derler. Tam o sırada “şarkadak” düşer, bu eski usul. Şimdi ben son gördüğümde artık dikişle oluyor bir de çocuk hiç sünnet olmuş gibi değil. (Mesela sünnet düğünü yapıyorlar ama çocuk önceden sünnet olmuş o zaman debildekçi ne yapar?) O zaman sadece etraftaki şeylere duyurmak. Zaten bu debildeğin şeysi duyurmak, düğünü duyurmak. (Oku da dağıtır mıydınız Mesut Amca?) Hayır, okuyu kendileri dağıtır. Ben düğün günü saat dokuzda başlıyordum “Pattak pattak patak!”(elini göbeğine vuruyor debildek çalar gibi) saat on sırasında gelmeye başlarlar en fazla saat üçte biter. Çocuk sünnet olduktan sonra biter (2013).

Eskiden “Sıçana bak!” derlerdi çocuk havaya bakarken keserlerdi. Makas “şarkadak” düşerdi. Demir leğenler vardı. Demir leğene makas şark diye düşerdi. Ben makasın düşmesini beklerdim makas düştü mü çalmaya başladım. Çocuğun kirvesi de o sırada çocuğun ağzına lokum katardı çocuğu bağırtmamak için. Ben de sesi bastırırdım. Oğlanın anası da oklava çeviriyor. Çocuğun babaannesi de gelinine “Kızım öyle olmaz şöyle yap” diyor. “Ule gızım açık şöyle çevir oklavayı” derdi. Öyle bir şey ki o anda...(Annesini oyalama taktiği mi acaba?) Tabii öyle. (Annesi odada mı olurdu?) Hayır, hayır dışarıda olurdu. (Erkekler mi olur sünnet yapılan odada?) Erkekler olur kadınlar olmaz. “Oldu da bitti maşallaaaah! Gitti bilmem nenin(çocuğun adı) yarısı!”(makamlı) diye bağıırıyorduk. İşte “Beş dakika kaldı çocuğun adı neyse mesela Ali’nin şeyisine” diye çağırıyorduk (Mesut Tıraş ile kişisel görüşme, 5 Mayıs 2013).

2.4.7.2. Sünnet İşlemi ile Eşzamanlı Yapılan Diğer Uygulamalar

Denizli yöresinde “Tekbir getirmek” dışında sünnet işlemi ile eşzamanlı olarak gerçekleştirilen birtakım eylemler vardır. Bunlar: çocuk tek ise horoz kesmek,

çift ise içi dolu bir destinin kırılması ve çocuğun annesinin oklava çevirmesi gibi eylemlerdir. Bu eylemlerin gerçekleştirilmesinin ise kendince sebepleri vardır. Horoz kesilmesi ve desti kırılması geleneklerinin ayrıntılarına daha önce “Çocuk Tek veya Çift ise Yapılan Uygulamalar” başlığında yer verdiğimiz için burada ayrıca yer vermedik.

Yaptığımız araştırmalarda kaynak kişilerden öğrendiklerimize göre oklava çevirmenin birden fazla nedeni vardır:

Oklava döndürmenin nedeni **çocuğun acı çekmesini önlemek** ya da duyulan acıyı hafifletmektir (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Eski sünnet törenleri daha heyecanlı oluyordu. Çocuğun bitiği olmasın diye çocuk kesileceği zaman oklava çevirirdik. Bakıra (kovaya) su katardık. Oklavayı da içine koyup böyle çevirirdik. **Çocuk çabuk kesilsin** diye. Bu evvelki atalardan gelme bir gelenek. Eski sünnetler şenlikli olurdu. Sünnetçi geliveriyor gidiveriyor. Şimdi öyle değil (Elif Emer ile kişisel görüşme, 28 Ağustos 2013).

Sünnet işlemi sırasında çocuğun annesi oklava çevirdiğini gördüm. Bunun nedenini de sordum. –Aslında bunun hurafe olduğu çok belli, ne yapar bir tahta?- Anneler çok geriliyormuş ya o anda. Mesela ameliyata giriyor o anda, resmen ameliyat. İşte anne o anda oklava çevirmekten ağlamak aklına gelmiyor (gülüyor). Oklavayı eline alıyorlar dik bir şekilde ellerinde boşta çeviriyorlar. Oklava olsa gösteriverecektim (elini birbirine ovuşturuyor) şöyle şöyle çeviriyor. Bunu ben sordum da orada bir tanıdığa “**Aslında bir şey yapmaz o da stresini alıyor, oyalıyor**” dedi. (Anneye “Sünnet işlemi kolay geçer” mi diyorlar peki?). Herhalde öyle diyorlar. Ben fazla inanmıyorum öyle şeylere ya. O eskilerden kalma bazı hurafeler var ya öyle bir şey. Hani bazı kelimeler (inançlar, söylenenler) var ya o gibi (Adeviye Gencer ile kişisel görüşme, 01 Ekim 2013).

Sünnet işlemi sırasında çocuğun annesi oklava çevirir. Bu on- on beş sene önceydi şimdi oklava çevrilmiyor. (Neden çevriliyormuş?) **Annesi heyecanlanmasın diye ediyorlar. Sünnet kolay geçsin,** diye çevirirler (Ümmü Kayhan ile kişisel görüşme, 1 Eylül 2013).

Oklava çevirirler bunlar batıl inanç (İsa Yakın ile kişisel görüşme 23 Ağustos 2012).

Sünnet işleminde kadınlardan biri oklava çevirirdi elinde. **Sünnet kolay geçsin** diye derlerdi. İçlerinden sure de okuyup dua ederlerdi. “Allahule”yi okurlar, “kulhüvalla”yı okurlardı. Ellerinde böyle oklavayı çevirirlerdi. Aslı var mı yok mu Allah biliyor yani batıl inanç mı bilmiyorum. Şimdi bunları yapan var mı bilmiyorum yakınımında olmadığı için (Zeynep Karahan ile kişisel görüşme, 7 Ekim 2013).

(Sünnet töreninde geleneksel uygulamalar varmış onları biliyor musunuz? Mesela oklava çevirmek gibi...) Onu oğlanın anası hem oklavayı çevirir hem okur: **“Oğlum inşallah şey olmasın diye, hırsız olmasın, büyüğüne küçüğüne saygılı olsun”** diye bildiği Yasinleri okuyor, duaları okuyor benim bildiğim kadarıyla. Ben birinde sordum “Peki oklava çeviriyon manasını biliyon mu?” diye “Eee” dedi “Kaynanam çevir, dedi” dedi. O “Kızım şu şunları okuyacaksın” demiş “Yedi tane kulhüvallaehad, ondan sonra Elham koşacaksın, sonra bir ettahiyatü koşacaksın” demiş ben bunu gelinin kendi ağzından duydum. Kaynanası “Sus gızz” diyor şeyde. (Niye söylenmemesi mi gerekir). Yani “oku” diyor “Konuşma!” manasında (Mesut Tıraş ile kişisel görüşme, 5 Mayıs 2013).

Sünnet işleminde esnasında oklava çevirmenin nedeni, sünnet olan **çocuğun ileride hanımından korkmaması** içindir (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Çocuk sünnet edilirken tekbir getirdiler. Bizim çocuk klinikte sünnet oldu. Kesen adam tekbir getirerek kesti. (Oklava çevirdiniz mi kesilirken?) Ben yapmadım ama ben çocukluğumda halamda görmüştüm (gülüyor). İçerde çocuğu keserken o böyle elinde oklava çevirdi. Nedenini bilmiyorum (Şaziye Akman ile kişisel görüşme, 1 Eylül 2013).

Oklava çevrilmesi, sünnet malum çocuğun cinsel organı ile ilgili bir şeydir. **Bunun sağlıklı olması ilerde evliliğinin de sağlıklı olmasıdır. Bir aktarma olabilir. Bir ironi mi dersin bir metafor olabilir. Bunu anneler, büyük anneler daha çok yapıyor. Bir aktarma veya metafor olabilir.** O niyetleri kimse bilemiyor yani. İnsanlar hangi niyetlerle bir takım uygulamalar yapıyor. Bunları bilemiyoruz (Şerif Kutludağ ile kişisel görüşme, 21 Ekim 2013).

Oklava çevirme geleneği noktasında kaynak kişilerin yanıtlarına baktığımızda geleneğin çok çeşitli sebepleri vardır. Ama bu sebeplerin ortak yanı sünnet çocuğunun iyiliği için olmasıdır. Yine kaynak kişiler bu geleneğin günümüzde

özellikle beş-on senedir sekteye uğradığını belirtmişlerdir. Bunda şüphesiz sünnet işlemlerinin klinikte gerçekleşmesinin payı büyüktür. Ancak bu geleneğin geçmişinin Denizli’de çok eskilere dayandığını Denizli Halk Evleri’nin çıkarmış olduğu İnanç Dergisi’nde 1942 yılında yayınlanan Darıverenli’nin yazdığı “Sünnet Düğünü” başlıklı yazısından öğreniyoruz (Darıverenli 1942: 12).

2.4.8. Sünnet İşlemi Sonrası

Sünnet işlemi eskiden törenin hemen ardından veya tören esnasında gerçekleştirildiği için sünnet işleminden sonra sünnet işlemi bekleyen yakın çevre aileyi ve sünnet çocuğunu tebrik eder.

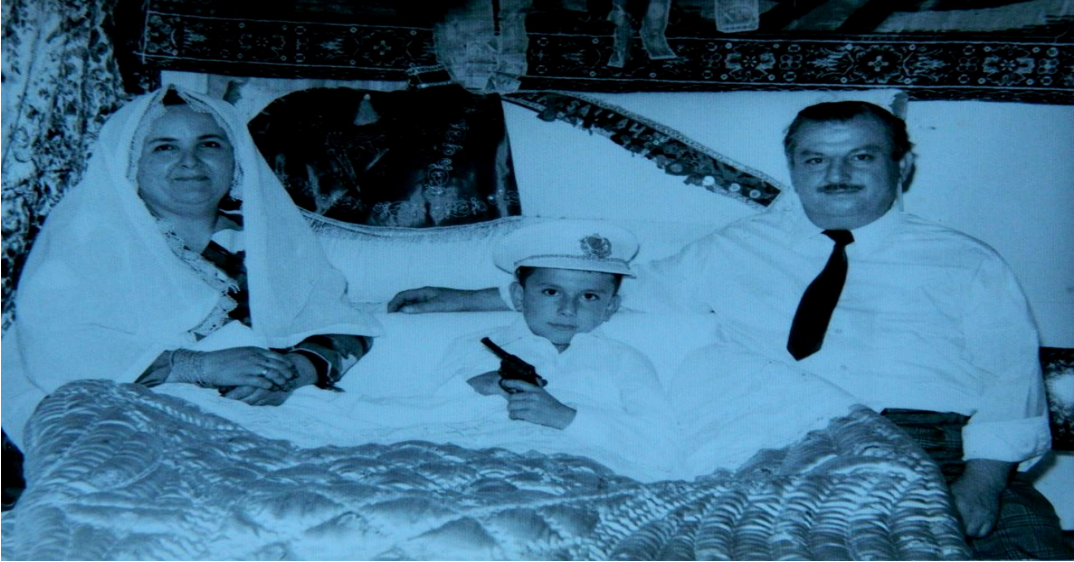
Sünnet işleminden sonra konu komşu geçmiş olsun ziyaretine gelirler (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012; Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012), “Hayırlı olsun!” diyerek tebrik ederler çocuğu “Sen de mi erkek sınıfına girdin artık diyerek “Allah düğününü de görmek nasip etsin” diyerek kutlarlar (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012). “Geçmiş olsun, darısı gelin düğününe” derler (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012). “İnşallah Allah damatlığını da gösterir”, “Allah düğününü gösterebilirsin, askerliğini de gösterebilirsin” gibi sözlerle aileyi tebrik ederler (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Sünnet işleminden sonra süslenip hazırlanmış sünnet odasına geçen konuklar yalnızca aileyi ve sünnet çocuğunu tebrik etmekle kalmaz. Sünnet çocuğunu yatıştırma ve teselli etmeyi de kendilerine borç bilirlir. Çocuğa: “Artık erkek oldun, adam oldun”, “Çocuk değilsin artık” gibi sözler söylerler. Hatta çocuğu erkek olduğuna inandırmak için çocuğun eline sigara veya tabanca tutuşturmak gibi tutumlar içerisine de girebilirler. Bu tutumlar günümüzde yanlış kabul edilse de zamanında öyle benimsenmiştir ki Denizli ve çevresinde gelenek haline gelmiştir:

Sünnet işleminden sonra bazı aileler çocuk erkek oldu artık, diyerek sünnet olan çocuğun eline bir sigara verirler ve çocuğa bu sigarayı içirirler. Bu yanlış bir davranıştır. Fakat gelenek haline gelmiştir (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Bazı çocuklara sünnet işleminden sonra sigara içirirler. “Adam oldun” manasındadır. O zamanlar biraz başka bakış açısı vardı. “Sigara içecek, içki içecek adam olacak” gibi. Sünnet olma adam olma olarak da görülür. Çocuk sünnet olduktan sonra adam olmuş gibi büyümüş gibi hisseder. Çevresindeki amca dayılar “Yak bir sigara! Adam oldun artık” derler (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Sünnet olduktan sonra çocuğu avutmak için para verirler, tabanca verirler, “Sana şunu alıvereceğim, bunu alıvereceğim” gibi şeyler söylerler. (Sigara içirtirler mi?) İçirtirler içirtirler. (Neden içirtirler?) Yani işte sussun diye. Bir şey diye değil sadece sussun, aldansın diye. (Acaba adam oldu diye mi?) Yok ondan değil. Sadece amcası, dayısı ağlamasın, sussun diye verir. (Doğru mu bu davranış?) Doğru mu olur yahu, çocuğa sigara içirmek, onu içirenler cahilin teki (Kiraz Karahan ile kişisel görüşme, 7 Ekim 2013).

Resim 43: Denizli Babadağ ilçesinde yapılan bir sünnet işlemi sonrası çocuğun elinde tabanca (www.facebook.com/groups/399146130112432/photos/)

2.4.8.1. Hayır Aşı

Yemekli sünnet töreni yapacak maddi gücü olmayan aileler sünnet işleminden sonra kesilen horozla pilav yapıp gelen misafirlere ve sünnetçiye ikram ederler. Buna da bazı kaynak kişilere göre Denizli yöresinde “hayır aşı” denmektedir.

Sünnet işleminden sonra kesilen horozla pişirilen pilav sünnetçiye ikram edilir, konu komşuya dağıtılır. Buna da “hayır aşı” denir (Dudu Katkıcı ile kişisel görüşme, 12 Eylül 2012).

2.4.8.2. Sünnet İşleminde Kesilen Parça

Sünnet işleminden sonra kesilen parçanın ne yapıldığı ile alakalı Denizli yöresinde bir birlik yoktur. Genellikle sünnet işleminde kesilen parça atılır veya gömülür. Ancak tıpkı çocuğun göbek bağında olduğu gibi sünnet derisinin gömülmesinde de bazı kriterler oluşturulmuş, bu kriterler zaman içerisinde gelenek olmaya yüz tutmuşsa da son zamanlarda sünnet işleminin klinikte doktorlar tarafından yapılmasına bağlı olarak ortadan kalkmıştır.

Araştırmalarımız kadarıyla sünnet işleminin evde yapıldığı zamanlarda sünnetçilerin sünnet derisini göstererek aileden bahşiş aldığı görülmektedir. Bahşişten sonra aileye verilen sünnet derisi ailenin dünya görüşüne göre yol almaktadır. Aile ister çöpe atar, ister herhangi bir yere gömer. Nereye gömeceğine aile karar verir. Göbek bağı gibi çocuğun gelecekteki mesleğini ve karakterini etkileyeceğini düşünen aileler imanlı olsun diyerek cami bahçesine, okusun diyerek okul bahçesine vs. gömebilmektedir. Bazen de kesilen parça çocuğun akranları arasında: “Kesilen sünnet derisini pilava katmışlardır” cinsinden şaka malzemesi olabilmektedir:

Çocuğun ne olması isteniyorsa o mesleğe yakın yere kesilen parça gömülür (Muhammet Kahraman).

Kesilen parçanın sünnetçi tarafından atılır (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012; Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013). Kesilen parçanın atılacağı aileye söylenir. Bazıları bu kesilen parçayı şaka malzemesi yapıp bunu pilava katalım, derler. Çocukların arkadaşları da sünnet çocuğuna kesilen parçanın pilava katıldığını söyleyerek takılırlar (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

2.4.8.3.Sünnet İşleminde Sonra Sünnetçiye Verilen Hediyeler

Sünnet işleminden sonra sünneti yapan sağlık memuru ya da sünnetçiye belirli bir ücret ödenir. Ailenin ödeyecek durumu varsa sünnetçinin söylediği ücreti öder. Ama ailenin durumu zayıfsa daha düşük ücret de verebilir. Bazen emeğinin karşılığını çeşitli hediyelerle ödeyen aileler de olur. Ailenin durumu iyiye sünnetçiye hem ücret hem de hediye verdiği olur. Sünnetçi ve sağlık memuru olan Ahmet Kılıçaslan'dan aldığımız bilgiler şöyledir:

Ücret konusunda pek fazla ısrarcı olunmaz. Ailenin maddi durumu kötüyse ücret alınmadan ya da düşük ücretle de sünnet edilir. Bunlar sünnetçinin bir nevi hayır hasenatıdır. Her zaman ibadetle değil yeri geldiğinde insanlıkla da Allahın rızasını kazanmak amaçtır. Ücret alınmadan sünnet yapıldığı çok olur (2013).

Sünnetçinin eli kolu temiz olsun hem de eli ayağı dinlensin diyerek kimisi sabun, kimisi havlu koyar. Bohça hazırlama olayı bizim yörede pek yaygın değil ancak örf adetlere bağlı Anadolu'nun değişik kesimlerinde değişik adetler vardır. Bazıları çocuk tek olduğu için kesmiş oldukları horozu sünnetçiye verir (2013).

2.4.8.4. Sünnet İşlemi Sonrası Çocuğun İyileşmesi

Sünnet işlemi cerrahi bir operasyon olduğu için bu işleminden sonra çocuğun ve ailesinin uyması gereken bazı tedbir ve uygulamalar vardır. Bu tedbir ve uygulamalardan bazıları geleneksel olarak devam ettirilmekle beraber bazıları da doktorların ve sağlık memurlarının önerdiği tedbirlerdir:

Sünnet işleminden sonra katkülle damarların uçları kapatılarak kanama durdurulur, sonra alt ve üst deriler dikilir. Sonra çocuğa antibiyotik ve analjezik pomatlardan verilir. Sünnet işleminden bir iki saat sonra uyuşturucunun etkisi geçebilir, ağrısı kanaması olursa kendilerini bilgilendirmeleri gerektiği aileye söylenir. Son zamanlarda çıkan sünnet klotları çocuğun pipus bölgesini çarpmalara ve zedelenmelere karşı koruyor. Kanamaya neden olacak asprin tarzı ilaçlar verilmemelidir. Balon şişirme gibi sünnet bölgesine basınç yaparak kanamaya neden olabilecek davranışlardan kaçınılmalıdır (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Çocuğun bakımında doktorun verdiği ilaçlar kullanılır. Bu ilaçlarla çocuğun pipisi pansuman edilir. Doktor getirin pansuman edelim, derse pansuman için

de götürülür. Eskiden ilaçlar olmadığı için çocuğun pipisi saf zeytinyağı ile pansuman yapılırdı. Saf zeytinyağı çabuk iyileştirirdi. Zeytinyağı kızdırılır, soğutulur sonra pamukla çocuğun pipisine pansuman yapılır.” (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Sünnetten sonra çocuk iyileşene kadar su değmesin diye banyo yaptırılmaz koşturulmaz, ilk günlerde yataktan bile kaldırılmaz. Canı acımasın, mikrop kapmasın diye dikkat edilir. Bir hafta on gün kadar düşmemesi ve pipisini bir yerlere çarpmaması için çocuğa dikkat edilir. Çocuğa bir etek giydirilir (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

Sünnet işlemi cerrahi bir operasyon olduğu için günümüzdeki gibi tekniklerin gelişmediği zamanlarda sünnet yapılan bölgenin iyileşmesi uzun sürdüğünden, iltihap riskinin de günümüze göre fazla olduğundan çocuğun iyileşmesi için alınan tedbirler günümüze göre eskiden daha fazlaydı. Aynı zamanda geleneksel halk hekimliğinden daha fazla yararlanılıyordu.

Sünnetten sonra sarı tozdan ekerler. O sarı toz da merada bir “sarı köpek otu” derler. O ottan yapılırdı. Sonra çocuğa bir etek giydirirlerdi rahat etmesi için (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Eskiden kesilen yerin iyileşmesi için pamuk yardımıyla zeytinyağı sürerlerdi. İlk sarılan bezi aldın mı, “Bir işedi mi korkmayın artık” derlerdi. Ondan sonra koştururlar giderlerdi. Çocuğa banyo yaptırması bir hafta sürer tabi, çocuğa bir peştamal giydirirsin çocuk bir hafta apış apış yürür. Kadın etekleri giydiriverirlerdi. Şimdikinler yatmıyor. Şimdi ilacı kefereci çok. Eskiden iyileşmesi daha zordu. Kara düzen kesiliyordu. Sen tut şurada iğnesi, ipliği yok. Kes! Kış! (Kiraz Karahan ile kişisel görüşme, 7 Ekim 2013).

2.4.9. Sünnet Törenlerinde Gelen Hediye­lerin Tespit Edilmesi

Töre­nde konuklar tarafından getirilen para ve altınların, hediye­lerin tespit edilmesi töre­nden sonraki bir zamana bırakılır. Töre­nden sonra gelen konuklar uğurlanıp aile müsait duruma gelince gelen hediye ve altınları sayar ve kimden hangi hediye­nin geldiğine dair liste tutar.

Kimin ne getirdiğine dair defter, tören esnasında tutulmuşsa ailenin işi kolaydır. Ama takıların tespiti için video izlenmesi gerekirse aile bu videoları dikkatli bir şekilde izler kimin ne taktığını gerekirse bir deftere not alır. Daha sonra gelen altın ve paraların toplamı hesaplanır ve şu kadar parası, şu kadar altını oldu

şeklinde söylenir. Genellikle meraklı çevre törenden birkaç gün sonra “Ne kadar takısı oldu?” diye soracak olursa şu kadar altını, şu kadar parası oldu, demek de aile için bir gurur ve övünç kaynağıdır. Çünkü para ve altın ne kadar fazlaysa törene katılım fazla olmuş, aile hatırı sayılan bir aile demektir.

Törende takılan hediye ve altınların geri ödenmesi mevzusu Denizli yöresinde oldukça önemlidir. Zira gelen hediyeler aynı şekilde götürülmezse “hak” konusu gündeme gelir. Kimse kimsenin hakkını yememek için gelen hediyeleri aynı şekilde ödemeyi bir görev bilir. Eğer ki aile bir kişinin getirdiği altını yanlışlıkla ödemeyi unutmuşsa bu ilerleyen zamanlarda çeşitli vesilelerle o aileye hatırlatılır veya o aileye haber gönderilir. Çünkü kimse alacağı kalsın istemez.

Diyelim ki bak şimdi biz takılanı izliyor ya da düğün videosunu izliyor diyoruz ama şimdi o senin düğününe büyük bir hediye getirdi sen onun düğününe küçük bir hediye ile gidersen “İşte biz buna şöyle yaptık da o bize böyle yaptı”. Yani bu da acayip karşılanıyor. Çoğu da bu hediyelerin arkasına düşer mesela. “Ben sana altın taktım sen bana para getirdin” dedirtmemek için bu takıları kayıt altına alıyorlar. Bana göre “Ben sana altın taktım sen bana bunu taktın” demek de bir görgüsüzlüktür yani (Ziya Oruç ile kişisel görüşme, 18 Ocak 2013).

Törende gelen para ve altınlar genellikle sünnet olan çocuğun geleceği için saklanır veya yatırım yapılır. Aile bu altın ve paraları kendi cebinden öder. Çocuğun altın ve paraları sünnet çocuğunun kabul edilir ve bu paraya dokunulmaz.

Çocuğa takılanları her aile kendisine göre harcayabilir bazıları saklayabilir. Yakın bir kişiden ise hatıra olabilir. Örneğin ben babaannesinin taktığı cumhuriyet altının saklamıştım hala durur. Bazı çocuklar bakkala markete girdiği zaman anneleriyle kavga ederler ‘Benim sünnet param vardı niye şunu alıvermiyorsun.’ diye. Çünkü bir noktada o takılar çocuğun olmuş oluyor. Çocuk kendi kazancı gibi görüyor. O sünnet parası da çocuğun gözünde ömür boyu bitmez artık. Bir türlü ödenmez. Senin yaptığın masraflar göze görükmez onlar hariç yani (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

2.4.10. Sünnetçi ve Özellikleri

Sünnet törenlerinin her aşamasında olduğu gibi sünneti yapan kişiler yani sünnetçiler konusunda da geçmişten günümüze değişmeler ve gelişmeler olmuştur.

Doktorların yada hekimlerin kırsal kesimlere ulaşamadığı ve bu kadar yaygın olmadığı zamanlarda sünnet işlemi genellikle o bölgede bu işi öyle yada böyle öğrenmiş, askeriyede sıhhiye eğitimi almış veya halk hekimliğinden anlayan kişilerce yapılmaktaydı. Zamanla devletin sağlık politikalarında yaptığı köklü değişimlere bağlı olarak geçmişten günümüze doğru gelindikçe sünnet işlemi de profesyonel ellere verilir olmuştur. Bu konuda ilk çalışmaların 1950’li -60’lı yıllara dayandığını öğrenmekteyiz:

1960’lı yıllarda sağlık okulları açıldı. İğne yapmak ya da ilk müdahaleleri yapmak üzere sağlık memurları yetişti. Mezun olan sağlık memurları illere ve ilçelere gönderilmeye başlayınca sünnet işlemini yapmak da artık sağlık memurlarına kaldı. Berberler sünnet ettiği zaman sünnet yerinin iyileşmesi daha uzun sürüyordu. O dönemde Sarayköy’de berber olup da sünnetçilik yapan birkaç tane berber vardı. Sağlık memurlarından sonra biraz daha uygun koşullar sağlanınca iyileşme erken olmaya başladı. Şimdiki gibi de hızlı iyileşme de yine de berberlere nazaran daha çabuk iyileşme sağlanıyordu. Şimdilerde bir iki günde iyileşiyor (Hasan Basri Beken ile kişisel görüşme, 22 Aralık 2012).

Sağlık memuru Kılıçaslan, sünnetçiliğe başladığı o ilk yıllarda sünnetçiliği berberlerin ya da gelişi güzel eğitimsiz kişilerin yaptığını, sonradan Sağlık Bakanlığının tamim çıkardığını ve sünneti gelişi güzel kişilerin yapmasını yasakladığını ve bu tamimi kendisinin de içinde bulunduğu sağlık memurlarının sünnet işlemini yapan bu kişilere duyurduklarını ifade etti (2013).

Eskiden sünnet işlemini berberler ve askerliğini sıhhiye olarak yapanlar gibi ehli olmayan kişiler yapmakta iken pek çok tehlikeli, istenmeyen vakalar yaşanmıştır. Bugün ise sünnet ehil kişiler tarafından yapılmaktadır (Gölgöçen, 1997: 50).

Görüldüğü üzere 1960’lı yıllar öncesinde sünnetçi olmak için bu işin tekniğini az da olsa bilmek yeterliydi. Fakat zaman içerisinde sünnetle ilgili kazalardan ve istenmeyen durumlardan dolayı devlet bunun için gerekli tedbir almayı uygun görmüş ve bu işi yetkili kişilere vermiştir. Kaynak kişilerden birinin “Sünneti kim yapardı?” sorusuna verdiği yanıt 1960’lı yıllar öncesini en iyi şekilde özetlemektedir: “Eskiden kim olsa keserdi.” (Asiye Eriş ile kişisel görüşme, 31 Temmuz 2012).

Sünnet işlemi geçmişten günümüze sırasıyla sıhhiyeciler, berberler, sağlık memurları, doktorlar olmak üzere çeşitli meslek gruplarınca yapılmıştır. Bu işlemi yapan bazı kişiler zaman içerisinde asıl mesleklerini bırakıp “sünnetçi” olacak kadar ilerlemişlerdir. Çünkü Anadolu’da her erkek çocuğunun başından geçen bu operasyonu yapacak kişilere oldukça fazla ihtiyaç vardır ve bu işin maddi getirisi de oldukça fazladır. Ancak “sünnetçilik” mesleğinin itibar kazanması günümüze gelindikçe artmıştır. Sünnetçilik yapan sağlık memuru Ahmet Kılıçaslan bu mesleğe nasıl başladığı ile ilgili şunları anlattı:

Sağlık kolejinde okurken sünnet işleminin ders olarak kendilerine verildiğini sünnet yapmayı da bu derste öğrendik. Okulu bitirince sağlık memuru olarak göreve başladım fakat sünnet yapmadım. İlk zamanlar, sünnetçiliği küçültme eki olarak gördüm, bu mesleği yapmak istemedim. “Toplumda bana sünnetçi derler, alay ederler” diye bu mesleği istemedim. Fakat sonraları bunun mesleğimin bir parçası olarak kabul ettim. Sünnetçiliğin maddi getirileri de memurluğa göre daha fazlaydı. Aynı zamanda çevre ve itibar kazanmamda etkili oldu. Daha sonra sünnet ettiğim çocuklardan doktor, hakim, avukat gibi meslekler çıkması benim için gurur vesilesi de oldu (2013).

Kılıçaslan sünnetçilikle beraber aynı zamanda sağlık memurluğunu yürüttüğü için özel bir klinik açmamıştır. Fakat çevrede geniş tanındığı için hala sünnetlere çağırılmaktadır. Kılıçaslan kendi torununu da yakın zamanda görüşmemizden bir hafta kendisinin sünnet ettiğini bildirdi. Buradan da Kılıçaslan’ın yaygın çapta olmasa da sünnetçiliğe devam ettiğini söyleyebiliriz. Daha önceleri sağlık memurlarının antika durumunda değerli olduğunu fakat günümüzde hastanelerde de sünnet işleminin yapılmasıyla kendilerinin “teneke” durumuna geldiğini şakacı bir şekilde ifade ederek hastane ortamında sünnetlerin daha rahat ve sağlıklı yapıldığına dikkat çekti. Kendilerinden önce sünnet yapanların daha ilkel ve sağlık koşullarına uygun olmayarak yapıldığını günümüze yaklaştıkça ise daha uygun koşulların sağlandığını belirtti (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Sünnet işleminden önce sünnet işlemini yapacak kişinin bir takım özellikleri göz önünde bulundurması gerekir. Her şeyden önce sünnet çocuğunun bir kanama hastalığı olup olmadığı tespit edilmelidir. Bunun için de çocuğun yüzünde veya vücudunun herhangi bir yerinde çizik, kesik vs. olup olmadığına bakılmalıdır (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Sünnet işlemleri cerrahi bir müdahale olduğundan dolayı bu müdahalenin gerçekleştirilmesinde sünnetçiye büyük rol düşmektedir. Kılıçaslan'a göre iyi bir sünnetçi bu işin eğitimin almış olmasının yanı sıra sünnet çocuğuna güven verebilmeli, çocuğu ikna edebilmeli ve gerektiğinde çocuğun seviyesine inerek iyi bir iletişim kurabilmelidir. Bunun için gerektiğinde çocuğa matematik işlemi yaptırmak veya çocuğun ilgisini çekebilecek sohbetler etmek sünnetçinin özellikleri arasındadır. Aksi halde sünnet işlemini yaparken çeşitli kaza veya aksaklıklara neden olabilir (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

2.4.11.Sünnet Anıları

Sünnet törenleri şüphesiz erkekler için önemli bir gündür ve dolayısıyla da onlar için unutulmazdır. Bunun yanında anne babalar için de çocuklarının ilk mürüvvetidir. Aynı zamanda kaynak kişilerin sünnet anıları sünnet törenleri ile alakalı başvurabileceğimiz önemli belgeler olma niteliğindedir.

Oğlumun sünnet olurken bağırması hala kulaklarımdadır, unutamadım. Çocuk "Anne!" diye bağırdıkça üzüldüm. Ben onun sesini duymamak için evin uzağına gittim (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012)

Torunumu sünnet için sünnetçinin kliniğine götürdük. Sünnetçi ilk olarak torunumun boğazına baktı. "Sen hasta mı oldun? Bir de karnına bakayım" diyerek odaya götürdü. Orada karnına bakarken sünnetçi oğlana "Sen denize gittin mi?" demiş. Çocuk "Gittim" deyince sünnetçi "Acaba kum kıstı mı bir bakalım mı?" diyerek çocuğu o anda sünnet etmiş. Çocuk sünnet olduğuna inanmadı. Sünnet olduktan on iki on üç saat sonra "Anne ben sünnet oldum mu ki? Hafifçe bir acı var" diyerek farkına vardı (Yakın 2013).

Sağlık memuru ve aynı zamanda sünnetçi olan Ahmet Kılıçaslan ile yaptığımız görüşmede, Kılıçaslan'a Denizli Yöresi'nin sünnet törenlerini, sünnet geleneklerini diğer illerden ayıran karakteristik özelliklerini sorduğumuzda aklına ilk gelen geleneksel ve ona göre de ilkel bir uygulama olan oklava çevirme geleneğini anlattı (2013):

Yöresel olarak öyle farklı durumlarla karşılaştım ki örneğin; bir gün sünnet ben sünnet yaparken baktım arkamda kalabalık bir gurup var. İçlerinden kadının bir tanesi sünnet çocuğunun annesi -yakın akraba kadınlarından birisi de olabilir- eline oklavayı almış elinde çeviriyor. Onun ne olduğunu sorduğumda, sünnet çocuğu ilerde hanımından korkmasını diye yaptıklarını söylediler.

Bir gün yine sünnet yaparken çocuğun eline sigara verdiler. Neymiş efendim! ‘Erkek olacak! Sigara içerse erkek olacak’ diye bir inanış varmış.

Bir gün yine burada meteorolojide sünnet yapıyorum. Dışarıda rüzgar, fırtına, yağmur var. Elektrikler de kesildi. Bir baktım sünnet çocuğu da gitti. Çalışıyorum divanda çocukla, çocuk da bayıldı. Elektrikler de olmadığı için çocuk iyice korktu. Kendime göre mesleki deneyimim olduğu için hemen ayaklarından tuttum, baş kısmı aşağı gelmek suretiyle çocuğun beynine oksijen gitmesini sağladım. Sonra sordum: ‘Çocuğa sara nöbeti giriyor mu?’ dedim. Aile, ‘Giriyor’ dedi. ‘Bunu bana baştan söyleseydiniz, epilepsi krizinin olduğu’ dedim. Çocuk açılınca sünnetime devam ettim.

Bir gün sünnet ederken bir baktım çocuk altını doldurdu. Kakasını da yapmış, çişini de. Korkudan oldu herhalde.

Bir gün sünnet ediyorken, çocuğun çışı gelmiş, çocuk ağzıma yüzüme çişini yaptı.

Bir gün sünnet yaptım. Çocuğun annesi geldi bana: “Sen ne yaptın? Pipisinin hepsini kesmişsin” dedi. “Nasıl olur ya?” dedim. Ama çocuk da güçlü kuvvetli, tombiş bir çocuk. Pubis bölgesi yağlı olunca da gözükmüyor. Ben çocuğun pirişusyum derisini aldım. Çocuğun pirişusyum derisini alınca lans başı da tam ortaya çıkmadı çünkü çocuk yağlı. Anası da beni neredeyse öldürecek “Çocuğun penisini kesmişsin” diye. Çocuğu yatırdım. Çocuğun pipisinin üst kısmını derisini açarak bastırdım. Bastırınca da çocuğun pipisi çıktı ortaya. Tekrar bırakınca yine yağdan tekrar içine girdi. “Görüyor musun çocuğun pipisi duruyor” dedim annesine. “Senin çocuğun şişman, tombik. Şişman olunca da çocuğun cinsel organı kasığın içinde kalıyor.

Bir gün yine gittim beş altı çocuk sünnet etmişim bir günde. Ertesi gün başka bir yere sünnete gidiyordum. Çocuğun bir tanesi balkondan beni takip ediyormuş, “Anaaa! Geliyor aha eli de kan! Gene kesmiş birilerini” dedi. Meğerse ben de o zaman için mensol kullanıyordum, elim de kıpkırmızı. Çocuk benim elime dikkat etmiş, elimdeki o kırmızılığı kan zannedince balkonda bağırarak kaçıyor. “Aaa kesmiş, elinde kanla geliyor” diyor. Tabi benim için bu anılar ilginç olanlar daha pek çok anım var (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Bir gün sünnet yapacağım çocuk kaçtı. Öğlen saat 13.00’da çocuğa iğne yaptık. Sonra ben sünnet olmak istemiyorum diyerek kaçtı. Tam yedi saat bekedikten sonra çocuk kendiliğinden geldi fakat yapmış olduğum uyuşturucunun da tesiri geçmişti. Lokal anestezinin tesiri geçtiği halde çocuğu sünnet yaptık. Çocuk ‘Sünnet bu muymuş, hiç acımadı, boşu boşuna kaçtım’ dedi. ‘Allah senin canını almasın peki bana yaptığın eziyet neydi’ dedim. Mesela kaçan başka bir çocuk da gitmiş hayvanların yem yediği ahılda uyuya kalmış. Köyde aranmayan yer kalmadı, en sonunda ahırda bulundu. Bu

gibi pek çok olayla karşılaştık (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Resim 44: Sağlık memuru, sünnetçi Ahmet Kılıçaslan'ın evinde yapılan görüşmede çekilen fotoğraf. Sünnetlere götürdüğü ecza çantası ile birlikte.

Gömceli birisi bana gidiyor, geliyor oğlumun sünnetini yaptıracağım sana söyle güzel, böyle gösterişli olacak filan diyordu. En sonunda çocuğun sünnetine gittik. Çocuğu bir getirdiler çocuk af edersiniz mantufan ineği gibi tombul, şişman bir çocuk. Çocuğu sünnet edeceğim ama çocuğun pipisini bulamıyorum. En sonunda dedim “Kusura bakma ben bu sünneti yapmam” dedim. “Neden? Ben sana güvendim, sana güvenerek herkese davetiye dağıttım. Benim bu hafta düğünüm var yahu” dedi. Ben de “Senin düğününe gelecek olanlar takısını takar, yemeğini yer gerekli görevlerini yaparlar. Sen de çocuğunu alıp getirirsin devlet hastanesinde bir uzman hekim nezaretinde sünnetini yaptırırısın” dedim. Törenden önce de olabilirdi ama şimdi adam törenden önce okusunu dağıtmış, aşçısını, mevlitçisini ayarlamış olduğu için törenden önce yapılması zordu. O yüzden önce tören sonra da sünnet işlemi yapılmış oldu (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

İnsanın meslek hayatı boyunca unutamadığı belleğinde kalan pek çok anısı olmuştur. Pek çok anım var ve hepsi de size birer kaynak olarak kalabilir ama burada hepsini vermemiz güç. Bunlardan aklıma gelenlerden bir tanesi daha şöyledir: Bir gün sünnet yaptıktan sonra geldim. Almanya'dan gelmiş üçü Alman, birisi Macar kökenli dört doçent buraya Türkçe öğrenmek üzere Türk örf, adet, gelenek, görenek, keşkek, kına, nazar, sünnet vb. geleneklerimizi öğrenmek üzere araştırmaya gelmişler. Onlar parkta oturuyorken ben de vardığımda selamlaştık. Bir ara Alman bayanın bir tanesi güldü. Neden

güldüğünü sorduğumda Almanca bir şeyler anlatmak istedi. Ben de Almanca bilmediğimden Türkçe bilen Macar'dan yardım istedim. O da bana tercüme etti ve "İlk defa eline kına yakmış bir Türk erkeği gördüm" demiş. Ben de o zaman güldüm ve "Benim elimdeki kına değil, sünnetten geldim, orada elimi dezenfekte etmek için mersol kullandım bu mersolün kırmızılığı" dediğimde hemen aynı kişiler bana "Bizim de tam merak edip öğrenmek istediğimiz konuydu. Bize sünnet konusunda bilgi verip anlatır mısınız?" dediler. Ben de kendilerine "Siz bayan olduğunuz için ayıp olur düşüncesiyle çekinebilirdim ama size rahat bir şekilde, medenîce anlatabilir miyim?" dediğimde "tabi tabi" dediler. Ben de onlara Türk örf, adetlerinde ve İslam âleminde sünnetin neden gerekli olduğunu, sünnet derisinin neden alındığını ve sağlık açısından ne şekilde faydalı olacağını kendilerine dilim döndüğünce anlattım. Bana teşekkür ettiler. Bilen bir kişiden de bilgi edindiğimiz için memnun olduk" dediler." (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

2.4.12. Törenlerinin Değişimi ve Dönüşümü Hakkında Kaynak Kişilerin Tespitleri

Yaptığımız görüşmelerde törenlerin değişimi ve dönüşümleri ile ilgili kaynak kişiler genellikle tören günü yapılan sünnet törenlerinin daha eğlenceli ve daha güzel olduğu görüşünde hemfikirdir. Kaynak kişilerin kimilerine göre sonradan yapılan sünnet töreni artık sünnet töreni olmaktan çıkmış sanki "playback" gösterisine dönmüştür. Yani törende sünnet yapılmaktan ziyade yapılmış gibi yapılarak bu merasim atlatılmaktadır. Böyle olunca da sünnet törenleri sembolik bir toplantı olmaktan öteye gidememektedir.

Eskiden çocuklar sünnet töreninin olduğu gün sünnet edilirdi. Yemekler yenirdi sonra sünnetçi gelip sünnet ederdi" (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012). "Yemeklerin ardından çocuk konvoy eşliğinde gezdirildikten sonra eve getirilip tekbirlerle sünnet ettirilirdi (Gölgöçen 1997: 49).

Şimdi sünnetin üzerinden altı ay geçiyor. Adam diyor ki; Ben sünnet düğünü edeceğim, halbuki çocuk kesilmiş altı ay olmuş çocuk kesileli (Ayşe Yakın).

Eskilerde tören olduğu gün sünnet edilirdi. Günümüzde değişime uğradı. Önce sünnet yapılıyor, sonra düğün. Bu düğünler 'Para toplama sünneti'dir (Oruç 2013).

Tören günü sünnet ettirme kimi kaynak kişilere göre özellikle birkaç yıldır hiç görülmemiştir (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012), kimilerine göre ise az da olsa bu töreyi gerçekleştirenler vardır (Yakın, Akkaya, Kahraman). Kahraman'a göre de olması gereken tören günü sünnet ettirmedir (2012).

Bazı gösterişi ve tantanayı seven aileler sünnet işleminin topluluk önünde kalabalık ortamda yapılmasını ister. Bazı aileler de sünneti önceden yaptırıp törenleri sonradan yaptırır. Örneğin sünnet işlemi - ara tatilde yaptırılır fakat uygun koşullar yoksa sünnet töreni sonraki bir tarihte yaz tatiline doğru yaptırılabilir. Herkesin kendi tercihinine bağlıdır (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

(Sünnet işleminin yapılmasına mehter takımı eşlik eder mi?) Maalesef. Aslında bu işi biz yapsak bilmiyorum. Kılıçla mı kessek ne yapsak? (gülüyor) (Hani o sırada mehter çalar mısınız?) Maalesef günümüzdeki hem play back oluyor. Sünnet de play back. Çünkü sünneti birkaç yıl öncesinden yapıyorlar. O kesim olayını. Ondan sonra aradan aylar yıllar geçiyor sünnet yapıyorlar. (On yıl önce başladığımızda da mı denk gelmediniz?) Hayır, hiç böyle canlı sünnet olayına denk gelmedik (gülüyor). Aslında önceden olması da faydalı biraz. Önemli bir konu dolayısıyla bir hekim tarafından yapılmalı. Bacanağın torunu vardı onu hastanede sünnet ettirdik. Hatta bayılarak sünnet ettiler. Hassas bir konu sağlık yönünden de öyle. Dolayısıyla canlı canlı olması için hekimin eve gelip sünnet yapması gerekir böyle bir şey de olmayacağına göre. Bir de çocuk daha rahat oluyor. Diğer türlü stres ve korku çocuğun o günü yaşamasına engel oluyor. Biz çocukluğumuzda böyle bir şey görmedik ama güzel bir şey (Muzaffer Öztürk ile kişisel görüşme, 16 Eylül 2013).

Ben çocukken böyle sünnet törenleri olmuyordu. Bilmem kimin çocuğu sünnet oluyor bizimki de kesilsin, derlerdi. Sünnet düğünü filan yoktu. Çocuk sünnet olsun da nasıl olursa olsun. Ama benim çocuğumda düğün oldu, kına gecesi oldu. Sonraları meşhur oldu. Yani yaklaşık otuz yıldır sünnet törenleri yaygınlaştı. Ama bu yirmi otuz sene öncesine göre de şimdiki sünnet törenleri hafif kalıyor. Önceden daha ağırdı. Okular, yemekler, mal kesmeler. Her şey daha ağırdı. Şimdi ona bakınca biraz daha hafif. Kağıt davetiyelere döndü, yemekler hafifleşti. Ama yine de eğlence olsun, gösteriş olsun diye düğün yapılıyor. Kestirelim de eğlencesi de olmasın denmiyor (Hafize Koç ile kişisel görüşme, 19 Aralık 2012).

“Eski sünnet törenleri ile şimdiki sünnet törenleri çok değişik. Eskiden davetiye dağıtılmazdı. Hopörlerle ünnerirdi. “Financı kişinin sünnet düğünü var. Çocuğunu kestirmek isteyen getirsin” denirdi. Düğün Cuma günü yapılırdı, Pazar günü yapılmazdı. Cuma’dan çıkana kadar yemekler pişer, dolmalar pişer. O zamanlar zenginler yaptırırdı sünnet düğünlerini. Eskiden çalgı, eğlence olmazdı. Kına gecesiymiş, çalgısıymış olmazdı. Takı merasimi gene vardı. Sadece sünnet düğününü yapan ailenin çocuğuna değil, bütün çocuklara takı takılırdı. Hele bir de fakir çocuğu ise o kestiren zengin kişinin çocuğundan ziyade o fakir çocuğa takılırdı. Hani biraz kalkınsın, diye yardım amaçlı idi. Fakir, öksüz, yetim çocuklara daha çok takı takılırdı. Yani eskiden sünnet törenleri çok yaygın değildi, yapılırsa da toplu yapılıyordu. Zengin düğün yaptırıyordu, köyde ne kadar çocuk varsa o zengin kişinin evine toplanılıyordu. Bir yer yatağı hazırlarlardı. Şimdiki gibi karyola da yoktu. Bütün köylünün çocuğu o yer yatağında sünnet edilirdi. On tane on beş tane çocuk sünnet edilirdi. Tekli ya da çiftli sayıya önem verilmezdi. Çocuğunu kucaklan oraya gelirdi. Sünnetçi hepsini birden aradan çıkarırdı.” (Ayşe Yakın ile kişisel görüşme, 23 Ağustos 2012).

Bizim çocukluğumuzda yani 1950’li yıllarda sünnet töreni pek olmazdı. İnsanlar yiyecek ekmeğe muhtaçtı. 1960- 1970 li yıllardan sonra Almanya’ya gidip gelen aileler sünnet düğünü yapmaya başladı. Sonra da sünnet düğünü yapmak yaygınlaştı. Daha öncelerde birisi oğlunu everip kızını çıkarırken küçük kardeşinin de sünnetini aradan çıkarırlardı. Zamanla ekonomik kalkınmaya bağlı olarak sünnet düğünleri de yapılmaya başlandı. Evlenme düğünü ile sünnet düğünü de böylece ayrılmaya başladı. Sonra vakıfların ve zengin iş adamlarının yapmış olduğu toplu sünnet törenleri de ortaya çıkmaya başladı. Gücü olan sünnet düğünü yaptırırdı gücü olmayan sokak arasında sessiz sedasız dolaşan basit usulle sünnet eden kişilere sünnetini yaptırıp geçirdi. Günümüzde toplu sünnet olayı veya sokak arasında kestirme olayı kalmadı. Bakanlığın almış olduğu kararla da artık hastanelerde sünnet klinikleri oluşturuldu. Neticesinde toplu sünnetlere veya sağlıksız ortamda sünnet edilmelere gerek de kalmadı. Sünnet ettirecek ailelere randevu veriliyor, aileler de belirlenen gün ve saatte orada bulunarak işlemini gerçekleştiriyor. (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Berberlerin ya da gelişi güzel sünnetçilerin sünnet yapması kalktı. Sonraları eğitim almış, sağlık hizmetinden anlayan kişiler, sağlık memurları sünnet yapmaya başladı. İlkel koşullar terk edilerek daha sistemli ve daha sağlıklı

koşullar sağlandı. Günümüzde artık hastane koşullarında doktorlarca sünnet edilmektedir (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Sünnet yapılacak çocuğun odası süslenilir. Sonra sünnet öncesi çocuğa eğlence düzenlenilir. Eğlencenin ertesi sabahı mevlüt okutturulurdu. Arabalarla çocuk gezdirilir ve sünnet yaptırılırdı. Şimdi ise çoğu aile çocuğu önce sünnet ettirip ileriki zamanlarda mevlütü okutturuyor. Artık çocuğun yatağı da süslenmiyor (Tuğba Akkaya ile kişisel görüşme, 26 Aralık 2012).

Geçmişte törenlere daha çok önem verilirdi. Çocuk o gün sünnet olurdu ve bazen çalgılı eğlenceler bile yapılırdı. Çocuk atla şehir içinde dolaştırılırdı. Şimdilerde çocuğun çok önceleri sünnet yaptırıldığı öğreniliyor. Ata binme ve atla dolaşma geleneği bitti gibi ama bazen faytonla dolaştırılabiliyorlar. Bunlarda maddiyat da önemli yer tutuyor. Bazı törenler bir akşamüstü yapıp bitiyor. Eskiden sünnet evi olduğu belli olsun diye Debildek çalınırdı şimdi bu adet tamamen kalktı (Muhammet Kahraman ile kişisel görüşme, 15 Temmuz 2013).

1970 li yıllarda halk arasında “Alamancı” diye tabir edilen kişilerin yaygın olduğu dönemlerde sünnet törenleri gösteriş ve şatafata kaçmıştır. Bu kişiler gösterişi severlerdi. İçkili eğlenceler yapanlar, hatta mehter takımı getirenler bu dönemlerde yaygın hale geldi. Bunların temelinde gösteriş yapma düşüncesi vardır (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

Denizli yöresinde yapılan sünnet törenleri çok fazla abartılı ve gösterişli değildir. Ekonomik koşullara göre değişebilmektedir. Bitirici veya kişiyi yıpratıcı masrafları olmaz (Ahmet Kılıçaslan ile kişisel görüşme, 5 Şubat 2013).

(Geçmişten bugüne sünnet törenleri hakkında nasıl değişimler ve dönüşümler olmuştur?) Ben kendimden bahsedeyim. Bizim çocukluğumuzda hani bazen reklamlarda vardır ya “Aşıcı geldi, galaycı geldi!” “Şu geldi bu geldi” köy yerlerinde sırayla gelirler ya. Bir gün de sünnetçi gelmiş bizim köye. Köydeki sünnet olmayan çocukları yakalıyorlar, yoldan kaçanları da yakalıyorlar. Hani tavuk kesmeden önce yakalarlar ya (gülüyor). Bizi de öyle “Şeker vereceğiz”, “Boncuk takacağız” diye alıp götürdüler. Ayaklarımızdan böyle kollarımızdan kuvvetli olan büyükler yakaladı, tuttular. O günü unutmak elbette zor. Tuttular derisinden kestiler, sonra tentürdiyotla, sonra pamuklu bezle sardılar. Ondan sonra etekli giydik. Bir hafta on gün. Ya etek ya da fistan giyerdik. O günden bu güne bakınca elbette günümüz şartları daha güzel. Daha steril, daha sağlıklı. En azından o gün yapanlara da teşekkür ediyorum. Başkaları vardı da zorla mı

yaptılar, hayır, yoktu zaten. Ama bugün hiç olmazsa çok şükür daha temiz daha sağlıklı daha işi bilen insanlar tarafından yapılıyor. İnsan sağlığı ve insan mutluluğu adına bu çok önemli. Sünnet birimi adına değişti ama eğlence birimi adına bir şey yoktu. “Aferin! Maşallah benim oğluma! Eyvallah!” filan işte o kadar. Bunda yadırganacak bir şey yok. Sonradan işin içine hem ihtişam hem de gösteriş girdi. Bizim çocukluğumuzda sünnet töreni yoktu ama benim yeğenlerim zamanında sünnet yapılırdı, böyle eğlence yok nişan filan diyorlar sünnet çocuğunun nişanı mı olur. Ama bahane her yerde var. İşte sünnette mevlit okunurdu. Gelene gidene yemek verilirdi. İnsanlar da para takardı. Yani bir düğün gibiydi. (Otuz kırk yıldır var mıdır sünnet törenleri ?) Kırk yıl yoktur. Aşağı yukarı bir otuz yıl civarı. Ama bizim ataerkil düzenden gelen bir adet, töreye göre –bak dinî bir şey değil- “baca tütürme” midir nedir? Nasıl tütüyorsa? Bu erkek evladı farklı bir göz anlamına gelir. Erkek, nasıl ki bir tuğ, mehter devletin gücünü kuvvetini temsil ederse eskiden erkek çocuğunun çok olması da o ailenin gücünü temsil eder. Çünkü başkaları da o aile ile ilgili söz söylerken o ailedeki erkeklerin sayısını göz ardı etmez. Dolayısıyla bir farklılık bu yöndedir (Muzaffer Öztürk ile kişisel görüşme, 16 Eylül 2013).

SONUÇ

Geçmişten günümüze pek çok toplumda erkekliğe ilk adımın simgesi olarak kabul edilmiş sünnet geleneği, Denizli yöresinde de hem erkekliğe ilk adımın simgesi hem dinî bir vazife hem de geçiş töreni adetlerimizin en önemli halkalarından biri olarak varlığını sürdürmektedir.

Sünnet törenlerinin genel manada Anadolu'da geçmişten günümüze değişim ve dönüşüm dinamiklerine bakıldığında Osmanlı İmparatorluğundan yakın zamanımıza gelene kadar törenlerin giderek sadeleştirildiğini ve basitleştirildiğini görmek zor olmaz. Ancak son dönemde gerek ekonomik gerekse toplumsal kalkınmada yaşanan gelişmelere paralel olarak sünnet törenlerinin de hak ettiği gösterişe ve şaşaaya ulaşmaya başladığını görmekteyiz. Bu bakımdan sünnet törenlerinin eski parlak günlerine yeniden döndüğünü söyleyebiliriz.

Sünnet törenlerinin yakın geçmişine baktığımızda özellikle son on yılda yapılan törenleri incelediğimizde unutulmuş veya unutulmaya yüz tutmuş pek çok adetın tekrar canlandırılmaya çalışıldığını görmekteyiz. Bu adetler: sünnet çocuğunu atla, faytonla ve deve ile gezdirme; sünnet törenine mehteran takımının eşlik etmesi; halk oyunları gösterileri, geleneksel kıyafet giydirilmiş şekerci, çaycı vb. türünden esnafların törene eşlik etmesi; sünnet kıyafetlerinde şehzade ya da alp kıyafetlerinin tercih edilmesi vb. dir. Şüphesiz bunda geçmişe özlem ve nostaljik olana karşı hayranlık duyan kitlenin büyük payı vardır. Aynı zamanda tarihi konuları işleyen günümüzün popüler televizyon dizilerinin de bunda katkısı yadırganamaz. Sonuçta amaç nostaljiyi canlandırmak olmasa da insanlar bu tarz etkinlikleri birbirlerinden ya da televizyon dizilerinden örnek aldıkları için “geçmiş” ya da “gelenek” olan bu sefer karşımıza “moda” diye tabir ettiğimiz bir şekilde çıkmaktadır. İster adet olsun isterse günümüzün tabiriyle “moda” olsun geçmişe ait olanın hala kullanılması ve sürdürülmeye çalışılması sünnet törenlerinin geleceği açısından bizi ümitvar olmaya itiyor. Zira gelenek ve göreneklerimiz zaman içerisinde değişip dönüşebilmesi kimliğimizin hala dinamik bir şekilde yaşadığını gösterir.

Sünnet törenleri genel olarak olduğu gibi Denizli yöresinde de ekonomik ve sosyal koşullara bağlı olarak kutlanmakta ve sürdürülmektedir. Günümüzün ekonomik ve teknolojik gelişmeleri bir yöreye ya da bir beldeye has olma durumunu

ortadan kaldırmaktadır. Çünkü kitle iletişim araçlarının da etkisiyle bir yörede gelenek olmuş bir adet in hemen akabinde başka bir yörede de ortaya çıkması kaçınılmazdır. Ancak her ne kadar bu gelişmelere ayak uydursa da Denizli yöresinin de sünnet törenleriyle alakalı kendi şahsına münhasır özellikleri vardır. Denizli yöresi sünnet törenleri adetlerinin en önemlilerinden biri olan davetiye yani Denizli'deki tabiriyle “oku” sürdürülen âdetlerimizin en başında gelmektedir. Zira her ne kadar gösterişli kağıt davetiyeler çıksa da toplumun her kesiminde “oku” olarak havlu veya “eteklik” (basma) dağıtımını tüm gücüyle devam ettirmektedir. Denizli yöresi sünnet törenlerinin bazı ilçelerine has olmak üzere “Debildek” diye tabir edilen bir çalgının sünnet törenine eşlik etmesi de kendi şahsına münhasır özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine çocuğun tek olması durumunda horoz kesme, sünnet esnasında kolay geçmesi için oklava çevirme, “sünnetlik” olarak babaanne-dedelerin hediye vermesi gibi adetler de Denizli yöresinin kendi şahsına münhasır adetleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yörelerde varlığını bildiğimiz kirvelik geleneği ise Denizli yöresi sünnet törenlerinde “sağdıç” kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hiç rastlamadığımız kirvelerin ekonomik ve sosyal vazifelerinin Denizli yöresinde çocukların dedeleri tarafından yerine getirildiğini görürüz.

Sonuç olarak adetler ve geleneklerimiz zaman içerisinde yok oluyormuş gibi görünse de aslında günümüzün teknik gelişmeleri eski âdetleri canlandırmaya ve yaşatmaya daha elverişlidir. Zira günümüzde her şeye ve herkese erişim oldukça kolaydır. Organizasyon şirketleri bu erişimi daha da kolaylaştırmaktadır. Elbette her şeyin dostluk ve yardımlaşmaya bağlı olduğu eski törenlerin samimi, sıcak havasını yakalamak mümkün olmayacaktır fakat gelenek ve göreneklerimiz değişerek ve dönüşerek de olsa yaşatılmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

AĞCALAR, Aslı. (2009). *Silifke Halk Kültürü Araştırması*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi, Mersin.

AKÇA, Gözen. (2009). *Diyarbakır İli Ergani İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana.

AKKAYAN, Taylan. (2009). “*Bedenin Kültürel Gerekçelerle Sakatlanması ve Söğüt’te Sünnet*”, *İğdiş, Sünnet, Bedene Şiddet Kitabı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

ALBAYRAK Canan. (2007). *Anadolu’da Kybele-Attis Kültü*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ALPTEKİN, A. B. (1997). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

ALPTEKİN, A. B. (1999). *Hikâye Araştırmaları 1, Kirmanşah Hikâyesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

ALTIPARMAK, Süleyman. (2008). *Cumhuriyet Dönemi Denizli’nin Sosyal Tarihi (1923- 1950)*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

ARACI, Nalan. (2005). *Nakkaş Osman’ın Surnâme Yapıtından Resim Yorumları*, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

ARSLAN, Mehmet. (1990). *Divan Edebiyatında Manzum Surnâmeler (Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.

ARSLAN, Mustafa. (2008). *Denizli Yöresinden Derlenmiş Masallar*, İnceleme Metinler, Denizli.

ARSLAN, Mustafa. (2012). *Geçmişten Günümüze Denizli Folkloru, Denizli-Tanrıların Kutsadığı Vadi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

ATASEVEN, Asaf. (2005). *Tarih Boyunca Sünnet*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

BARUTÇU, Atilla. (2013). *Türkiye’de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

BAYAT, Ali Haydar. (1982). "Osmanlı Devleti Döneminde Sünnet Merasimleri", *Türk Folkloru*, c. III, S. 35, s. 3-5.

BAYAT, Ali Haydar. (1982). "Osmanlı Devri Saray Sünnet Şenlikleri (Sûr-i Hümayunlar)", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Yıl XI, S. 3, s. 53-76.

BAYAT, Ali Haydar. (1983). "Fatih’in Tertip Ettiği Sünnet Şenlikleri (Sûr-ı Humayunlar)", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Yıl XII, s. 3, s. 51-62.

BAYAT, Ali Haydar. (1982). "Osmanlı İmparatorluğu Türkiye’inde Saray Dışı Sünnet Merasimleri", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, IV. Cilt., s. 11-20, Ankara.

BAYAT, Ali Haydar. (2010). *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği Yayınları, İstanbul.

BAYKAL, Ebru. (2008). *Osmanlılarda Törenler*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

BOYRAZ, Şeref. (1994). *Surnâme-i Humayunda Folklorik Unsurlar*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

BOZKURT, Fuat. (1995). *Türklerin Dini*, Cem Yayınevi, İstanbul.

BÜYÜKOKUTAN, Aslı. (2005). *Muğla Yöresi Alevi Türkmenlerinin Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri Üzerine Bir Araştırma*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.

CEBİRBAY M.A., KURHAN L., IŞIK N., BARI N. (2001). "Denizli İli Tavas İlçesi Mutfak Kültürü", s. 360-375, *Türk Kültür Tarihinde Denizli ve Kentleşme Sorunları Sempozyumu Bildiriler*, 22-23 Aralık 2008, Denizli Belediyesi Kültür Yayınları.

ÇELTİKÇİ, Orhan. (2006). *Yaşar Kalafat'ın Türk Kültürüne Ait Çalışmaları*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

ÇETİŞLİ, İsmail. (1988). "Seyahatnamelerde Denizli İli ve Çevresi", *Merkez Efendi Sempozyumu*, Manisa.

DARIVERENLİ, Ali Ulvi. (1942). "Sünnet Düğünü", *İnanç Dergisi*, sayı: 67, s. 12, Denizli.

DEĞİRMENCİOĞLU, Figen. (2010). *Manyas Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.

EKİCİ, Metin (2006). "Denizli Halk Edebiyatı ve Halk Kültüründe Çal Yöresinin Yeri", *01-03 Eylül 2006 Çal Sempozyumu Bildirileri, 21. Yüzyıla Girerken Geçmişten Günümüze Çal Yöresi (Baklan-Çal-Bekilli)*, Çal Yöresi Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Denizli.

EKİCİ, Metin. (2011). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksel Yayıncılık, Ankara.

ERCAN, Hüseyin. (2008). *Burdur İli Ağlasun İlçesi Halk Edebiyatı ve Folkloru*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

GÖKÇE, T. (2000). *XVI ve XVII. Yüzyıllarda Lâzıkıyye (Denizli) Kazası*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

GÖLGÖÇEN, Kenan. (1997). *Tavas Halk Kültürü*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Denizli.

GÜLMEZ, S. Uğur. (1988). *Tavas Halk Kültürü Dağarcığı*, Albayrak Matbaası, Denizli.

GÜN, Nil. (2005). *Sünnet, Sünnetle İlgili Yalanlar ve Gerçekler*, Kuraldışı Yayınları, İstanbul.

GÜZ, Öznur. (2002). *Denizli İli, Acıpayam İlçesi, Darıveren Kasabası Geleneksel Halk Kültürü Ürünleri*, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme tezi, Denizli.

GÜZEL, Ragıp. (2009). *Sağlık Açısından İslam'da Sünnet ve Sünnet Şölenleri: Hitân*, Irmak Yayınları, İstanbul.

GÜZEL, Ragıp. (2009). *Sağlık Açısından İslam'da Sünnet ve Sünnet Şölenleri- Hitân*, Irmak Yayınları, İstanbul.

IŞIK, Emin. (2000). "İslamiyette Sünnet Geleneği", *Altınoluk Dergisi*, sayı:174, s. 32, İstanbul.

İNAN, Süleyman. (2000). Denizlideki Halkevleri ve Faaliyetleri (1932-1951), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, sayı: 25-26, Mayıs-Kasım, s. 135-157.

KADIOĞLU, Hakan; İbrahim Hakkı Aydın; Eyüp Bakıryazıcı. (2006). "Dini ve Tıbbi Açından Sünnet", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı:25, Erzurum.

KAHRAMAN, Seyit Ali. (2008). *Hafız Mehmet Efendi - Şehzadelerin Sünnet Düğünü*, Kitap Yayınevi, İstanbul.

KALLİMCİ, Hasan (2007). "Debildekçi", *Geçmişten Günümüze Denizli Dergisi*, sayı: 15, s. 12-13, Denizli.

KAPTAN, Şükrü Tekin. (2005). *Gönül Sultanları Denizli'de Türbeler ve Yatırlar*, Bilal Ofset Matbaacılık, Denizli.

KAPTAN, Şükrü Tekin. (1988). *Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri*, Cilt: I, Yenigün Ofset Matbaacılık, Denizli.

KARAAĞAÇ, Meryem. (2013). *Malatya Geçiş Dönemleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

KARAKUM, Arife. (2008). *Muğla Yöresi Halk İnanış ve Uygulamalarının Değişim ve Dönüşüm Dinamikleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

KINAÇ, Işıl. (2010). *Denizli'nin Babadağ İlçesi Ağzı*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Denizli.

KIRIMLI, Yüksel. (2009). "Yetişkinliğe İlk Adım: Sünnet", *İğdiş, Sünnet, Bedene Şiddet Kitabı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

KORKMAZ, Gülsüm Ezgi. (2004). *Surnâmelerde 1582 Şenliği*, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KÖKSAL, Mustafa Asım. (2010). *Peygamberler Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

KURT, Begüm. (2012). *Malatya İli Doğanşehir İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana.

KUTLUDAĞ, Şerif. (2004). *Yaşamın İçinden Folkloruyla Güney*, Güney Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Kalkınma Vakfı Yayınları, Denizli.

MİL, Ayhan. (2011). *Farklı Sünnet Tekniklerinin Karşılaştırılması*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi Ana bilim dalı Uzmanlık Tezi, Kahramanmaraş.

MORTAN, Kenan; ORALAT, Osman S. (2009). *Denizli Ekonomisine Bakış*, Heyamola Yayınları, İstanbul.

ORUÇ, Ziya. (2009). *Konak Köyü*, özel yayın, Denizli.

OSAN, Mustafa. (2002). *Denizli İli Baklan İlçesi Dağal Kasabası Geleneksel Halk Kültürü Ürünleri*, Pamukkale Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Yayınlanmamış Lisans Tezi, Denizli.

SAYGILI, Sefa. (2008). *Sağlık Açısından Sünnet*, Elit Kültür Yayınları, İstanbul.

ŞAHİN, Ali. (1998). *Yeşilköy'ün Folklorik Unsurlarının Değerlendirilmesi ve Tasnifi*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Bitirme Tezi, Denizli.

ŞEMSİOĞLU, Cevdet. (2004). "Eski Davetler- Düğün Yemekleri", *20. Yüzyıl Başlarında Denizli*, Sanatseverler Derneği Yay., Denizli.

TANERİ, Aydın. (1978). *Türkiye Selçukluları Kültür Hayatı: Menâkibü'l-arifin'in Değerlendirilmesi*, Bilge yayınları.

TOK T. (2002). *Denizli İli Güney ve Güneybatı Bölgesi Ağızları*, Basılmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

TOYGAR Kamil. (1982). “Türkiye’de ‘Mevlid’ Çerçevesinde Meydana Gelen Folklorik Unsurlar”, s. 517-534, *II. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt (Gelenek-Görenek ve İnançlar)*, Ankara.

TUTU, Sıtkı Bahadır. (2004). “Kula’da Sünnet Gelenekleri”, *Millî Folklor Dergisi, sayı: 64*, 141-146.

TUNÇ, Emrah. (2012). *Sivas’ta Sünnet Merasimleri ve Kirvelik Kurumu*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

TÜRKTAŞ, M. Metin. (2012). *Denizli Efsaneleri*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Denizli.

UYSAL, Yavuz. (2009). *Gazi Paşa Folkloru- Geçiş Dönemi Adetleri*, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı: 3, 209-224.

ÜNNÜ, Sevinç. (2009). *Yazır Kasabası Halk Kültürü Ürünleri*, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi, Denizli.

VERİM, Osman. (2001). *Beyağaç Halk Kültürü*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Denizli.

YASA, Yasemin. (2011). *1920-2009 Tarihlerinde Konya’da Kullanılan Sünnet Giysilerinin Fotoğraflarda İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya.

YAŞAR, Ahmet. (1987). “Kaynaklara Göre Sünnet Olmak”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı:4, sayfa 419-431, İzmir.

YILBIR, Serkan (2006). *Türk Destanlarında İnanç ve İnanışlar*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

YILDIRIM, Erdal. (2011). “Tunceli Alevilerinde Sünnet ve Kirvelik Geleneği Uygulamaları”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16:2, s. 83-99.

YILMAZ, Nilgün. (2012). *Bozkurt İlçesinin Folkloru*, Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Denizli.

YOLDAŞOĞLU, Fazıl (2000). *Alpamış Destanı*. Aktaran: A. Canpolat ve A. Öz. Ankara: AKM Yay.

YURDAKÖK, Murat (2014). “Eski Türklerde Yenidoğan hekimliği”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, sayı: 57, s. 61-71.

----, (2011). “Ekonomik Yönüyle Denizli”, *Denizli Ticaret Odası Dergisi*, sayı:38, s. 21-23, Denizli.

----. (1998). *İlçemiz Bekilli*, Bekilliler Kalkınma ve Dayanışma Derneği, Denizli.

----. (1968). *Denizli İli Yıllığı 1967*, Devlet Yayını, Ayyıldız Matbaası.

----. (1998). *Isparta'nın Folklor Yapısı*, Isparta Milli Eğitim Müdürlüğü, Altıntuğ Matbaası, Ankara.
http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/zekiye_cagimlar_adana_cocuk.pdf (http://www.turizmhaberleri.com/koseyazisi.asp?ID=2522) (19.06.2016)

----- (2001). *Denizli 2001 Kültür Değerleri*, Deha Matbaa, Denizli.

<http://makdis.pamukkale.edu.tr/Mak3.htm>., (AKDİŞ Muhammet. Denizli Ekonomisi ve Globalleşme)

<http://www.buldangokcetekstil.com/default.asp?git=8&type=product&id=304&place=0>

<http://www.denizlerden.com>. (20. 01. 2013)

http://www.denizli.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=116&Itemid=69 (Erişim Tarihi: 06.09.2013)

<http://www.denizli.gov.tr/nufus> (Erişim Tarihi: 22.07.2015)

<http://www.siyasetdergisi.com.tr/IIITanim/Denizli/4> (Erişim Tarihi: 06.09.2013)

<http://www.tdk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18. 01. 2013).

http://www.androloji.org.tr/images/file/BULSAY_9/TumYonleriyleSunnet.doc

<http://tdkterim.gov.tr/bts/> (Erişim Tarihi: 18. 01. 2013) .

[http://www.sunnetkiyafeti.com/?urun-1179-Sedef-Sunnet Davetiyeleri.html](http://www.sunnetkiyafeti.com/?urun-1179-Sedef-Sunnet-Davetiyeleri.html)
(Erişim Tarihi: 19.11.2012)

www.facebook.com/muhammet.kahraman.photos_albums

http://www.androloji.org.tr/images/file/BULSAY_9/TumYonleriyleSunnet.doc
(Erişim Tarihi: 27.05.2013).

KAYNAK KİŞİLER

ACAR, Sezen. 1981 Balıkesir doğumlu, ilkokul mezunu. 6 yıldır Denizli’de yaşıyor. Çeyiz ve okuluk eşya satan dükkan işletmecisidir. (16.09.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

AKKAYA, Tuğba. 1988 Acıpayam doğumlu, üniversite mezunu, 2 yıldır Şanlıurfa’da ikamet etmektedir. Öğretmendir. (26. 12. 2012 tarihinde elektronik ortamdan göndermiş olduğumuz soruları yazılı olarak cevapladı).

AKMAN, Şaziye. 1978 Denizli doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Denizli’de ikamet ediyor. 2013 yılında çocuklarına sünnet töreni yaptı. (01.09.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

ARSLAN, Sıddıka. 1950 Afyonkarahisar/ Sultandağı doğumlu. İlkokul mezunu. 30 yıldır Denizli’de ikamet etmektedir. Ev hanımıdır. (03.12.2012 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

BEKEN, Hasan Basri. 1952 Sarayköy doğumlu, üniversite mezunu, emekli makine mühendisi ve Telekom İl Müdürü, Denizli’de yaşıyor. (22.12.2012 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

CENGİZ, Gülsüm. 1935 Bozkurt/Baklankuyucak doğumlu, ilkokul mezunu, doğduğu yerde ikamet etmektedir. Ev hanımıdır. (31.08.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

EMER, Elif. 1955 Afyonkarahisar/ Dinar/ Evciler kasabası doğumlu. Okuryazarlık yok. 20 yıldır Denizli’de ikamet ediyor. Ev hanımıdır. (25.08.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

ERİŞ, Asiye. 1938 Acıpayam doğumlu, okuryazarlık yok, 10 yıldır Denizli’de ikamet etmektedir. (31. 07. 2012 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

GENCER, Adeviye. 1974 Isparta doğumlu, 1980’den beri Denizli’de yaşıyor. İlkokul mezunu, ev hanımı, babası imam. 2012 yılında oğluna sünnet töreni yapmıştır. (01.10.2013 tarihinde yapılan görüşme).

GÜLER, Melek. 1964 Çal doğumlu, lise mezunu, ev hanımı. 25 yıldır Denizli’de yaşıyor. (06.01.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

GÜNDOĞDU, Zeynep. 1977 Baklan/ Boğaziçi doğumlu, ilkokul mezunu, doğduğu yerde ikamet etmektedir. Ev hanımıdır. (31.07.2012 tarihinde yapılan görüşme).

KAHRAMAN, Muhammet. 1960 Tavas doğumlu, eğitim enstitüsü mezunu, Türkçe öğretmeni, Tavas’ta ikamet etmektedir. (15.07.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

KALLİMCİ, Hasan. 1949 Sarayköy doğumlu, öğretmen okulu mezunu, Denizli’de ikamet etmektedir. Öğretmen emeklisi, halk kültürü araştırmacısı ve yazardır. (02.01.2013’de yapılan elektronik ortamda yazışma kaydı).

KARAHAN, Kiraz. 1947 Baklan/ Şenyayla Köyü doğumlu, okuma yazma bilmiyor, çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşıyor, doğduğu yerde ikamet etmektedir. (07.10.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı)

KATKICI, Dudu. 1950 Baklan/Konak köyü doğumlu, ilkokul mezunu. Denizli’de ikamet etmektedir. (12.09.2012 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

KATKICI, Osman. 1977 Denizli doğumlu, ilkokul mezunu, Denizli’de ikamet etmektedir. Emeklidir. (12. 09. 2012 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

KATKICI, Ramazan. 1950 Baklan/ Dağal köyü doğumlu, ilkokul mezunu. Denizli’de ikamet etmektedir. Emeklidir. (12.09.2012 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

KAYHAN, Ümmü.1958 Baklan/ Konak Köyü doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Denizli’de ikamet etmektedir. (01.09.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

KAYIŞ, Faden. 1977 Tavas/Garipköy Kasabası doğumlu, ilkokul mezunu, Denizli’de ikamet etmektedir. (17.12. 2012 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

KILIÇASLAN, Ahmet. 1946 Bekilli doğumlu, lise mezunu, Denizli’de ikamet etmektedir. Emekli sağlık memuru sünnetçidir (05.02.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

KOÇ, Hafize. 1965 Çardak doğumlu, ilkokul mezunu, 23 yıldır Denizli’de ikamet etmektedir. İşçi emeklisidir. (19. 12. 2012 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

KUTLUDAĞ, Şerif. 1954 Denizli, Güney ilçesi doğumlu, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü Halk Edebiyatı anabilim dalında öğretim görevlisi. (21.10.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

ORUÇ, Ziya. 1950 Baklan/ Konak Köyü doğumlu, emekli öğretmen 31 yıldır Denizli’de ikamet etmektedir. (18.01.2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

ÖZTÜRK Muzaffer. 1961 Beyağaç doğumlu, üniversite mezunu, öğretmen ve mehter başı, 1989’dan beri Denizli’de ikamet etmektedir. (16.09.2013 tarihinde yapılan görüşme).

ÖZTÜRK, Halil. 1953 Baklan/Konak köyü doğumlu, ilkokul mezunu, Denizli’de ikamet etmektedir. Emeklidir. (16. 10. 2013 tarihinde yapılan görüşme).

TIRAŞ, Mesut. 1950 Tavas/ Kızılcabölük Kasabası doğumlu, ilkokul mezunu, (lakabı Debildekçi Mesut), babasından öğrenmiş, bakkal, aynı zamanda ocaklı (temren, siğil ve egzama), Kızılcabölük’te ikamet etmektedir. (04. 05. 2013 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

YAKIN, Ayşe. 1961 Denizli/ Güzelpınar Köyü doğumlu, ilkokul mezunu, 35 yıldır Denizli’de ikamet etmektedir. (23.08.2012 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

YAKIN, İsa. 1952 Güzelpınar Köyü doğumlu, ilkokul mezunu, işçi emeklisi, Denizli’de ikâmet etmektedir. (23.08.2012 tarihinde yapılan görüşme kaydı).

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Yadigar ÖZTÜRK
Uyruğu : Türk
Doğum Tarihi ve Yeri : 17.10.1990 Denizli
e-posta : yadigar20--@outlook.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2011
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2018

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
22.09.2014--	Şarkikaraağaç Anadolu Lisesi	Öğretmen
22.12.2017	Şarkikaraağaç Asım ve Sıddıka Selçuk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Öğretmen

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı KPDS () ÜDS (57.50) TOEFL () EILTS ()